

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

Katedra sociální patologie a sociologie

**Subjektivně vnímané změny u obětí domácího
násilí po uplatnění institutu vykázání**

Bakalářská práce

Autorka: **Karolina Daoudová**
Studijní program: B75707 - Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální pedagogika se zaměřením na etopedii
Vedoucí práce: Mgr. Gabriela Slaninová

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta

Zadání bakalářské práce

Autor: Karolina Daoudová

Studijní program: B7505 Vychovatelství

Studijní obor: Sociální pedagogika se zaměřením na etopedii

Název závěrečné práce: **Subjektivně vnímané změny u obětí domácího násilí po uplatnění institutu vykázání**

Název závěrečné práce AJ: Survey of social and personal impact of emergency removal order on victims of domestic violence

Cíl, metody, literatura, předpoklady: Práce je zaměřena na definování domácího násilí a institutu vykázání dle příslušných zákonů. Cílem bakalářské práce je popsat aktuální situaci výskytu domácího násilí a vliv vykázání násilníka na následný život obětí domácího násilí, dále je cílem zjistit konkrétní prožitky obětí domácího násilí a subjektivně vnímané změny po uplatnění institutu vykázání v jejich životě. Bude využito metody interview a dotazníkové metody. Průzkum bude probíhat formou rozhovorů s pracovníky intervenčního centra a rozboru jejich zkušeností s programem institutu vykázání. Následně proběhne analýza získaných dat z dotazníkového šetření a vyhodnocení rozhovorů.

Garantující pracoviště: Katedra sociální pedagogiky,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Gabriela Slaninová

Oponent: MUDr. Vladislava Šumberová

Datum zadání závěrečné práce: 6. 11. 2014

Datum odevzdání závěrečné práce: 7. 11. 2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucí bakalářské práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne

Podpis

Poděkování

Ráda bych tímto poděkovala Mgr. Gabriele Slaninové za odborné vedení této bakalářské práce, za vstřícnost, trpělivost, ochotu a její cenné rady.

Dále bych ráda poděkovala přátelům, partnerovi a rodině, kteří mi byli cennou oporou během psaní práce.

Anotace

DAOUDOVÁ, Karolina. *Subjektivně vnímané změny u obětí domácího násilí po uplatnění institutu vykazání*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2015, 81 s. Bakalářská práce.

Práce zaměřuje na definování domácího násilí, jeho znaků, forem, fází, příčin, typologie násilníků i obětí a další charakteristiky aspektů spojených s domácím násilím. Zároveň je definován i institut vykazání a institucionální síť zabývající se řešením domácího násilí spojená s programem vykazání. Dále práce popisuje následky domácího násilí na oběti domácího násilí včetně psychologických a sociálních dopadů na život obětí domácího násilí.

Výzkumné šetření bude zaměřeno na zjištění konkrétních prožitků obětí domácího násilí a budou zkoumány subjektivně vnímané změny po uplatnění institutu vykazání v životě obětí. Je využito metody interview a dotazníkové metody. Průzkum je proveden formou rozhovorů s pracovníky intervenčního centra a rozboru jejich zkušeností s programem institutu vykazání. Dotazníkové šetření je prováděno s oběťmi domácího násilí a položky jsou zaměřeny na mapování aktuální situace výskytu domácího násilí a vliv vykazání násilníka na následný život obětí domácího násilí. Výsledky jsou zpracovány analýzou získaných dat dotazníkového šetření a vyhodnocení rozhovorů.

Klíčová slova: domácí násilí, institut vykazání, oběť domácího násilí, intervenční centrum

Thesis Statement

DAOUDOVÁ, Karolina. *Survey of social and personal impact of emergency removal order on victims of domestic violence*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2015, 81 p. Bachelor Degree Thesis.

The thesis defines domestic violence, specifies its forms, causes, features of behaviour, and gives the typology of perpetrators and victims. The thesis also specifies the emergency removal order and its application within the institutional network dealing with domestic violence. In addition, the thesis presents impacts of domestic violence on victims together with psychological and social effects which influence their further life.

The survey focuses on the analysis of individual experiences of the victims. It studies how the emergency removal order affects their lives, and subjective perception of these effects. The methods used are an interview and a questionnaire. The survey includes interviewing workers in counselling centers, and analysing their experience with the effects of the emergency removal order. The questionnaires are filled by victims with the aim to analyze the current situation of domestic violence, and the impact of the removal order on victims' lives. The final analysis is based on the outcomes proceeded from the questionnaire and the personal consultations.

Key words: domestic violence, removal order, victim of domestic violence, intervention center

Obsah

Úvod.....	8
Současný stav poznání problematiky.....	11
1 Objasnění klíčových pojmů týkajících se domácího násilí a institutu vykazání a jejich role v problematice	16
2 Aspekty DN, jejich specifčnost a vliv na prožívání obětí DN	23
2.1 Znaký domácího násilí	24
2.2 Druhy a formy domácího násilí.....	26
2.3 Fáze domácího násilí a prožitky oběti během cyklu domácího násilí.....	30
2.4 Mylné představy o DN a nebezpečí z nich vyplývající.....	33
2.5 Úloha rodiny ve smýšlení oběti domácího násilí	35
3 Ženy v pozici oběti domácího násilí	41
4 Řešení domácího násilí.....	47
5 Výzkumné šetření.....	55
5.1 Cíl výzkumného šetření	55
5.2 Výzkumný design	56
5.3 Výzkumné šetření metodou dotazníku	57
5.4 Výzkumné šetření metodou interview	63
Závěr	74
Seznam použitých zdrojů.....	77
Příloha A: Dotazníkové položky.....	1

Úvod

Domácí násilí (dále jen „DN“) je v dnešní době čím dál více diskutovaným tématem. Mnoho autorů se zabývalo vymezením tohoto pojmu, rozbořením forem DN, druhů DN a je zpracováno i několik pojetí typologie aktérů DN, tedy pachatele a oběti. Došlo k novelizaci mnoha zákonů (více v kapitole 4), jež se DN dotýkají.

V rámci monitorování výskytu domácího násilí se spolek **Bílý kruh bezpečí, o. s.** zasadil o uzákonění legislativních změn pojednávajících o domácím násilí jako přestupkovém činu. Oběti je tak dána šance v okamžiku ohrožení kontaktovat Policii ČR, která je kompetentní k zabezpečení místa činu, a pakliže násilný akt naplňuje znaky domácího násilí, pachatel je okamžitě vykázán.

Institut vykázání funguje od roku 2007, kdy byl zákonem č. 135/2006 Sb. na ochranu před domácím násilím uveden v účinnost. Dá se tedy říci, že se jedná o preventivní opatření působící celkem krátce a jeho efektivnost ze subjektivního pohledu obětí je v České republice stále zkoumána.

Tyto kroky značnou měrou přispívají k řešení případů DN. Slouží nejen k lepšímu mapování tohoto mnohdy veřejnosti skrytému fenoménu, ale zároveň na základě výsledků mnoha průzkumů bylo dokázáno, že se situace DN v České republice zlepšuje a dochází k intenzivnějšímu přístupu k řešení této problematiky, a to jak z hlediska možnosti odborné pomoci poskytované obětem i pachatelům DN, tak v postupné eliminaci tohoto patologického jevu.

Od doby uzákonění Institutu vykázání proběhlo mnoho odborných výzkumů, jež se zabývají efektivností vykázání a zkoumají také faktory průběhu DN a zvyšují tak zájem o tuto problematiku. Z výzkumu systému CSLAV (justiční statistika) mapujícího období v letech 2007-2012 je patrné, že ačkoliv počet záznamů incidentů se znaky DN v evidenci Policie České republiky stoupá, předpokládá se, že navýšení tohoto počtu není způsobeno stoupajícím výskytem případů DN, ale stoupajícím počtem řešených případů se znaky DN.¹ Tyto údaje tedy poukazují na vzrůstající působení sociálních institucí a Policie ČR v celorepublikovém měřítku.

¹ MARTINKOVÁ, Milada, Vladan SLAVĚTÍNSKÝ a Jiří VLACH. *Vybrané problémy z oblasti domácího násilí v ČR*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014, s. 20. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 9788073381394.

Osobně se však domnívám, že ačkoliv je případům DN věnována stále větší pozornost a úspěšné řešení případů DN zaznamenalo značný pokrok, považuji za důležité neopomíjet subjektivní složku prožívání obětí DN, a to hlavně v době po řešení těchto incidentů. Ve svém předběžném šetření jsem narazila na mnoho publikací a výzkumů, jež se zabývají subjektivním stavem obětí DN výhradně během probíhajícího násilí, či motivy obětí vedoucí k rozhodnutí řešit situaci pomocí státních institucí. Nezkoumají však subjektivní pocity obětí následně po zásahu institucí řešících DN, po uplatnění Institutu vykazání, nebo po ukončení cyklu DN, vyjma sekundární viktimizace a všeobecných následků DN.

V tomto kontextu si kladu následující otázky: Jak oběti prožívají dobu bezprostředně po zásahu institucí, které řeší DN? Jaké jsou prožitky obětí spojené s uplatněním institutu vykazání? Jaké následky, včetně sekundární viktimizace, oběti popisují?

Ráda bych tedy práci zaměřila právě na vývoj subjektivně vnímaných změn v životě obětí po ukončení DN. Není tajemstvím, že DN zanechává na svých obětech velmi hluboké a citlivé následky, jež mají mnohdy dlouhodobý či dokonce trvalý charakter, a některých psychických následků se oběti po velkou část svého života ani nezbaví. Z těchto důvodů předpokládám, že v rámci zcela nové životní pozice obětí zůstanou jejich postoje veskrze ambivalentní, jak tomu bývá i v průběhu DN, s tím rozdílem, že oběti budou popisovat úlevu a větší pocity naděje na jejich budoucnost vyplývající ze spolupráce s pracovníci IC a absence interakce s násilníkem.

Dále pak lze očekávat zmínění pomocných institucí jakožto velikého vodítka v řešení jejich situace, a to především vzniklým kontaktem s pracovníci IC, jež jsou specializované na komunikaci s oběťmi DN a interakci v takto složitém psychologickém rámci. Pracovnice IC jsou v tomto směru obvykle jedním z prvních elementů vyjadřujících pochopení, soucit a zároveň podporu ve formě poskytnutí informací ohledně dalších možných kroků v jejich životě. To v případě obětí DN bezpochyby spěje k progresu postoje k sobě samé, k ustupování depresivních tendencí a v neposlední řadě k větší motivaci do života.

Cílem bakalářské práce je tedy popsat aktuální situaci výskytu domácího násilí a vliv vykazání násilníka na následný život obětí domácího násilí, dále je cílem zjistit konkrétní prožitky obětí domácího násilí a subjektivně vnímané změny po uplatnění institutu vykazání v jejich životě. V souvislosti s výše zmíněným stanovuji výzkumný problém: prožívání obětí a jejich psychického vývoje po uplatnění institutu vykazání.

Výzkumnou otázku stanovují následovně:

- K jakým subjektivně vnímaným změnám dochází u obětí domácího násilí po uplatnění institutu vykázaní v porovnání s obdobím před uplatněním institutu vykázaní?

Bude využito kombinované výzkumné strategie, tedy kvalitativního a kvantitativního šetření. Metodami sběru dat budou rozhovory a dotazníky. Data budou analyzována v kvantitativní části matematicko-statisticky, v kvalitativní části za využití kódování.

Respondentkami rozhovorů budou (s ohledem na výpovědní kompetence a psychické možnosti klientek) pracovnice IC, jež jsou s problematikou klientek bezprostředně obeznámeny a jsou prvními osobami, jimž klientky obvykle svěřují svou důvěru a sdílejí s nimi v rámci terapeutické činnosti své pocity. Doprovodnou metodou budou dotazníky, jež budou zodpovězeny klientkami IC z celé České republiky, popřípadě v závislosti na dobrovolnosti a za jejich souhlasu pracovníci daného IC. Dotazníkové šetření je považováno za doprovodné za předpokladu, že v rámci angažovanosti klientek a časových možností pracovníků IC nepředpokládám vysokou míru spolupráce, a tudíž veliké množství výzkumných dat.

Současný stav poznání problematiky

Česká republika v roce 2007 uvedla v účinnost zákon na ochranu před domácím násilím (jak je uvedeno výše). Tímto úkonem však nedošlo k pokrytí řešení celého fenoménu, počítaje i pozdější vyhlášky a legislativní úpravy z roku 2009.

V roce 2011 tak došlo k vydání **Národního akčního plánu prevence domácího násilí na léta 2011-2014**² (dále jen „Akční plán 11-14“), jenž uvedl v diskuzi několik oblastí týkajících se DN, jež by bylo zapotřebí upravit s cílem zlepšení celkové problematiky DN. Jednalo se o vůbec první ucelený strategický dokument, jenž byl zplnomocněn vládou České republiky, a byl zaměřený přímo na oblast domácího násilí a pomoc obětem. Díky Akčnímu plánu 11-14 se dalo do běhu mnoho preventivních programů a koncem roku 2014 byl vládou České republiky schválen navazující **Národní akční plán prevence domácího násilí na léta 2015-2018**³ (dále jen „Akční plán 15-18“).

Dle úvodních kapitol Akčního plánu 15-18 (tamtéž) je účelem následující: *„formulovat, implementovat a koordinovat komplexní systém opatření na úrovni vlády ČR pro oblast prevence a potírání domácího a genderově podmíněného násilí a tím přispět ke snížení výskytu těchto forem násilí v české společnosti a pomoci osobám ohroženým i násilným.“*

Akční plán 15-18 zaštiťuje 7 kategorických oblastí. Mezi tyto strategické oblasti (týkajících se tématu práce), patří bod 1. Podpora osob ohrožených domácím a genderově podmíněným násilím, dále bod 4. Vzdělávání a interdisciplinární spolupráce, bod 5. Společnost a domácí násilí a genderově podmíněné násilí, 6. Analýzy, studie a sběr dat a bod 7. Legislativa. Vzhledem ke zjištěním uplynulých let vyšlo najevo, že Akční plán 15- 8 vychází nově z genderově specifického přístupu k formám násilí, a tudíž klade důraz na genderovou specifikaci potřeb žen a mužů v rolích subjektů DN.

Dle výzkumů (tamtéž) je poukázáno na negativní ekonomické dopady domácího násilí, včetně situace na trhu práce. Dle studie z roku 2010 provedená ve Španělsku a Francii je v důsledku domácího násilí odhadována finanční ztráta na trhu práce na téměř

² Národní akční plán prevence domácího násilí na léta 2011-2014. In: 2011. Dostupné na: <http://www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/Narodni-akcni-plan-prevence-domaciho-nasili-na-leta-2011-2014.pdf>

³ Akční plán prevence domácího a genderově podmíněného násilí na léta 2015 – 2018. In: 2015. Dostupné na: http://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/pri-uradu-vlady/jiri-dienstbier/aktualne/vlada-schvalila-akcni-plan-prevence-domaciho-a-genderove-podmineneho-nasili-na-leta-2015-_-2018-126943/

20 miliard Kč až 30 miliard Kč. Tímto je apelováno na nutnost zvýšení prevence domácího násilí s poukázáním na možnost ztráty zaměstnání vlivem DN apod. Z výše zmíněné studie z Francie také vyplývá, že 42% ženských obětí DN byly vystaveny násilí i v době těhotenství. Tato skutečnost vede nejen k negativnímu prenatálnímu vlivu, ale může též znamenat vážné ohrožení plodu a celkového stavu matky.

V rámci jednotlivých bodů Akční plán 15-18 zahrnuje celkem 70 nových opatření (zdroj tamtéž). Tato opatření vycházejí z identifikovaných problémů. Mezi ně patří například nízká dostupnost sociálních služeb (včetně utajených azylových domů) a jejich nerovnoměrná regionální dostupnost, dále neexistence celostátní specializované bezplatné non-stop telefonní linky pro osoby ohrožené DN (tento problém pozbyl platnosti 1. ledna 2015, kdy došlo ke zřízení bezplatné telefonní linky DONA ze strany Bílého kruhu bezpečí v rámci projektu financovaného z Norských fondů).

Mezi další problémy je definována i neexistence specializované terapeutické a sociálně-právní služby pro osoby dlouhodobě týrané. Jak je známo, dlouhodobý vliv partnerského násilí s sebou nese i hlubší negativní následky, k nimž je zapotřebí přistupovat s vyšší mírou terapeutické specifčnosti.

V prvním bodě je dále uvedeno, že i nadále dochází k sekundární viktimizaci ze strany pracovníků a pracovnic některých profesí. Tato skutečnost odráží, že i přes snahu plošného proškolení pracovníků, kteří se dostávají do styku s ohroženými osobami, nadále dochází k pochybení a k sekundární viktimizaci, jež má velmi devastující terapeutický účinek vedoucí často k hlubokému regresu psychického stavu klientek.

V rámci předešlého bodu je pochopitelný další definovaný problém, jímž je nedostatečná podpora specializace soudních a policejních orgánů na případy DN. V tomto směru je dále specifikován chybějící informační zdroj o stavu interdisciplinární spolupráce jednotlivých krajů a nedostatečné vzdělávání o DN na školách, a to včetně nedostatečného vzdělávání pedagogických pracovníků/ic. V dlouhodobém měřítku tak lze očekávat větší míru informovanosti ve všech oblastech, jež se DN dotýkají, a to včetně prevence zaměřené na mnohdy skryté ohrožené osoby – děti.

Oblast pátá pojednávající o společnosti a DN vymezuje další problematické zjištění, jímž je přetrvávající vysoká míra tolerance k DN a vysoká míra výskytu genderových stereotypů. V rámci této problematiky je úkolem stanovit jako jednu z priorit potírání těchto stereotypů ve společnosti na léta 2015-2020.

V oblasti analýzy, studie a sběru dat je uváděn problém, že příslušné orgány nemají komplexní přehled o mnoha zásadních oblastech souvisejících s prevencí DN a pomocí

jeho obětí. V tomto směru je úkolem zajistit pravidelný a podrobný sběr statistických dat v oblasti zdravotnictví a sociologických studiích.

Z uvedeného dále vyplývá, že kvalita znaleckých posudků v případech DN je v některých případech nízká. Navazujícím úkolem je předložit vládě ČR takovou právní úpravu, jež nastaví standardizaci úrovně znaleckých posudků a odpovědnost znalců za nekvalitní znalecké posudky. Tento cíl může vést k přesnějším údajům ohledně subjektů DN, a tím odhalit nová stanoviska, jež poslouží k lepší konkretizaci a určení preventivních kroků.

V legislativním rámci je dále definována záležitost v kompetencích intervenčního centra, jež nemůže poskytovat sociální služby osobám násilným. Tato detekce vede k dalšímu úkolu Akčního plánu 15-18, jehož cílem je zakotvit v rámci novelizace zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách definování cílové skupiny násilné osoby v případech DN a s tím související základní terapeutickou intervenci. Tato novelizace může vést k prvotnímu progresivnímu účinku i u pachatelů DN, jejichž psychické vlastnosti mohou být podníceny v rámci působení IC, a podchytit tak evaluaci pachatelů k násilnému jednání. V této souvislosti je dále úkolem zařadit do zákona o přestupcích ochranné opatření umožňující uložit povinnost podrobit se terapeutické intervenci pro násilné osoby.

Akční plán 15-18 reaguje na výsledky výzkumu⁴, jenž vyšel právě z podnětu předešlého Akčního plánu 11-14. Výzkumy byly prováděny pod různými resorty, jako např. Bílého kruhu bezpečí o.s., výzkumů v azylových domech, dále na základě analýzy údajů Policie České republiky a justičních statistik. Z výsledků údajů PČR vyšlo mimo jiné najevo, že v letech 2010-2011 bylo zaznamenáno 5768 (r. 2010) a 6792 (r. 2011) incidentů se znaky DN. Dále bylo evidováno 2172 (r. 2010) a 2569 (r. 2011) osob ohrožených DN. Ve výzkumném dokumentu je však podotknuto, že počet ohrožených osob je několikrát vyšší z důvodu mezigeneračního přenosu na děti přítomné v domácnostech se znaky DN, jež nejsou v justici a záznamech PČR definovány jako osoby ohrožené.

Výzkum zaměřený na ženské oběti DN byl proveden v azylových domech. Dobrovolně vypovědělo 124 osob. V tomto výzkumu 29% respondentek (dále jen „respo.“) vypovědělo, že u jejich odchodu ze společného obydlí asistovala PČR. Ve 42% celkového počtu respo. se jednalo o náhlý odchod do azylového domu a u 53% byl odchod

⁴ Srov. in MARTINKOVÁ, Milada, Vladan SLAVĚTÍNSKÝ a Jiří VLACH. *Vybrané problémy z oblasti domácího násilí v ČR*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014, 127 s. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 9788073381394.

dlouhodobě zvažován. Dále 93,3% respo. vypovědělo, že v jejich případě došlo minimálně jednou k fyzickému napadení ze strany pachatele. Přičemž z tohoto počtu 9,2% uvedlo, že se jednalo o stálé fyzické útoky, 25,8% četnost fyzických útoků specifikovalo v rozmezí velmi časté frekvence a 36,7% uvedlo častou frekvenci. Vzhledem k těmto výsledkům je patrná závažnost skutkových projevů pachatele. Dále pak totiž 46,6% z celkového počtu respo. uvedlo, že v jejich případě docházelo stále, velmi často nebo často k vyhrožování zabitím ze strany násilné osoby. Tato frekventovanost je vcelku alarmujícím zjištěním.

Mezi výzkumné položky detekující formy násilí bylo zařazeno například i psychické deptání, záměrné ponižování a vyhrožování zničením. Položky byly ponechány subjektivnímu pochopení respo., aby tak bylo zjištěno i jejich vnímání těchto projevů násilí. Vyšlo najevo, že téměř 92% respo. zhodnotilo četnost psychického deptání na neustálé, velmi časté či časté. Vyhrožování zničením bylo určeno jako neustálé, velmi časté či časté 75,6% respo.. Dále se pak záměrné ponižování vyskytovalo stále, velmi často či často u 87,5%. Tyto formy násilí mají výrazný devalvační účinek na psychické prožívání obětí DN a jejich vnímání svých schopností, jež se mohou odrážet i ve ztrátě zaměstnání vlivem DN a další. V tomto socio-ekonomickém hledisku je pak závažný i výsledek, jenž prezentuje silnou míru finanční kontroly ze strany pachatele. 69,5% respo. totiž uvedlo, že jim násilná osoba brala jejich peníze stále, velmi často či často. Ze vzorku 120 vypovídajících osob jich 93,3% uvedlo, že pociťují stále, velmi často či často strach z násilné osoby.

K položkám bylo možné doplnit i komentáře dle uvážení respo. a některé poukazují i na závažné skutkové podstaty hodné trestního stíhání. Respondentky například uváděly, že jim pachatel dlouhodobě bránil ve spánku, prodával je kamarádům, či jim unesl dítě.

Frekvence špatného zacházení odhalila též znepokojující výsledky. 47,5% respo. uvedlo, že k fyzickým napadením či hrubému zacházení docházelo každý den až obden, 33,1% se potýkalo s tímto jednáním jednou týdně a 10,5% respo. nedokázalo určit pevně danou frekvenci, jelikož k těmto projevům docházelo v jejich případě nepravidelně či v různých intervalech. Mezi komentáři k této položce se objevil i tento: „Čekal, až se dám po předchozím bití dohromady.“ nebo „Vždy, když to uznal za vhodné.“

I přes četnost a závažnost fyzických útoků (z celkového počtu 94 osob vypovídajících, že došlo minimálně jednou k fyzickému zranění) jich pouze polovina využila lékařského ošetření. A to i přes skutečnost, že z těchto 94 osob jich polovina byla fyzicky zraněna více než dva krát. Důvody neošetření dotazník nezkoumal, ale v komentářích se objevovala objasnění tohoto konání, kdy bylo většinou uváděno, že

lékařské ošetření bylo potřeba, nicméně jim to partner nedovolil/neumožnil a byly partnerem stále hlídány. Je tedy patrná vysoká míra kontroly ze strany pachatele i vzhledem k omezování volného pohybu a dokonce bránění v potřebné zdravotní péči.

Když bylo dotazníkem zjišťováno prožívání respondentek vzhledem k jejich aktuální situaci, 71,3% respo. se cítí být tělesně zdravá nebo více tělesně zdravá než naopak. Dále pak 44,2% uvedlo, že má představu o své budoucnosti a 20,8% spíše má než nemá představu o své budoucnosti. 59,2% respo. vidí svou situaci jako nadějnou nebo ji spíše vidí jako nadějnou než naopak. Ovšem 29,2% se v tomto ohledu nedokázalo vyjádřit a uvedlo, že neví. Lze tedy pozorovat pozitivní pokroky v osobnostním náhledu obětí DN na jejich život, ačkoliv téměř třetina respondentek působí tak, že se stále teprve snaží svou aktuální situaci uchopit a ve vizích do budoucna tápe. Co se týká formulace dalšího pocitu, tedy „Cítím se dostatečně silná na řešení aktuální situace.“, pak souhlasilo či spíše souhlasilo 57,7% respo., 22% neví a 20,3% spíše nesouhlasilo či přímo nesouhlasilo. Z těchto výsledků je patrná citlivost na formulace dílčích prožitků a pocitů. Oběti DN mají v rámci subjektivního hlediska různé významové pojetí, jež se tak může jevit na základě deformace hodnotových měřítek a sebekritického hodnocení vlivem působení DN.

1 Objasnění klíčových pojmů týkajících se domácího násilí a institutu vykázání a jejich role v problematice

Domácí násilí je fenomén existující již od samého počátku lidského pokolení. I přesto, jak uvádí Matoušek, se první známky výzkumného zájmu objevují až v 70. letech 20. století, kdy byl tento fenomén poprvé pojmenován a začalo se na něj nahlížet nikoliv jako na soukromou záležitost partnerského vztahu, ale jako na vážný společenský problém. V té době vzniklo totiž Hnutí týraných žen (USA) razící heslo *Domácí násilí je kriminální, nikoliv privátní záležitostí*. Svou činností tak hnutí poukázalo na závažnost domácího násilí, čímž došlo postupně k zásadním změnám v postojích celého světa k tomuto jevu. Hnutí týraných žen docílilo i důsledného trestání pachatelů domácího násilí a domácímu násilí tak byla přičena povaha trestného činu.⁵

Dále Matoušek (tamtéž) objasňuje, že kromě USA se v této době začaly problematikou zabývat i Austrálie, Velká Británie, Nizozemsko, Portugalsko a v posledních letech i Slovensko a Česká republika. Společnost před 25 lety nebyla ochotná závažnosti domácího násilí přikládat váhu a na výzvy ke změně přístupu buď nereagovala, nebo přímo odmítala věřit důvodům důrazného apelu k takové změně. Postupně bylo však výzkumy dokázáno, že se jedná o jev vyskytující se ve všech zemích a sociálních vrstvách, a to bez ohledu na věk, vzdělání a náboženskou či etnickou orientaci.

V České republice se tedy jedná o jev, jenž je vymezován a zpracováván relativně krátce. I přesto se však nutnost řešit DN jeví v České republice jako stále naléhavější téma a během posledních let lze pozorovat veliký posun v řešení takových případů. V této kapitole jsou tedy rozebrány klíčové pojmy týkající se DN, jež přinesou komplexnější náhled na danou problematiku, a bude tak podrobněji představeno pojetí DN a souvisejících jevů jakožto závažného fenoménu dnešní doby.

⁵ MATOUŠEK, O. et al. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál, 2005. 351 s. ISBN 807367002X.

Násilí jako patologický způsob interakce

Definice domácího násilí se opírá o definici samotného pojmu násilí a pojem domácí násilí z něj bezprostředně vychází. K vystihnutí pravé podstaty DN je tedy žádoucí zaměřit se v první řadě na vymezení samotného násilí.

Psychologický přístup charakterizuje násilí jako „*patologický způsob interakce konkrétního jedince (skupiny) s okolím. Řadíme zde všechny aktivity, pomocí nichž si jedinec nebo skupina (subjekt, aktér) vytváří a reguluje vztahy vůči sociálnímu okolí způsobem, který je vnímán jako agresivní nebo manipulativní.*“⁶

Porovnáme-li definici násilí v psychologickém pojetí s definicí z publikace⁷, jež se zabývá již přímo problematikou DN, lze si povšimnout větší konkretizace násilného jednání. Voňková a Huňková zde uvádějí výčet konkrétních forem násilného jednání, a v konečném výsledku jej klasifikují jako agresi s cílem ublížit, poškodit, poranit nebo v krajním případě zabít ohroženou osobu.

V právní úpravě se s pojmem násilí setkáme v komentáři k ustanovení § 89 odst. 6 Trestního zákona. Zde je konstatováno, že se jedná o prostředek k dosažení vlastního cíle. Z tohoto je tedy zřejmé, že stejně tak jako je páčáno násilí s osobním záměrem pachatele, tak i v domácím násilí se jedná o tentýž princip.

Dále pak Trestní zákon rozlišuje **násilí absolutní** a **násilí kompulzivní**. V DN dochází k násilí kompulzivnímu, jehož cílem je působit na psychiku oběti tak, aby ji pachatel přiměl k podvození nátlaku, jemuž oběť odolává s obtížemi. V tomto smyslu pak v DN násilí probíhá například tak, že je oběť konfrontována s násilím konaným na blízké osobě, nejčastěji dítěti, a to do té doby, než se matka v roli oběti podvolí požadavkům násilníka.⁸

Domácí násilí – komparace pohledu odborníků

Určení a definování domácího násilí je napříč vědními disciplinami v detailech nejednotné.

⁶ SPURNÝ, J. Psychologie násilí. 1. vyd. Praha: EUROUNION, 1996, s. 7. ISBN 80-85858-30-4.

⁷ Srov. in VOŇKOVÁ, Jiřina a Markéta HUŇKOVÁ. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. Praha: ProFem, 2004, s. 11. ISBN 80-239-2106-1.

⁸ ŠÁMAL, Pavel a Stanislav RIZMAN. *Trestní zákon: komentář*. 6. dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2004, s. 588-596. Beckova edice Komentované zákony. ISBN 8071798967.

V rámci pojetí této práce tedy uvádím definici Bílého kruhu bezpečí o. s., jež je specializovanou organizací zabývající se přímo DN, a jejich definice zní takto: „*Domácí násilí je fyzické, psychické nebo sexuální násilí mezi blízkými osobami, ke kterému dochází opakovaně v jejich soukromí a tím skrytě mimo kontrolu veřejnosti. Intenzita násilných incidentů se stupňuje, vede ke ztrátě schopností včas tyto incidenty zastavit a efektivně vyřešit narušený vztah.*”⁹

Další autoři zahrnují do definice pojmu DN i jiné aspekty. Například O. Matoušek rozšiřuje svoji definici o sexuální týrání a mezi aktéry zahrnuje též o rozvedené osoby, či dokonce osoby, jež spolu nikdy nežily.¹⁰ Dále DN definují autoři Z. Konrád a D. Bango, jež představují DN jako opakující se dynamický systém nebezpečných útoků.¹¹

Ve svém periodickém článku hovoří o DN též policejní psycholožka L. Čírtková, jež označuje DN jako závažný sociálně patologický jev a důraz klade na jeho ničivé dopady na rodinu jako sociální skupinu. Rodina poznamenaná domácím násilím totiž není schopná plnit své společenské funkce.¹² A kvůli majoritnímu zastoupení žen jako obětí domácího násilí pak dochází ke kolapsu genderových rolí uvnitř rodinného kruhu (viz kapitola 2.3).

Policejním prezidiem Policie České republiky vymezilo pojem DN v souvislosti s uplatněním institutu vykázaní jako: „*násilné jednání, kterým dochází k nebezpečnému útoku proti životu, zdraví, svobodě nebo lidské důstojnosti, a to v bytě nebo domě společně obývaném násilnou osobou i osobou, proti níž takový útok směřuje. Domácím násilím se rozumí opakované násilné jednání nebo opakované vyhrožování násilným jednáním, v důsledku kterého dochází nebo hrozí, že dojde k nebezpečnému útoku proti životu, zdraví, svobodě nebo lidské důstojnosti.*“¹³ Definice označuje též subjekty, jimiž jsou osoby v současné či minulé době v intimním, rodinném či jiném obdobném vztahu a lze jasně rozlišit osobu násilnou a ohroženou, přičemž tyto role se v průběhu vztahu nemění. Tyto osoby zároveň obývají nebo obývaly společně v bytě nebo domě.

⁹ Domácí násilí. PŘEDSTAVENSTVO O. S. BÍLÝ KRUH BEZPEČÍ. *Domácí násilí* [online]. 2007 [cit. 2014-10-23]. Dostupné na: <http://www.domacinasili.cz/domaci-nasili/>

¹⁰ Srov. in MATOUŠEK, O. et al. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál, 2005, s. 227. ISBN 807367002X.

¹¹ Srov. in KONRÁD, Z., BANGO, D. *Metodika vyšetřování trestných činů souvisejících s domácím násilím*. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2007, s. 8.

¹² Srov. in ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Domácí násilí. *Kriminalistika*. 2006, XXXIX/2006, č. 3, s. 187-198.

¹³ Metodický pokyn ředitele úřadu Služby kriminální policie a vyšetřování Policejního prezidia Policie ČR č. 2/2004 z 10.9. 2004.

V odborné literatuře je tedy vymezení DN souhrnně založeno na základních rysech, jež se v každé literatuře navzdory mírným odchylkám opakují a v nichž se různí autoři i zákony shodují, a souhlasně poukazují na tyto 4 hlavní rysy (více v kapitole 2.1):

- Opakovanost a dlouhodobost násilí
- Eskalace násilí - stupňování
- Násilí konané proti blízké osobě – jasně rozdělené role násilník/oběť
- Násilí konané mimo zraky veřejnosti – v soukromí

Oběť domácího násilí

Oběť DN je hlavním subjektem zaměření práce (více v kapitole 3). Z pohledu policejní praxe je oběť DN definována jako osoba, proti níž je jednáno nezákonným nebo jinak ohrožujícím způsobem a zároveň splňujícím veškeré podmínky dokazující, že se jedná o domácí násilí.¹⁴ Z této definice se vychází při zásahu Policie České republiky v případech, k nimž je Policie České republiky povolána, a kdy je nutno oběť jasně vymežit.

V právní normě je oběť DN definována pojmem **ohrožená osoba**, jež je dle článku 1 písm. d) závazného policejního prezidenta č. 200/2008, o provádění vykazání stanoveno takto: *„Je osoba, která je ohrožena nebezpečným útokem proti životu, zdraví anebo svobodě nebo zvláště závažným útokem proti lidské důstojnosti, ze strany násilné osoby.“*¹⁵

Autoři, kteří vycházejí z přesvědčení, že majoritní zastoupení ohrožených osob zaujímají ženy, a to v 95% všech známých případů¹⁶, definují oběti DN takto: *„Týraná žena je žena, která je opakovaně vystavena určitému fyzickému nebo psychickému působení muže, jehož cílem je donutit ji, aby udělala něco, co chce on bez ohledu na to, co chce ona. Aby žena mohla být klasifikována jako týraná, musí pár projít alespoň dvakrát cyklem týrání.“*¹⁷ (O cyklu více v kap. 2.3)

¹⁴ Uvedený interní akt řízení byl nahrazen závazným pokynem policejního prezidenta č. 130/2007, kterým se upravuje postup PČR v trestním řízení, účinným od 1.1.2008, respektive závazným pokynem policejního prezidenta č. 30/2009, o plnění úkolů v trestním řízení, účinným od 21.4.2009.

¹⁵ Čl. 1 písm. d) závazného pokynu policejního prezidenta č. 200/2008, o provádění vykazání

¹⁶ „STEM PRO BÍLÝ KRUH BEZPEČÍ A PHILIP MORRIS ČR“. Domácí násilí II.: Shrnutí základních výsledků reprezentativního výzkumu pro občanské sdružení Bílý kruh bezpečí a Philip Morris ČR a.s. [online]. 2006, s. 1-24 [cit. 2014-10-24]. Dostupné na: <http://www.stem.cz/clanek/1145>

¹⁷ HEISE, Lori L, Jacqueline PITANGUY a Adrienne GERMAIN. *Násilie páchané na ženách: skrytá ujma na zdraví*. 1. vyd. Humenné: Pro familia, 1998, 71 s. ISBN 8096796402.

Dle výše popsaného jsou znatelné mírné rozdíly v pojetí oběti DN, a to na základě primárního zaměření oboru, v němž je oběť definována. Ačkoliv je pak tedy celá kapitola věnována oběti DN, považuji za užitečné vložit již na začátek výčet hlavních náhledů na tento subjekt DN, aby mohlo být posléze lépe zřejmé, s jakou osobou text nakládá.

Násilná osoba v domácím násilí

Násilnou osobou je v právním hledisku pachatel DN a je definován, stejně jako ohrožená osoba, ve stejném článku závazného pokynu policejního prezidenta č. 200/2008, a to jako osoba ohrožující ohroženou osobu na životě, zdraví, svobodě nebo lidské důstojnosti. Ohrožená osoba žije s ohroženou osobou ve společném obydlí, jejich vztah je nebo byl rodinného, intimního nebo jiného obdobného charakteru a lze důvodně předpokládat, že se násilná osoba bude i nadále dopouštět nebezpečného útoku proti životu, zdraví, svobodě nebo lidské důstojnosti ohrožené osoby. Násilnou osobou může být jak muž, tak i žena.¹⁸

S těmito pojmy je dále manipulováno v policejní praxi, při práci sociálních orgánů a dalších institucí činných v oblasti DN. Specifika pachatelova násilného jednání jsou totiž přímo určující pro následný psychologický vývoj oběti. Na základě forem a druhů násilí, intenzity a délky trvání násilného jednání a dalších aspektů lze pak objasnit vznik nežádoucích následků v životě obětí, jejich závažnost a možnosti dalšího vývoje.

Již od počátků trestné činnosti probíhá snaha o definování pachatele DN. Tak jako se v právu vychází z povahy trestného činu, stejně tak i specifikace pachatele DN vychází z povahy jeho jednání. Je však velmi složité dojít k jednoznačné typologii již z důvodu samotné podstaty DN, a tou je záměrné ubližování blízké osobě. Dalo by se spekulovat o pohnutkách vedoucích u člověka k takto závažnému zacházení s obou v blízkém vztahu a je zřejmé, že by bylo nutné vycházet z psychologických okolností celého života pachatele. Mnoho autorů se tedy zaměřuje nejen na danou situaci, ale i na předešlé události daného vztahu.

Šimová¹⁹ vysvětluje agresorovo jednání jako reakci na potřebu vlastnit, ovládat či mít nad obětí naprostou kontrolu. Dále pak motivy pachatele směřuje na profesní osobnostní hledisko, tedy násilné jednání jakožto projev kompenzace vlastní neúspěšnosti,

¹⁸ Čl. 1 písm. c) závazného pokynu policejního prezidenta č. 200/2008, o provádění vykazání

¹⁹ ČECH, Ondřej. *Domácí násilí z pohledu pracovníků v oblasti sociálních služeb*. Vyd. 1. České Budějovice: Theia, 2011, s. 12. ISBN 978-80-904854-0-2.

na úkor úspěšnější partnerky. Evans ve své knize²⁰ cituje Fleminga (1979), jenž o této povaze agresora míní následující: „*Silná osobnost může přiznat slabost, sebejistá osobnost může přiznat chyby. Ten, kdo se uvnitř opravdu cítí slabý a méněcenný, to udělat nemůže... Protože agresivní muži se tajně cítí slabí, snaží se ještě více popírat své pocity a promítají je na lidi ve svém okolí, z nichž nejdosažitelnějšími jsou manželky.*“ Evans (tamtéž) doplňuje, pakliže oběť nečiní patřičné kroky k zastavení takové agrese, pachatel nabývá pocitu ospravedlnění za své činy a jeho potřeba nadřazenosti se zvyšuje. Příčina této potřeby je situována do dětství pachatele, jakožto důsledek potlačování vlastních pocitů bolesti. Může se tak násilnou osobou stát i jedinec, jenž byl v dětství nucen degradovat vlastní emoce, a tak postupně nabyl přesvědčení, že tyto emoce neexistují. Na základě tohoto přesvědčení pak nevědomky jedná vůči své partnerce.

Typickým znakem, jenž je společný všem pachatelům DN, je tzv. **dvojitá tvář**²¹. Toto označení vyplývá z jeho behaviorální dvojakosti. Je totiž obvyklé, že se násilník jeví navenek (v rámci společnosti) jako milý, spořádaný a sympatický jedinec, zatímco v soukromí disponuje absencí empatie či tolerance vůči partnerce. Ve společném obydlí se vyznačuje vysokou měrou agresivního jednání, zatímco jeho psychologické dispozice nejsou spojeny s duševní poruchou.

Toto tvrzení je potvrzeno výzkumem provedeným Institutem pro kriminologii a sociální prevenci v roce 2014.²² Na základě psychologického posudku trestně stíhaných pachatelů DN totiž vyšlo najevo, že necelá pětina zkoumaných trpěla duševní poruchou. Zbytek prokazoval znaky normality, přičemž u nich byla znatelná snížená frustrační tolerance, nezdrženlivost a emoční labilita. Vzhledem k rozumovým schopnostem jich 79% bylo na úrovni průměru. Zatímco alkoholiků byla necelá polovina a dvě třetiny ze zbylého počtu požívaly jiné návykové látky. Tato skutečnost umocňuje tendence obětí omlouvat chování agresorů vlivem alkoholu.

Je-li brán v potaz psychologický profil pachatele, Bílý kruh bezpečí o.s.²³ ve svém pojetí typologie definuje rozpadlého alkoholika jako jeden z typů pachatelů. Je však nutno

²⁰ EVANS, Patricia. *Jedovatá slova: jak rozpoznat verbální násilí a jak na ně reagovat*. Vyd. 1. Brno: Computer Press, 2010, s. 140. ISBN 9788025127902.

²¹ ²¹ ČECH, Ondřej. *Domácí násilí z pohledu pracovníků v oblasti sociálních služeb*. Vyd. 1. České Budějovice: Theia, 2011, s. 26. ISBN 978-80-904854-0-2.

²² MARTINKOVÁ, Milada, Vladan SLAVĚTÍNSKÝ a Jiří VLACH. *Vybrané problémy z oblasti domácího násilí v ČR*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014, s. 61. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 9788073381394.

²³ Srov. in STRÍLKOVÁ, Patricie a Marek FRYŠTÁK. *Vykázání jako prostředek ochrany před domácím násilím*. Vyd. 1. Ostrava: Key Publishing, 2009, s. 19. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-020-0.

brát alkoholismus nikoliv jako příčinu agresivního jednání, nýbrž jako doprovodný umocňující determinant. Dalším typem je tzv. stresovaný slaboch, jehož spouštěčem je domnělá či skutečná životní krize, na níž reaguje odreagování ve formě násilných útoků na partnerku. Domácí násilník je dalším obrazem pachatele, jenž je fenoménem dvojí tváře. Většinou se jedná o vysoce kvalifikovaného jedince, jenž se vyznačuje pedantskými sklony. Těmto sklonům dává průchod v soukromí zvýšenými nároky na partnerku. Dále je profilován tzv. normální násilník, jenž je představován jako oběť vlastního dětství (viz výše). Takový násilník kopíruje model původní rodiny. Reaktivní násilník je takový násilník, jenž domněle či skutečně reaguje na partnerčiny signály, jejichž charakter v něm probouzí agresivní tendence. Nebezpečným typem je tzv. nepolepšitelný násilník či sociální sadista, u nějž je agrese osobnostní výsadou a potěšením, popřípadě se u něj jedná o neodolatelnost užití agresivního jednání.

Čech a spol. definují tři typy pachatelů²⁴, jejichž klasifikace shrnuje předešlý výčet. Sami autoři této kategorizace však podotýkají, že hranice tohoto vymezení se prolínají a překrývají. Jako první typ určují tzv. majetnického žárlivce, jehož hlavní výsadou je patologická žárlivost. V rámci této patologie se projevuje izolováním partnerky od okolí, potřeby partnerku hlídat a mít nad ní neustálou kontrolu. Je též obvyklé vyhrožování sebevraždou a zastrašováním podobného charakteru. Tento typ se obětí zpočátku jeví jako velmi milující, jelikož si jeho chování obvykle vysvětlují jako projev silné lásky.

Tzv. sadistický pachatel je však pocitem moci přímo fascinován a mívá neurotické rysy osobnosti. Takový pachatel útočí obvykle nečekaně a jeho násilné jednání překračuje mnohé hranice krutého zacházení s obětí. Takový násilný vztah obvykle končí závažnými zraněními partnerky. Tzv. extrémně nebezpečný agresor se vyznačuje nebezpečností z důvodu vysoké vznětlivosti. Má problém s autoritami a je tak možné, že se jeho násilné chování projeví vůči úspěšné či zpočátku dominantní partnerce. U takového pachatele se může objevit trestní úhonnost i za činy mimo rodinu.

Na základě předešlého výčtu různých pojetí typologie pachatele je patrné, že v návaznosti na různá jednání mohou vzniknout odlišné reakce obětí. Tedy souhrnné znaky důsledků týrání v rámci DN se shodují (viz kapitola 3), ovšem lze očekávat různé subjektivní diference v prožívání obětí a v závažnosti následků na taková jednání.

²⁴ Srov. in ČECH, Ondřej. *Domácí násilí z pohledu pracovníků v oblasti sociálních služeb*. Vyd. 1. České Budějovice: Theia, 2011, s. 26. ISBN 978-80-904854-0-2.

2 Aspekty DN, jejich specifická a vliv na prožívání obětí DN

Domácí násilí je mimořádný fenomén, jehož mimořádnost neplyne ani tak z násilného aktu samotného, jako spíš z toho, kým, vůči komu a za jakých psychologických okolností je násilí páčáno. Střílková a Fryšták objasňují původ pojmu domácí násilí. Vychází totiž z anglického tzv. **Intimate Violence**, doslovně přeloženo jako **intimní násilí**. Dále vychází i z tzv. **Partner Abuse** neboli **zneužívání partnera**.²⁵ Tento doslovný překlad výrazů užívaných v angličtině odráží pravou podstatu domácího násilí. Skutečnost, že násilí probíhá v intimním vztahu, reflektuje, jak závažný dopad na důvěru oběti může zanechat. Pakliže je vztah intimní, vážou se k němu vlastnosti, jež jsou svou povahou naprosto protichůdné projevům násilí. Jedná se především o nutnost důvěry dvou osob v intimním vztahu, stupeň vzájemné známosti (včetně tajemství a slabostí druhé osoby) a obvykle bohatě sdílené minulosti. Lze předpokládat, že jakmile v takovém hlubokém vztahu započne násilné jednání, pak osoba, proti níž je násilí páčáno, pocítí silnou bolest způsobenou takto nepřiměřeným chováním osoby, jež do té doby znamenala symbol vřelosti a lásky.

Střílková a Fryšták dále (tamtéž) upřesňují, že český výraz domácí násilí je přeložen z anglického výrazu **Domestic Violence**. Tento výraz byl u nás rychle medializován a stal se tak oficiálním pojmem.

K domácímu násilí je potřeba vzhledem k jeho specifické a komplexnosti přistupovat interdisciplinárně. Jedná se o sociologický, psychologický, ekonomický a patologický problém, vyžadující vzhled z více než jednoho oboru, takže při řešení případů domácího násilí je zapotřebí brát v úvahu provázanost mezi nimi.

Delikátnost DN spočívá hlavně v subjektivní stránce věci, a to ve vztahu pachatel-oběť, jimiž jsou osoby blízké, potažmo osoby příbuzenského vztahu. Tato vztahová vazba je hlavní příčinou tak závažných důsledků tohoto jevu, jak je patrné z objasnění původu pojmu samotného v předešlých odstavcích. V četných mezinárodních studiích bylo již mnohokrát prokázáno, jak uvádí Buskotte, že „*se násilí vyskytuje ve všech společenských třídách bez ohledu na finanční situaci rodiny, vzdělání rodinných*

²⁵ STŘÍLKOVÁ, Patricie a Marek FRYŠTÁK. *Vykázání jako prostředek ochrany před domácím násilím*. Vyd. 1. Ostrava: Key Publishing, 2009, s. 12. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-020-0.

*příslušníků, nebo na jejich společenský status.*²⁶ Počátek DN je tedy pro každou oběť šokem, na níž není schopná reagovat, jelikož nikdy takový zvrat neočekávala ani nepředpokládala.

Projevy DN určuje několik aspektů, mezi něž patří znaky, druhy, formy a fáze. Na základě specifičnosti těchto aspektů a použitého způsobu násilí proti oběti, lze pak pozorovat určité následky v životě těchto obětí.

2.1 Znaky domácího násilí

V roce 2003 zpracovaly Čírtková ve spolupráci s Vítouškovou znaky domácího násilí na základě výsledků dotazníkového výzkumu Bílého kruhu bezpečí o.s. z roku 1999. V knize Střílkové a Fryštáka jsou tyto znaky shrnuty v sedmi bodech, zatímco **Závazný pokyn policejního prezidenta č. 166/2009** stanovuje tyto znaky čtyři.

Obě tato dělení se shodují v následujících bodech:

- Opakování a dlouhodobost - Tento znak odlišuje DN od jakéhokoliv jiného násilí podobného rázu, a to vyloučením násilného aktu, jenž by byl vykonán jednorázově. Tedy k určení DN je zapotřebí, aby násilí probíhalo opakovaně, a to v rámci dlouhého časového období (obvykle je udáván minimální rozsah 6 měsíců a četnost nejméně 2-3 útoků v této lhůtě).

- Eskalace - Násilné činy probíhají zpočátku mírnějšími formami útoků. Postupně však dochází k vzrůstající intenzitě každého nového incidentu. Eskalační charakter tak ukazuje na vzrůstající agresi pachatele vůči oběti. Násilné akty probíhají zároveň čteněji a zároveň krutějším způsobem (viz cyklus násilí v kap. 2.3.).

- Rozdělení moci a rolí - Od běžných sporů lze DN odlišit tak, že je u něj zřejmé nerovné postavení aktérů, tedy lze jasně určit role oběti a pachatele. Zároveň je toto postavení neměnné, tedy v průběhu vztahu nedojde k přenesení moci a kontroly od jedné osoby k druhé, neboli k výměně těchto rolí. Pachatel tak má kontrolu nad životem oběti stále a v rámci eskalace se pouze navyšuje míra této moci a rozšiřují se kontrolované oblasti života oběti.

- Neveřejnost - K násilným incidentům dochází v soukromí a tím i beze svědků. Je typické, že jsou násilnické sklony obvykle skryty před zraky společnosti, a tak je i práce

²⁶ BUSKOTTE, Andrea. *Z pekla ven: Žena v domácím násilí*. Brno: Computer Press, 2008, s. 28. ISBN 978-80-251-1786-6.

PČR ztížena. Tedy nelze uplatnit běžné postupy při stíhání pachatele, a to za využití svědectví. Výjimku tvoří nepřímé či dokonce přímé oběti pachatele - děti žijící v dané domácnosti, respektive společném obydlí aktérů.^{27 28}

Pouze splněním všech těchto čtyř znaků současně a bez výjimky je možné incidenty klasifikovat jako DN. Bílý kruh bezpečí o. s. se s těmito čtyřmi znaky též shoduje,²⁹ psychosociální centrum Acorus k nim přidává ještě další dva znaky. Je však zřejmé, že navýšení počtu znaků u dalších autorů nevyplývá ani tak z určení znaků odlišných, nýbrž jsou zařazeny i takové znaky, jenž jsou obvykle chápány již jako podrobnější rozčlenění konkrétních forem či druhů DN. Bednářová z psychosociálního centra Acorus, stejně jako Střílková a Fryšták, rozšiřují znaky o:

- **Vzájemná blízkost osob** - Určuje vztah aktérů DN. Osoby musí být v přítomnosti nebo v minulosti osobami blízkými, tedy jejich vztah má či měl charakter partnerství, příbuzenství, manželství či jiný obdobný déle trvajících. Tento údajný znak je obvykle již obsažen v definici samotného DN. Lze tedy vyvodit, že tato skutečnost bývá automaticky chápána jako samozřejmost.

- **Emocionální vztah** - Vztah aktérů DN je typický svou silnou emocionální stránkou. Pachatel i oběť k sobě chovají nebo chovali city ve formě náklonnosti. Tento vztah disponoval důvěrou, intimitou a aktéři o sobě znají mnoho soukromých informací. Následkem uplatňování agrese a násilí v takovém vztahu je pochopitelná ambivalence vzájemných citů. Tedy kladné city jsou střídány negativními, jako např. vztekem, strachem, zlostí, někdy nenávisť, zatímco vřelé city zůstávají též aktivní v případě, že pachatel projeví lítost a náklonnost oběti si opět podmaní (viz cyklus násilí). Mnohdy pachatel svých činů opravdu lituje, nicméně potřeba moci a kontroly je pro něj silnější.

- **Složitý postoj oběti k pachateli** - Tento znak je určen rozdílným stavem oběti-pachatel než u jiných násilných případů. Zde je totiž vztahová rovina, jež má za následek ambivalenci oběti v postoji vůči pachateli, a to hlavně i z toho hlediska, že po násilném

²⁷ Srov. in STŘÍLKOVÁ, Patricie a Marek FRYŠTÁK. *Vykázání jako prostředek ochrany před domácím násilím*. Vyd. 1. Ostrava: Key Publishing, 2009, s. 14-15. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-020-0.

²⁸ Srov. in Č.j. PPR-175/ČJ-2010-0099UP. *METODICKÁ PŘÍRUČKA č. 1/2010 ředitele ředitelství služby pořádkové policie Policejního prezidia České republiky k realizaci závazného pokynu policejního prezidenta č. 166/2009 o provádění vykázaní*. Praha, 2010. Dostupné na: <http://www.policie.cz/clanek/zverejnene-informace-vykazani.aspx>

²⁹ EXPERTNÍ SKUPINA ALIANCE PROTI DOMÁCÍMU NÁSILÍ. *Domácí násilí*. In: COPYRIGHT BÍLÝ KRUH BEZPEČÍ, O.S. [online]. 2007 [cit. 2014-10-24]. Dostupné na: <http://www.domacinasili.cz/domaci-nasili/>

incidentu sice můžou vyhledat pomoc, nicméně jejich ochota potrestat pachatele postupně klesá. Důvodem bývá strach z reakce pachatele, či opětovné kladné city k pachateli.

Na základě těchto znaků by nemělo docházet k zaměňování partnerských sporů za domácí násilí, kterým je komplexní dlouhodobé a skryté násilí páchané proti blízkému člověku.

2.2 Druhy a formy domácího násilí

Tyto dva aspekty domácího násilí bývají často zaměňovány nebo slučovány. Je však nutné je navzájem rozlišit. Druhy je myšleno souhrnné označení typu násilného útoku, zatímco formy jsou pak dílčí použité způsoby, jakými jsou násilné akty konány. Oba aspekty jsou však nebezpečné nejen svou skutkovou povahou, nýbrž i skutečností, že k těmto interakcím nikdy nedochází za přítomnosti svědků (pomineme-li možnou přítomnost dětí v obydlí).

Ševčík a Špatenková mezi druhy DN řadí násilí fyzické, psychické, sexuální, sociální a ekonomické.³⁰ Toto třídění se obvykle shoduje i s jinými autory, jejichž neshoda spočívá obvykle pouze v detailech, jako například řazení ekonomického násilí pod násilí sociální apod. Nicméně povaha druhů násilí zůstává zachována.

Psychické násilí je obvykle prvním stádiem DN. Jeho prvotním záměrem je zesměšňování a ponižování oběti (například vyhrožováním, nátlakem, urážením, zastrahováním, apod.). Ačkoliv lze říci, že do psychického násilí by se dal zařadit i jakýkoliv jiný druh násilí, jelikož jakýkoliv útok pachatele jakožto blízké osoby proti oběti způsobuje její psychickou frustraci. Psychické násilí má pak zásadní dopad na chování oběti a zanechává hluboké následky v jejím prožívání i v budoucím životě. Vzhledem k povaze blízkého vztahu aktérů pak takové násilí zavírá dveře intimitě a zdravé komunikaci, což vytváří nedůvěru partnerky v harmonické fungování vztahu, a to jakéhokoliv. Princip násilnického vztahu pak totiž postupně vnímá jako platnou normu a vzniká vysoké riziko vytváření takto patologických vztahů i v budoucím životě oběti.

S vzájemnou důvěrou ve vztahu úzce souvisí i schopnost sexuální aktivity. V případě, že je mezi partnery intimita narušena, může dojít k ženině sexuální stagnaci, což může vést k dalšímu druhu násilí, tedy **sexuálnímu**. V takovém případě je pak řeč

³⁰ ŠEVČÍK, Drahomír, Naděžda ŠPATENKOVÁ. *Domácí násilí: Kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011, 144 s. ISBN 978-80-7367-690-2

o nucení k sexuálním praktikám proti vůli oběti, vynucování určitých druhů sexuálních praktik či jednání s ohroženou osobou jako s objektem sexuální potřeby. Může pak docházet i ke znásilnění, což je i skutkovou podstatou v trestním právu.

Fyzickým násilím se myslí jakékoliv fyzické útoky násilníka vůči oběti. Po fyzických útocích jsou obvykle viditelná zranění na těle oběti, jako například podlitiny, popáleniny, řezné či bodné rány a další. Nicméně jsou známy i případy, kdy pachatel disponuje zdravotnickým vzděláním a činí pak útoky takovým způsobem, aby zranění nabylo na první pohled viditelné.³¹

Úroveň a závažnost fyzických útoků se velmi liší, obvykle mají však v rámci DN eskalační charakter, kdy mohou vyústit až v útoky proti lidskému životu. K fyzickému násilí dochází obvykle v kombinaci s psychickým násilím, které mu zpravidla předchází. Pětina žen (obětí DN) však uvádí³², že se poprvé s fyzickou agresí setkala poté, co násilníkovi svěřila své úvahy o odchodu ze vztahu. Oběti tak nevědomky vytvoří impulz, jenž namísto vysvobození z násilného vztahu pachatele podnítl ke zhoršení útoků.

Sociální násilí má za cíl oběť izolovat a je uplatňováno nadbytečnou kontrolou ze strany pachatele. Může docházet k zákazům styku oběti s přáteli či rodinou, bránění v sociálním životě, ale i ponižování oběti ve společnosti a zakazování volného pohybu. Sociální násilí vychází z přesvědčení pachatele o právu moci a kontroly nad obětí.³³ Vlivem izolace tak dochází k destrukci vlastního úsudku oběti. Žena partnerovi věří, a jelikož nemá možnost cokoli probrat s přáteli nebo osobou zvenčí jejich vztahu, postupně ztrácí sebedůvěru, své vlastní hodnoty a hlavně pak orientaci v realitě. Je odkázána péči násilníka a jeho názorům, jež jsou obvykle negativně mířena proti oběti. Ta postupně jeho chování toleruje, výroky o své neschopnosti přijímá za vlastní a dochází k rozvoji komplexu méněcennosti a absolutní oddanosti partnerovi vůli.

Se sociálním násilím úzce souvisí **násilí ekonomické**, jenž v některých publikacích bývá se sociálním sloučeno. Pokud se však vyhraní, je jím míněno násilí formou finanční kontroly. V tomto spektru dochází k tomu, že násilník oběti odepírá přístup k penězům, zakazuje oběti zaměstnání (což souvisí se sociální izolací) a dochází tak k finanční

³¹ JEŽKOVÁ, Martina, Olga ŠTĚPÁNKOVÁ. *Problematika domácího násilí pro zdravotnické pracovníky*. Vyd. 1. Brno: Národní centrum ošetřovatelství a nelékařských zdravotnických oborů v Brně, 2009, s. 59-60. ISBN 9788070135020.

³² BUSKOTTE, Andrea. *Z pekla ven: žena v domácím násilí*. Vyd. 1. Překlad Monika Burger. Brno: Computer Press, 2008, s. 61. ISBN 9788025117866.

³³ ŠEVČÍK, Drahomír, Naděžda ŠPATENKOVÁ. *Domácí násilí: Kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011, 144 s. ISBN 978-80-7367-690-2

závislosti oběti na násilníkovi. Není ojedinělý ani takový výsledek ekonomického násilí, kdy dosud profesně úspěšná žena ztratí práci úplně.

Pro DN je obvyklé, že se tyto druhy násilí neprojevují ojediněle, s výjimkou fyzického násilí či psychického násilí. Jak totiž vyšlo najevo ze sociologického výzkumu o domácím násilí v České republice v roce 2006, které provedl **STEM** pro Bílý kruh bezpečí a Philip Morris ČR, pouze 18% respondentů vypovědělo, že se setkalo s fyzickým násilím samostatně, dále pak 16% respondentů uvedlo samostatné psychické násilí. Dle výpovědí docházelo nejčastěji ke kombinované formě DN, a to psychického s fyzickým (48% respondentů). Druhou nejčastější kombinací bylo uvedeno násilí psychické, fyzické a sexuální, a to ve 14 % výpovědí.³⁴ Znepokojující se může jevit též skutečnost, na které se shodují výzkumníci i terapeuti³⁵, tedy že v případech přítomnosti dlouhodobého psychického týrání může být oběť poškozena ještě více než násilím fyzickým.

Mezi formy DN řadíme již samotné typy násilných činů. Publikace³⁶ Voňkové a Spoustové hovoří o formách sociální izolace, zastrasování, vyčerpávání, citové týrání, ekonomické týrání, vydírání a zneužívání práv muže. Zastrasování slouží k demonstraci převahy síly násilníka nad obětí, a to vyvoláváním strachu. Tento element je nejefektivnějším mocenským faktorem vedoucím k izolaci oběti. Ženy (oběti DN) totiž jako nejvíce ničující uvádějí právě pocit strachu, bezmoci a nejistoty³⁷, což je příměje k naprostému podvolení se násilníkovi.

Pro účely objasnění forem DN a závažnosti následků na život oběti poslouží vhodně porovnání se strategickými postupy používanými v mučení. Pracovnice nadace ROSA totiž ve své publikaci (tamtéž co³⁸) o DN podávají zajímavé souvislosti. Při výzkumu mučení bylo zjištěno 8 kategorií psychického násilí, jejichž použitím je možné zlomit osobnost člověka. Tyto kategorie až nebezpečně připomínají násilí běžně uplatňované v DN, proto by tato podobnost neměla být opomíjena.

³⁴ „STEM PRO BÍLÝ KRUH BEZPEČÍ A PHILIP MORRIS ČR“. Domácí násilí II.: Shrnutí základních výsledků reprezentativního výzkumu pro občanské sdružení Bílý kruh bezpečí a Philip Morris ČR a.s. [online]. 2006, s. 1-24 [cit. 2014-10-24]. Dostupné na: <http://www.stem.cz/clanek/1145>

³⁵ VARGOVÁ, Branislava, Dana POKORNÁ a Marie TOUFAROVÁ. *Partnerské násilí*. Praha: Linde, 2008, s. 24. ISBN 978-808-6131-764.

³⁶ VOŇKOVÁ, Jiřina a Ivana SPOUSTOVÁ. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. 2 přeprac. vyd. Praha: ProFem, 2008, s. 23-24. ISBN 9788090362673.

³⁷ HRONOVÁ, Martina, Zuzana ILEČKOVÁ a Eva ŠILAROVÁ. ROSA. *Dětská svědectví násilí*. Praha: SONDY, 2008, s. 12.

Do těchto osmi kategorií patří:

- izolace oběti – Izolováním oběti dojde k naprosté závislosti oběti na svém mučiteli, podobně jako u DN, kde izolace ženy patří mezi první známky uplatňování moci násilníka nad obětí. Žena tak postupně ztrácí kontakt s okolím a její interakce je omezena na styk s násilníkem, což vede k jejímu odpoutání od reality a vlastní hodnoty, či dokonce vědomí vlastní identity.

- omezování a vyčerpávání – Omezování spočívá v naprosté kontrole násilníka nad obětí a postupné zvyšování nároků pachatele na oběť. Pachatel hlídá každý krok oběti, omezuje ji ve volném pohybu a v těžších případech zabírá oběti ve spánku, stravování a jiných biologických potřebách. V DN bývá tento bod dodržován stejnými postupy.

- zneužívání a ponižování – Stejně tak jako při mučení je cílem dostat mučeného tzv. na kolena a rozbít jeho sebeúctu ve snaze docílit jeho větší povolnosti, tak se i pachatel DN snaží oběť degradovat natolik, aby byla povolná jeho úmyslům. Snížením sebeúcty totiž oběť začne násilníkovi věřit v jeho názorech a postojích a přejímá pak jeho hodnoty, přičemž její smýšlení o sobě samé přechází do negativní roviny. Roviny, v níž vina je prisuzována vždy oběti, nikoliv pachateli.

- vyhrožování – Tato forma násilí patří mezi nejstarší uplatňované mocenské kroky. V případě DN se obvykle jedná o vyhrožování ublížením na zdraví, zabitím či zničením hodnot, na kterých oběti záleží. Jsou-li ve vztahu přítomny děti, často bývají předmětem vyhrožování právě děti.

- demonstrace moci – Taková demonstrace spočívá v navození pocitu, že oběť nemá žádné rozhodující právo ani moc, a to ani o sobě samé ani ničem jiném v jejím životě. Pachatel tak dává oběti pocit, že nemá nad ničem kontrolu, a oběť je nucena postupem času násilníka o vše žádat, resp. žádat si o svolení k záležitostem, jež se násilníka vlastně ani netýkají.

- vnucování triviálních činností

- příležitostné projevy náklonnosti – Pozitivní chování směrem k oběti v ní vytváří pocity naděje. Pachatel si tímto oběť k sobě přiváže, jelikož jí tak dává možnost na chvíli polevit z nastoleného napětí, za což je oběť velmi vděčná a vidí pak v násilníkovi naopak záchránce.

- zkreslené vnímání – Působením všech předešlých kroků dochází ke zmatení oběti. Ta ztrácí své hodnotové orientace a postoje, ztrácí pevnou půdu pod nohama a jistoty své vlastní osobnosti. V rámci takového rozložení osobnosti je pak oběť vděčná za cokoliv

kladného charakteru a dochází pak například k tomu, že pachatelova zvýšená žárlivost je obětí vnímána jako bezmezný projev čisté lásky. Toto vnímání pak v oběti vzbuzuje opět pocity náklonnosti a tímto se dostává do smyčky mylných vysvětlení různých situací a jednání. Dochází pak k tomu, že přestává pachatelovo jednání vidět jako negativní jev, ale začne ho omlouvat a jeho jednání vysvětlovat.

Na základě osobních zkušeností obětí s konkrétními druhy a formami násilí lze pak predikovat i určitou míru rozvoje negativních následků v jejich životě. DN je velmi rozmanitý jev, jemuž nelze přiřknout typický a jasně daný vnitřní průběh. Hloubka a závažnost psychického traumatu se odvíjí jak od počáteční osobnosti oběti, tak i délky násilného vztahu, míře hrubosti pachatelova jednání i přítomnosti či nepřítomnosti dětí v obydlí. Determinantů je mnoho a jejich kombinace vytvářejí vždy nový, ačkoliv zaručený základ pro destrukci osobnosti ohrožené osoby. Z tohoto důvodu je vždy nutné přihlídnout k těmto specifickým okolnostem každého případu zvlášť a nelze aspekty průběhu DN oddělovat ani opomíjet.

2.3 Fáze domácího násilí a prožitky oběti během cyklu domácího násilí

V DN je hlavním chybným postojem obětí jejich bagatelizující odhad rizika. Jak uvádí pracovnice intervenčního centra ve své publikaci³⁸, k DN dochází obvykle v několika stupňujících se krocích ze strany násilníka. Nejprve dochází k útokům proti lidské důstojnosti. V takovém stádiu jsou útoky oběťmi přijímány jako běžná součást partnerství a v této fázi je obvykle velmi účinná preventivní poradenská činnost, jež může zamezit další eskalaci. Oběti jsou však od takového řešení odrazovány vlastním pocitem studu, viny, a strachu z vyvolání nového incidentu v případě, že by situaci řešily. Další incidenty gradují na útoky proti zdraví. V takových situacích jsou oběti obvykle ochotné spolupracovat bezprostředně po útoku, nicméně s odstupem času jejich odhodlání klesá a jejich vstřícnost mizí. V této fázi obvykle oběti řeší otázku, zda od násilníka odejít. Hlavním dilematem pak je boj rozumu a emocí. Bojí se náročnosti odchodu, jež by znamenal obvykle dlouhou a bolestivou cestu a tato cesta by se neobešla bez ztrát

³⁸ POSPÍCHALOVÁ, Eva, Jana LEVOVÁ. *Problematika domácího násilí pro zdravotnické pracovníky*. Vyd. 1. Brno: Národní centrum ošetřovatelství a nelékařských zdravotnických oborů v Brně, 2009, s. 21. ISBN 978-807-0135-020.

(přístřeší, sociální status, rodina, atd.). Je též prokázáno, že pokud se oběť v této fázi rozhodne odejít a podělí se o svá stanoviska s pachatelem, ten obvykle své jednání zhorší a přikročí k radikálnějším útokům proti oběti. Ta je zahrnuta do kouta a cyklus započne znovu. Útoky pak mohou vyústit i v útoky proti životu, ať již vlastnímu životu pachatele či dokonce ohrožováním oběti na životě (včetně dětí).

Jak již bylo řečeno, domácí násilí není jednorázový akt. Je charakteristický svým dlouhodobým trváním a opakujícími se násilnými událostmi, které se opakují v určitém vzorci, zvaném **cyklus domácího násilí**. V některých publikacích se objevuje pojem **spirála násilí** nebo **kruh domácího násilí**. Tyto pojmy však označují totožný jev.

Cyklus je tvořen fázemi, jež mají své typické rysy charakteristické pro pachatelovo chování. Fáze probíhají v určitých časových intervalech, postupem času se doba intervalů zkracuje, počáteční fáze nabývají intenzivnějšího a závažnějšího charakteru. Tato specifika pak vytvářejí zásadní pomyslnou klec oběti, z níž není schopná uniknout.

Mnoho autorů dělí cyklus domácího násilí s menšími či většími odchylkami, ale základní specifika bývají zachována u všech. Ševčík a Špatenková hovoří o čtyřech fázích. Pro názornější popis fungování fází bude tedy využito jejich členění.³⁹ První fáze je tzv. **fáze napětí**. V této fázi dochází ke zhoršování atmosféry mezi aktéry a zvyšování napětí. Násilník je ztlačně podrážděný a nespokojený a jeho jednání může mít pasivní charakter. Je to období, v němž narůstá kritický stav. Oběť je ponižována, kritizována a obviňována a dochází ke stupňování tohoto jednání. Oběť se projevuje submisivně. Snaží se násilníkovi úslužně vyhovět v jeho potřebách a má-li již nějakou zkušenost s cyklem násilí, již tuší možný útok, a proto zvýší svoje snahy o vyhovění partnerovi, čímž se domněle snaží útokům předejít. Tyto snahy ovšem probíhají marně a dojde pak k **druhé násilné fázi**, jež se vyznačuje vypuknutím incidentu. Incidentsy mají různou podobu (viz druhy a formy DN). V této fázi dochází i k fyzickým útokům a obvykle tak dochází k překračování předešlých hranic násilí. Násilník získává a posiluje svoji moc nad obětí, která zažívá intenzivní pocity strachu, bezmoci a zoufalství. V rámci těchto pocitů není schopna se pachatelovu jednání vzepřít, a tak dochází k upevňování jeho kontroly a k pocitu, že mu násilné jednání prochází a procházet i nadále bude. Začne tak útoky přirostřovat, opět posouvat hranici a tak stále dokola, než dojde k třetí fázi – **fázi usmíření**. Občas se lze setkat s pojmem „fáze líbánek“, jež popisuje tutéž fázi. Násilník si

³⁹ ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011, s. 52-55. ISBN 978-807-3676-902.

uvědomuje překročení svých pravomocí a vůči oběti vyjadřuje lítost nad svým předešlým jednáním. Mění se strategie jeho chování. Oběti se omlouvá, slibuje lásku, nosí dary a obvykle přísahá, že se násilí nebude nikdy opakovat. Oběti se dostane úlevy a vzhledem k jejím vřelým citům k pachateli ráda jeho slovům uvěří a plná naděje vynakládá svou energii na upevňování a budování vztahu. V této fázi bývají setřeny veškeré tendence oběti od pachatele odejít, jež ve fázi násilí bývají nejsilnější, nicméně jsou v té době ušlapány intenzivním strachem. Pakliže oběť ani v této fázi nepoleví a slovům pachatele neuvěří, ten obvykle přikročí k opačnému způsobu přesvědčování, a to formou výhrůžek sebevraždy, sebepoškozování apod. Vystaví tak oběť frustraci a opětovnému pocitu viny za to, že by si násilník mohl kvůli lásce k ní ublížit, což je pro ni neúnosná představa a nakonec pachateli ustoupí a přichází fáze čtvrtá – **fáze klidu**. Ta bývá některými autory řazena do fáze líbánek, jelikož její hlavní výsadou je relativní klid a může být i doprovázena plněním některých pachatelových slibů. Dochází k opětovnému připoutání oběti k pachateli, zatímco se postupně kumulují nové problémy, které se brzy znovu překlenou v první fázi násilného cyklu.

Oběť obvykle bývá zmatená a značně unavená a vyčerpaná z kolotoče těchto fází. Kvůli citům k násilné osobě si uchovává určitou naději na zlepšení a začne si vinu brát sama na sebe a násilníkovým slovům uvěří. Postupně se pak snaží pachateli vyhovět, novým násilným aktům zabraňovat svou poslušností a v násilném vztahu setrvává. Jsou známé i takové případy⁴⁰, kdy oběť znala průběhu cyklů DN je již schopná vycítit přicházející fázi násilí, a tak se uchýlí k nečekanému kroku – incident sama vědomě vyvolá, tedy lépe řečeno uspíší. Vzhledem k jejím četným zkušenostem s násilným jednáním pachatele nabude totiž dojmu, že včasným rozpoznáním přicházejícího útoku a jeho vyvoláním v okamžiku, kdy se cítí být připravena, získá alespoň domnělý krátkodobý pocit kontroly nad situací a zároveň uspíšením násilné fáze také doufá v rychlejší příchod fáze usmíření (nebo klidu).

Nebezpečnou vlastností spirály násilí je hlavně stoupající intenzita a četnost násilných incidentů. Oběti DN obvykle tento postup popisují zcela totožně. Tedy příčiny prvního útoku si nejsou vědomy a incident vnímají jako ojedinělý jev. Postupně však těchto tzv. výjimečných událostí přibývá, intervaly mezi nimi se zkracují a dříve než si oběť uvědomí, že se situace vymkla její kontrole, je již v cyklu násilí spoutána strachem

⁴⁰ BUSKOTTE, Andrea. *Z pekla ven: žena v domácím násilí*. Vyd. 1. Překlad Monika Burger. Brno: Computer Press, 2008, s. 64. ISBN 9788025117866.

a výhružkami či přímo útoky násilníka. Počáteční naděje na zlepšení vztahu postupně upadají, omluvy partnerova chování brzy dochází a z euforie ve fázi líbánek oběť stále častěji přechází v čistou paniku a hrůzu vlivem další násilné fáze. Tento cyklus tak udržuje oběť pod neustálým tlakem a někteří odborníci⁴¹ pak tyto stavy připodobňují strategii přežití.

2.4 Mylné představy o DN a nebezpečí z nich vyplývající

Vzhledem ke skrytému průběhu domácího násilí je obvyklé, že laická veřejnost zaujímá k této problematice celou škálu postojů a názorů. Postoj společnosti hraje velkou roli v bagatelizaci případů domácího násilí a může mít za následek zvyšování úzkosti a pocitu bezmoci obětí DN, ba dokonce může docházet k tomu, že oběť sama mýtům věří a na základě nich jedná. Tato kapitola tedy pojednává o mýtech domácího násilí, jež by si zasluhovaly větší pozornosti, a zároveň bude na principu jejich podstaty vysvětleno degradující vnímání sebe sama a své situace v pozici oběti DN.

Liberecké intervenční centrum na svých nosičích online několik mýtů popisuje⁴², stejně tak jako se o nich zmiňuje i publikace Buskotte nebo Čírtkové. Mezi nejčastější mýty patří všeobecný postoj, jenž DN vnímá jako záležitost čistě soukromého charakteru. Taková představa má za následek, že posiluje u pachatele dojem, že má na své jednání právo, a že okolí subjektů tento postoj akceptuje. Tímto oběť nabývá pocit, že nemá opodstatnění požádat o pomoc zvenčí. Pakliže by se i přesto rozhodovala pro pomoc na své okolí obrátit, bývá omezována vlastním pocitem, že její situace není vážná natolik, aby zásah zvenčí vyžadovala. A tak nakonec dále trpí pod vlivem násilníka a přesvědčuje samu sebe o tom, že co zažívá, je zcela normální součástí každého vztahu. Dochází tak k další kritické pasivitě oběti, jež si po fyzických útocích násilníka odpírá lékařskou pomoc. Často násilník sám oběti v lékařské péči brání, je však známo mnoho případů, kdy oběť sama odmítá nechat se lékařsky ošetřit, a to na základě dojmu, že následky útoků samy bagatelizují.

S tímto se dostáváme k dalšímu rozšířenému mýtu, totiž že DN je považováno za pouhou hádku. Na základě neznalosti vymezených znaků DN pak totiž dochází k vnímání

⁴¹ HRONOVÁ, Martina, Zuzana ILEČKOVÁ a Eva ŠILAROVÁ. ROSA. *Dětská svědectví násilí*. Praha: SONDY, 2008, s. 12.

⁴² Srov. in INTERVENCNI-CENTRUM.CIPSLK.cz *Mýty o domácím násilí* [online]. [cit. 2014-10-24]. Dostupné z: <http://www.intervenci-centrum.cipslk.cz/domaci-nasili/myty-o-domacim-nasili>

incidentů jakožto ojedinělých výkyvů. Je prokázáno, že vlivem intenzivní brutality cyklu násilí dochází u obětí k časové dezorientaci. Buskotte tento stav popisuje následovně: „Žena prožívá stavy, kdy se cítí mimo realitu, srdce jí tluče mnohem rychleji, má výpadky paměti, permanentní pocit neklidu, panické stavy apod.“⁴³ Tyto reakce jsou u obětí DN na denním pořádku. Buskotte dále vysvětluje, že v obranném mechanismu každého jedince fungují v bezvýchodné situaci dva typy řešení, a to buď mobilizace sil k útoku, nebo k útěku. V pozici obětí DN však není možnost aplikovat ani jeden z těchto mechanismů. Organismu pak nezbývá než reagovat jiným obranným mechanismem, a to kolapsem, jelikož je zcela přetížen. Dochází tak ke komplexní traumatizaci obětí, jejíž psychika je natrvalo poškozena, narušena či naprosto zničena.

Jak již bylo zmíněno výše, oběti obvykle brání v řešení situace její samotné vnímání situace, jelikož se postupem času naučí incidenty bagatelizovat. Takový postoj může mít i společnost, jelikož DN může zvenčí působit jako malicherný problém, který kdyby byl tak závažný, pak by oběť z takového vztahu přeci odešla. Veřejnosti jsou však skryty vnitřní pohnutky obětí, jež je poháněna neustálým strachem a nachází se ve stavu permanentní pohotovosti. Tento základní pocit strachu, jež oběť provází na každém jejím kroku, jí brání jakkoliv zakročít, jelikož tento strach je v oběti pěstován pachatelovými výhružkami. Oběť se tak obává, že jakýmkoliv neúspěšným zakročením by mohla pachatele vyprovokovat ke splnění výhružek, jejichž předmětem bývají děti, jejich odnětí od matky apod. A jakmile se oběť odhodlá přeci jen zakročít, bývá její odhodlání sníženo fází líbánek, kdy oběť pachateli opakovaně odpouští a věří ve zlepšení. Pachatel je pro oběť milovanou osobou, u níž je pro ni těžké připustit, že by jí záměrně způsobovala tak závažná úskalí.

Na základě tohoto přístupu pak vznikají další mýty, jež staví cyklus násilí jako účelový prostředek. Tedy je předpokládáno, že se partneři rádi usmířují, a proto jsou incidenty vlastně žádoucí. Další mýtus využívá alkoholismus násilníka jako vysvětlení jeho chování a předpokládá, že ve střízlivém stavu by k násilí nedošlo. Takové vysvětlení násilných aktů obvykle užívá i sama oběť DN, jelikož je pro ni jednodušší vinu hledat v působení alkoholu než ve svém partnerovi či v sobě. Skutečností je, že alkohol agresí pachatele zvyšuje, není však možné, aby toto násilné chování podněcoval či vytvářel. Alkohol tak funguje i jako výmluva pro oběti DN, jež chtějí svého partnera milovat, a tak

⁴³ BUSKOTTE, Andrea. *Z pekla ven: žena v domácím násilí*. Vyd. 1. Překlad Monika Burger. Brno: Computer Press, 2008, s. 75. ISBN 9788025117866.

vinu potřebují vidět ve vnějším činiteli. To přispívá opět k bagatelizaci celé situace a vytváří se tím podloží kolotoče omluv a výmluv. Zatímco oběť čeká, až partner přestane pít, cyklus násilí dostává svého principu a brutalita se zatím navyšuje.

Rozšířen je též názor, že si oběť za pachatelovy útoky může sama, a to provokací nebo nevhodným chováním. Patriarchálně stavěná společnost přiřazuje muži mocenské postavení, a tak dochází k mylným představám, že by si muž neměl nechat vše líbit a tudíž je násilného aktu v rámci dominantního postavení při určitých situacích zapotřebí.⁴⁴ Takový postoj je pro oběť velmi nebezpečný, jelikož jeho zvnitřněním dochází k rozvoji komplexu méněcennosti a zkresleného vnímání své osoby. Na základě této principiální viny pak oběť veškeré své chování zohledňuje pachateli, snaží se mu vycházet vstříc ve všech oblastech jejich života a pevně věří, že změní-li se ona, pak bude jejich vztah opět v pořádku. Pachatel tyto postoje v ženě obvykle utvrzuje, obviňuje ji, ponižuje a verbálně ji osobně napadá tvrzeními o její hlouposti, neschopnosti apod. Žena ve snaze zavděčit se násilníkovi postupně ztrácí sama sebe a dostává se tak do změní chaosu, jelikož, jak je patrné, tyto snahy obvykle situaci nezlepšují, ba dokonce dávají pachateli větší pocit moci a ten pak násilné incidenty graduje pod záštitou vidiny viníka ve své partnerce. Ta se postupně k cyklu násilí adaptuje a závažností incidentů otupuje.

2.5 Úloha rodiny ve smýšlení oběti domácího násilí

Rodina je primární skupina každého žijícího jedince a je bez pochyb nedílnou součástí a hlavním determinantem osobnostního rozvoje. Její funkce je založena na pocitu bezpečí a soudržnosti a je-li taková funkce narušena, jsou téměř nevyhnutelné negativní dopady na psychiku členů takové rodiny, ať už v jakémkoliv rozsahu.

Matoušek⁴⁵ zdůrazňuje důsledky DN na fungování rodiny, tedy DN narušuje rodinnou funkci a přináší velmi vážná a dlouhodobá psychická poškození vedoucí k neurotickým a psychosomatickým poruchám, k fobiím. Situace může vyústit až v suicidiální tendenci způsobenou fyzickou újmou, jež má vliv na narušené vnímání tělesnosti a hodnoty života, a hlavně neschopností po takovém teroru někomu důvěřovat.

⁴⁴ BUSKOTTE, A. *Z pekla ven, Žena v domácím násilí*, Brno: Computer Press, 2008, s. 23. ISBN 978-80-251-1786-6.

⁴⁵ MATOUŠEK, O. et al. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál, 2005, s. 227. ISBN 807367002X.

Koukolík a Drtilová⁴⁶ uvádí, že se násilí uvnitř rodinných systémů vyskytuje často a vzhledem k rodinné koherenci jako základní vlastnosti rodinného systému jsou pak možnosti narušení reálné v jakékoliv takové rodinné vazbě. Násilí se může objevit ve vztahu dospělých a jejich dětí, mezi dětmi samotnými, dospělými navzájem nebo dospělým a rodiči, popřípadě prarodiči. Násilí v rodinách poškozuje děti na celý život.

Výzkumy STEM z let 2001-2006 byly zaměřeny na nejčastěji se vyskytující vztah v domácím násilí. Bylo prokázáno⁴⁷, že se děje nejčastěji mezi mužem a ženou v partnerských relacích:

- manžel-manželka
- druh-družka
- partner-partnerka
- bývalí manželé či partneři (tzv. expartnerské násilí)

Ševčík a Špatenková (tamtéž) toto dělení doplňují poznatkem, že: *„právě intimní vztahy jsou nanejvýš specifické z důvodu dokonalé znalosti druhé osoby, jejich reakcí, slabých stránek a citlivých míst. Soužití ve společné domácnosti dává prostor k tomu, aby se násilné útoky odehrávaly v podstatě kdykoliv – bez kontroly zvenčí.“*

Je-li narušena funkce rodiny a vyskytují-li se v ní patologické znaky násilí, pak mají tyto vlastnosti zásadní vliv na vývoj dítěte, jež je těmto patologickým situacím svědkem nebo je přímo součástí násilného aktu. Dítě prožívá události odlišně než dospělý jedinec, a tak i následné poučení z daných událostí probíhá dle jiných kritérií, a to takových, kterým je dítě schopno v daném věku rozumět či si je vysvětlit. Základní vlastností dítěte je učenlivost, a to především napodobováním chování, jež vidí u svých rodičů, potažmo sourozenců, prarodičů a jiných blízkých osob. Chování těchto osob považuje za normální, jelikož nemá možnost porovnání s jinými rodinami. Postupně charakterové vlastnosti rodinného systému přijímá za vlastní a i ony patologické jevy považuje za běžnou normu. Často pak dochází k tomu, že dospělí jedinci, kteří prožili domácí násilí ve svém dětství, opakují vztahový systém, jehož byli svědky. Jakmile si pak takový jedinec hledá partnera, obvykle

⁴⁶ KOUKOLÍK, František a Jana DRTILOVÁ. *Život s deprivanty*. 1. vyd. Praha: Galén, 2001, s. 395. ISBN 8072620886.

⁴⁷ ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011, s. 91. ISBN 978-807-3676-902.

si volí osobu podobného typu svých rodičů. Daný jedinec se pak ve svých vztazích často ocitá v pozici násilníka nebo oběti, aniž by si byl vědom nápodoby zažitých vzorců. Volba partnera u něj totiž probíhá na podvědomé úrovni.

Rodina má ze socializačního hlediska základní roli na utváření osobnosti dítěte. Dítě dle svých rodičů přijímá názory, postoje a osvojuje si všeobecně platnou normu chování (nebo se domnívá, jaké chování spadá do běžné normy).

V rodinách, v nichž dochází k násilnému jednání a domácímu násilí samotnému naplněním všech znaků domácího násilí, se pak mohou vyvíjet různě závažné psychické poruchy, jež časem mohou přerůst právě v sociálně-patologické chování samotné. Škoda a Fischer potvrzují, že zkušenostmi s DN v primární rodině dítěte může dojít k vážnému narušení psychosociálního vývoje a narušení fungování členů rodiny, a to zejména dětí.⁴⁸

Mezi takové poruchy spadá například **syndrom CAN (Child Abuse and Neglect)**. Dítěti je ubližováno nejbližšími osobami jeho života, jež by naopak měly představovat hlavní oporu a ochranu dítěte. Pro dítě takové chování znamená fyzické, psychické i emocionální trápení. Na základě těchto vlivů je ohrožován další vývoj dítěte.

Bechyňová dále popsala následky syndromu CAN. Patří mezi ně „*Posttraumatická stresová porucha, jež je charakterizována zlostejněním, zmrtvěním, znečitlivěním, odtazením se od klíčových osob a depersonalizací. Dalším následkem je psychická deprivace a traumatizace a v neposlední řadě též proces zvaný transgenerační přenos, jehož následkem se vědomě nebo neúmyslně přenášejí vzorce chování na další generace.*“⁴⁹

Těchto negativních náležitostí jsou si matky dětí vědomy, a tak není divu, že své chování v pozici oběti vždy zohledňují právě na přítomnost dětí v rodinném systému. Ačkoliv jsou tedy subjektem práce ženské oběti DN, nelze děti a jejich roli v DN opomíjet, jelikož tvoří hlavní součást rodinného systému postiženého domácím násilím a bývají hlavním hybným činitelem k obranné reakci žen. Děti bývají využívány jako předmět vydírání a vyhrožování oběti DN. Jsou zneužívány jakožto domnělí svědci události, jejichž přítomnost pachatel nevnímá jako signál k eliminaci násilného jednání, nýbrž naopak jako nástroj k oslabování psychické odolnosti matky. Pachatel pak v ženách vytváří dojem, že

⁴⁸ ŠKODA, Jiří a Slavomil FISCHER. *Sociální patologie: Analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. 1. vyd. Praha: Grada, 2009, s. 140. ISBN 978-80-247-2781-3.

⁴⁹ BECHYŇOVÁ, V., et al. *Syndrom CAN a způsob péče o rodinný systém*. 1. Praha: IREAS, 2007, s. 85-124. ISBN 978-80-86684-47-5.

nikoliv on, nýbrž oběť (matka) sama je původcem negativních stavů dítěte. Dochází tak k umocňování všeobecného pocitu viny u matky.

Z výsledků nejnovějšího výzkumu⁵⁰ z r. 2014 vyšlo najevo, že přímé ohrožení dítěte bylo v 48% výpovědí uvedeno jako hlavní důvod vedoucí k rozhodnutí ženy odejít z násilného vztahu. Otázka byla formulována otevřeně, aby byla ověřena vlastní iniciativa obětí DN k uvedení ohrožení či napadení dítěte jako důvodu k odchodu. Dalšími důvody bylo v 77% uvedeno fyzické napadení, v 85% hrubé slovní útoky, v 50% vyhrožování fyzickým násilím, v 73% bránění styku s rodinou či přáteli a v 58% kritická finanční situace. Z těchto výsledků je patrné, že přinejmenším v polovině případů bylo v rodině přítomno dítě a navíc bylo v přímém ohrožení násilného ataku agresorem.

Na základě těchto výsledků se lze též domnívat, že hodnocení sebe sama spolu s potřebou ochránit se je u žen velmi nízká. K odchodu je přiměje až nečekaně hrubé zacházení nebo přímé ohrožení dítěte, jinak jsou oběti ochotné setrvávat v násilném vztahu, ať již ze strachu, naděje v napravení partnerství či z důvodu latence a stagnace v násilném soužití.

Kromě přímého ohrožení dítěte pak bývá uváděno, že matka nechce odchodem od násilníka brát dítěti rodinu (potažmo otce). Zároveň se obává komplikací spojených s rozvodem, obává se reakcí sociálního okolí apod.

Wünschová popisuje⁵¹, že je často spouštěčem pro eskalaci násilného jednání právě změněný stav ženy, tedy těhotenství či porod dítěte. Tato skutečnost je vysvětlována tak, že v této době se žena stává závislou na svém partnerovi (psychicky, sociálně, finančně), a tak pachatel získává mocenskou převahu nad životem oběti a je možný rozvoj jeho skryté agrese či potřeby kontroly partnerky.

Wünschová dále v návaznosti na Bednářovou (2006) prezentuje změny v prožívání a osobnosti matky v reakci na DN. Mezi tyto změny řadí nízké sebevědomí a sebehodnocení a ztrátu respektu k vlastní osobě. Je nutno podotknout, že tento pocit je u ženy získaný vlivem DN a není podmíněnou součástí osobnosti ženy ještě před započítím DN. Je prokázáno, že i z původně sebevědomé a kariérně úspěšné ženy lze na základě dlouhodobého ponižování ze strany partnera docílit snížení jejího sebehodnocení

⁵⁰ MARTINKOVÁ, Milada, Vladan SLAVĚTÍNSKÝ a Jiří VLACH. *Vybrané problémy z oblasti domácího násilí v ČR*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014, s. 38. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 9788073381394.

⁵¹ BEDNÁŘOVÁ, Zdena a Petra WÜNSCHOVÁ. *Domácí násilí: zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus, c2009, s. 28. ISBN 978-802-5454-220.

na absolutní minimum. Nízké sebevědomí je umocňováno verbálními útoky pachatele, jež oběť reflektují jakožto neschopnou, nezodpovědnou a nesamostatnou osobu. V případě těhotenství a mateřství do hry vstupují i hormonální změny, jež pak u matky stupňují psychickou labilitu.

Další změny vznikají v důsledku dlouhodobé emocionální frustrace oběti. K takovým změnám přispívá opakované nenaplnění partnerské spokojenosti a neopětování lásky, čímž dochází k hluboké frustraci ženy. V důsledku citové deprivace pak žena není schopna citově zabezpečit ani své potomky, což v ní vyvolává opět rozkol a dochází k prohlubování pocitů neschopnosti. Může se také objevit nadměrná fixace na dítě či naopak emoční latence vůči dítěti. Všechny tyto emoční disbalance přispívají k rozvoji deprese, jehož následkem je oběť permanentně vyčerpaná, podrážděná a postupně si zvyká na úzkost jakožto každodenní pocit, jemuž není vyhnoutí. Může se též rozvinout depresivní prožívání, případně depresivní onemocnění. S tímto prožíváním jsou spojené možné sebevražedné tendence, jež bývají blokovány právě strachem o ponechání dítěte v rukou násilníka. Nenaplněnými suicidiálními sklony tak dochází k opětovné deprivaci, jelikož oběti není ani touto cestou umožněno vymanit se z trýznivého způsobu života. Dochází tak k rezignaci, pocit strachu přechází do generalizované podoby a těmito pocity je pak blokována potřebná energie ke změně v jejich životě. V rámci zmítání se ve vlastních pocitech pak oběť naplňuje násilníkovy slova o její neschopnosti, čímž se opět prohlubují její depresivní myšlenky a dochází k fatálnímu selhání v roli matky.

Oběť pak vnímá svět nereálně a postupně se s tímto vnímáním ztotožní. Naučí se dlouhodobé problémy skrývat před okolím a potvrzovat pachatelovu dvojí tvář a přistoupí na jeho hru. Často se pak stává, že pachatelovo jednání omlouvá i před dětmi. Ztotožní se s pozicí ničitele rodiny a začne tak mylný svět reflektovat i do vnímání dítěte. Může tak docházet k výše zmíněnému transgeneračnímu přenosu modelu násilného vztahu. Ve snaze nezveličovat a nepřehánět prožívané trauma může oběť začít popírat skutečnost⁵². Nechce partnera zradit pomluvami, a tak se do role oběti nakonec postaví v přesvědčení, že trpí v zájmu jejich vztahu či zachování rodiny.

V rámci izolace ženy od sociálního okolí je pak nereálné vnímání světa umocňováno. Dochází však nejen k chybnému vnímání světa okolního, nýbrž i vnitřního, tedy, slovy

⁵² BUSKOTTE, Andrea. *Z pekla ven: žena v domácím násilí*. Vyd. 1. Překlad Monika Burger. Brno: Computer Press, 2008, s. 79. ISBN 9788025117866.

Wünschové, svého autonomního prožívání⁵³. Ve snaze nedávat agresorovi záminku k dalšímu útoku se oběť naučí kontrolovat své emoce, alespoň navenek. To má za následek postupné oplošťování prožívání v rámci obranné reakce. Žena postupně přestává být schopná přirozeně reagovat i v roli matky a nedokáže reagovat na potřeby své, ani dítěte. V rámci tohoto obranného mechanismu tak spotřebovává mnoho své energie, což pak vede k závažným spánkovým poruchám, jelikož i přes veškeré vyčerpání organismu je vlivem neustálého pocitu stresu její spánek zcela funkčně narušen. Tato energetická vyčerpanost s sebou nese komplikace s koncentrací, zvýšenou podrážděnost a mnohdy nevratné narušení vnitřní rovnováhy. Buskotte⁵⁴ objasňuje, že prožíváním takového opakovaného traumatu je v mnoha případech tato vnitřní rovnováha natrvalo poškozena, narušena či dokonce naprosto zničena.

Oběť pak prožívá permanentní stavy nejistoty, je výrazně oslabena schopnost vlastního rozhodování, jelikož už si i sama začne myslet, že toho není schopna. Její závislost na partnerovi se tímto o to víc stupňuje. Ambivalentní pocity k pachateli narůstají. Žena se ho sice bojí, ale zároveň je k němu ještě více emocionálně, ekonomicky a sociálně připoutávána.

Takové osobnostní psychické kolapsy vedou k různým psychosomatickým projevům, jakožto důsledku vnějších i vnitřních konfliktů oběti. Buskotte (tamtéž) uvádí, že těmito projevy jsou například: *„kardiovaskulární a zažívací problémy, bolesti hlavy, deprese, poruchy spánku, noční můry a všeobecně vyšší náklonnost k nemocem všeho druhu.“*

⁵³ BEDNÁŘOVÁ, Zdena a Petra WÜNSCHOVÁ. *Domácí násilí: zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus, c2009, s. 32. ISBN 978-802-5454-220.

⁵⁴ BUSKOTTE, Andrea. *Z pekla ven: žena v domácím násilí*. Vyd. 1. Překlad Monika Burger. Brno: Computer Press, 2008, s. 75. ISBN 9788025117866.

3 Ženy v pozici oběti domácího násilí

Jelikož domácí násilí páchané na ženách probíhá ze strany partnera, druha, manžela či exmanžela, k němuž oběť chovala kladné city, často dochází k bagatelizaci násilné situace ze strany oběti (viz výše). Pro ženu je totiž silně emočně nepřijatelný fakt, že by jí milovaná osoba záměrně ubližovala. Často pak u těchto obětí chybí snaha o hledání řešení takto kritické situace a pachatelé pak intenzitu svých ataků stupňují bez postihu, až nakonec dojde k tomu, že žena přijme násilné akty jako každodenní rutinu, postupně si na tyto situace zvyká a je kvůli snaze zachovat domněle fungující rodinu nebo potřebě doufat ve zlepšení chování násilníka pak akceptuje násilí a agresorovi se přizpůsobuje.

Domácí násilí na ženách probíhá nejčastěji formou psychického týrání spojeného s dalším druhem násilí, tedy jedná se o násilí kombinované, a to vždy násilí psychické a k tomu je přidružené jiné. Nejčastěji je přidruženým typem buď násilí fyzické, sexuální, popřípadě se jedná o spojení všech těchto typů (viz druhy a formy DN).

Bednářová vysvětluje, že mnoho obětí DN si není vědoma počátku násilného jednání. Všeobecně však platí, že takové jednání začíná obvykle v době, kdy je žena určitým způsobem na svém muži či partnerovi závislá, a to finančně, emočně či jinak. V takových obdobích pak partner své mocenské postavení převezme v jiné perspektivě a nerovnoprávný vztah začne nabírat na obrátkách. Muž využívá své převahy a svou partnerku začne tlačit do kouta, obrazně řečeno.⁵⁵

V mnoha publikacích se dozvíme, že typický portrét oběti DN nelze sestavit. Ševčík a Špatenková však ve své knize⁵⁶ charakterizují takové ženy několika společnými vlastnostmi. Uvádí, že týraná žena je v době DN materiálně závislá na svém partnerovi. Chová se podřízeně a poslušně a na základě těchto vlastností tak partnerovi vyhovuje v udržování minimálního nebo žádného kontaktu s dalšími lidmi. Často pak omlouvá jeho chování aktuální náladou či vnějšími nepříjemnými okolnostmi, ba dokonce projevy jeho chování vnímá jako důsledek jeho zážitků z dětství. Oběť DN je vždy vystrašená, trpí

⁵⁵ BEDNÁŘOVÁ, Zdeňka, Kateřina MACKOVÁ, Petra WÜNSCHOVÁ a Kateřina BLÁHOVÁ. *Domácí násilí: Zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus, 2009. 92s. ISBN 978-80-254-5422-0.

⁵⁶ ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011, s. 122. ISBN 978-807-3676-902

pocitem vlastní bezmoci, beznaděje a bezcennosti a myslí si, že její situace i přes neúnosnost partnerova násilného jednání nemá řešení. Prožívá intenzivní pocity viny a je přesvědčená o své zásluze na partnerově chování. Obvykle uvěří pachateli, že násilný incident je pokaždé poslední a věří v jeho nápravu. O svých potížích se stydí vyprávět a může se stát, že má snahu používat sex jako možnost upevnění intimního vztahu. Na svém partnerovi je silně emocionálně závislá a život bez něj si neumí představit. Avšak vnímá, že soužití s ním je též neúnosné.

Jiná literatura⁵⁷ poukazuje na tyto ženy jako ženy **dvojí tváře**. Tato forma byla již popsána u pachatelů domácího násilí a je tím myšleno, že násilník navenek působí vyrovnaným a klidným dojmem, ale během násilí v soukromí je agresorem, jemuž by veřejnost takové vlastnosti dle jeho vystupování nepřířkla. Označení žena dvojí tváře jakožto oběť DN spočívá v jejím předstírání spokojené a pozitivní bytosti na veřejnosti, ale uvnitř násilného kolotoče se jedná o osobu žijící v hrůze, strachu a hněvu. V roli osoby ohrožené DN jsou neznámá i ženy svébytné, pracovně úspěšné a mimo rodinu aktivní a sebevědomé. Přesto, ba možná proto, nejsou ochotny vyhledat odbornou pomoc, jelikož se v rámci své vysoké společenské pozice stydí takové soukromé komplikace prezentovat.

U žen jako obětí domácího násilí pak dochází k tzv. **syndromu připoutání**. Herman vysvětluje⁵⁸, že se tento syndrom vyznačuje silným přimknutím oběti k násilníkovi, neschopností vyhledat pomoc a opustit násilný vztah.

Psychické následky u ženských obětí domácího násilí

Traumatizace obětí DN mívá obvykle za následek celou škálu negativních dopadů. Tento fakt potvrzují i slova sociálních pracovníc Ježkové a Štěpánkové⁵⁹, jež často od svých klientek slychají popis takového dopis. Klientky totiž uvádí, že fyzické následky nejsou natolik znepokojující, jelikož dochází k jejich zahojení. Nýbrž horší a složitější je dopad psychický, jehož složitost tkví v tom, že klientky obvykle nejsou schopné se vyrovnat s faktem, že jim bylo (nebo je) ubližováno osobou velmi blízkou, a to obvykle

⁵⁷ ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011, s. 92-93. ISBN 978-807-3676-902.

⁵⁸ HERMAN, Judith Lewis. *Trauma a uzdravenie: násilie a jeho následky: od týrania v súkromí po politický teror*. 1. vyd. Bratislava: Aspekt, 2001, s. 118. Knižná edícia feministického kultúrneho časopisu Aspekt. ISBN 80-855-4924-7.

⁵⁹ ÚLEHLOVÁ, Dagmar, Martina JEŽKOVÁ a Olga ŠTĚPÁNKOVÁ. *Problematika domácího násilí pro zdravotnické pracovníky*. Vyd. 1. Brno: Národní centrum ošetřovatelství a nelékařských zdravotnických oborů v Brně, 2009, s. 60. ISBN 978-807-0135-020.

v rámci rodinného kruhu. Tyto rány emocionální povahy jsou pak mnohem závažnější než jiné doprovodné fyzické ataky.

Na základě této skutečnosti se pak vyvíjí u obětí DN psychické poruchy ve formě neurotických i psychiatrických syndromů. Mezi tyto poruchy patří i posttraumatická stresová porucha.

Posttraumatická stresová porucha (dále jen „PTSP“) se objevuje u žen, jež jsou oběťmi domácího násilí po dlouhou dobu, a to v řádu několika let. Tato porucha je klasifikována v **MKN-10** (mezinárodní klasifikace nemocí). Je řazena mezi neurotické, stresové a somatoformní poruchy pod kódem F43.1.⁶⁰ Její vznik je popisován jako reakce na těžký stres a poruchy přizpůsobení. V případě obětí DN se jedná o výjimečně zatěžující životní událost, tedy dlouhodobou traumatizaci pachatelem, jež se projevuje jako mimořádně ohrožující či katastrofické povahy. Macková popisuje možnost rozvinutí příznaků PTSP v případě, že: „*reakce člověka na traumatickou událost zahrnovala intenzivní úzkost, bezmocnost nebo zděšení.*“⁶¹ Právě tyto pocity obětí DN prožívají neustále, a to dokonce vlivem blízké osoby, což je o to více devastující skutečnost.

Mezi typické projevy PTSP patří zažívání tzv. „**flashbacků**“. Jedná se o opětovné prožívání traumatických pocitů ve stejně intenzivní míře, jako tomu bylo během reálné traumatické události, s tím rozdílem, že tato událost v aktuálním čase neprobíhá. Oběti se tedy tato událost vybaví v rámci vzpomínek, ale její mozek nabývá reálného přesvědčení, že traumatickou událost jedinec zažil znovu.⁶²

Macková (tamtéž) popisuje vznik symptomů, jež reflektují snížení všeobecné reaktivity a zvýšenou ostražitost u osob trpících PTSP. V rámci snížení všeobecné reaktivity je řeč o vědomém vyhýbání se všemu, co v oběti byť asociačně evokuje vzpomínky na traumata. K této reaktivitě patří i neschopnost vzpomenout si na detaily traumatizující události nebo dokonce na událost samotnou. Může se objevit i snížený zájem na běžných životních aktivitách (spojený s projevy deprese), otupění prožívání, postupná izolace od okolí či destrukce pozitivních vizí budoucnosti. Mezi symptomy zvýšené ostražitosti se pak řadí potíže s usínáním či spánkem všeobecně, podrážděnost

⁶⁰ Srov. in MKN-10. WHO. *ÚZIS ČR (Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR)* [online]. 2014 [cit. 2014-11-01]. Dostupné na: <http://www.uzis.cz/cz/mkn/F40-F48.html>

⁶¹ BEDNÁŘOVÁ, Zdena a Kateřina MACKOVÁ. *Domácí násilí: zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus, c2009, s. 50. ISBN 978-802-5454-220.

⁶² BUSKOTTE, Andrea. *Z pekla ven: žena v domácím násilí*. Vyd. 1. Překlad Monika Burger. Brno: Computer Press, 2008, s. 77. ISBN 9788025117866.

spojená s možnými výbuchy zlosti, potíže soustředit se a v neposlední řadě zvýšená úzkostlivost.

Syndrom týrané ženy (Bettered Woman Syndrome) je dalším následkem dlouhodobého vlivu domácího násilí a vyčlenění tohoto syndromu poukazuje na jeho specifickou. Jak uvádí Čírtková ve svém článku⁶³, specifická spočívá v jedinečnosti příčinné vazby ke vzniku syndromu, tedy vzniká u ženy, proti níž bylo užíváno DN, a tudíž byla (nebo je) i pod vlivem specifických okolností podléhajících výhradně znakům DN. Na základě tohoto vlivu je pak u oběti vyvíjen i specifický soubor reakcí, jež se u obětí jiných kriminálních činů nevyskytují. Mezi tyto reakce se řadí například přetrvávající vazba k agresorovi, setrvávání v násilném vztahu, bagatelizace či dokonce zatajování incidentů a příčin zranění a komplexně popírání viktimizace. Čírtková dále uvádí, že tento soubor projevů je obvykle pro vnějšího pozorovatele nesrozumitelný. Tato dezinformovanost pak vede k sekundární viktimizaci apod.

Prožitá traumata typická pro DN pak vedou ke snížené schopnosti ženy efektivně reagovat na násilné a stresové situace. Syndrom týrané ženy tedy popisuje soubor projevů, jež se na základě těchto zkušeností utvářejí.

Odborná literatura⁶⁴ se shoduje na členění symptomů týraných žen do tří kategorií, mezi něž patří naučená bezmocnost, sebezničující reakce a příznaky spadající pod PTSP. **Naučená bezmocnost** spočívá ve ztrátě respektu k sobě samé. U oběti DN dochází k pokřivenému vnímání hodnot, jakožto i vlastní hodnoty, a s tím související rozvoj nerozhodnosti a pocit nejistoty. V důsledku těchto prožitků pak není schopna objektivně hodnotit žádnou životní oblast a není schopna zhodnotit ani řešitelnost problémů. Často pak setrvává v pozici oběti i v situacích, kdy to není nutné, za doprovodu přesvědčení, že dané problémy musí vydržet a řešení neexistuje. V rámci naučení bezmocnosti pak disponuje sníženou schopností převzít vládu a kontrolu nad svým životem, jak tomu bylo zvykem v době probíhajícího DN, kdy tuto kontrolu přebíral násilník. Žena pak přejde do pasivity a zvykne si na vnitřní boj se situací. A jak bylo zvykem v násilném vztahu, tuto pasivitu aplikuje i nadále, aniž by byla schopná i v rámci běžných událostí uvěřit, že k řešení lze dojít.

⁶³ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Oběti domácího násilí. [online]. [cit. 2014-11-02]. Dostupné na: http://help24.cz/index.php?page=clanky&view=obeti_domaciho_nasilii

⁶⁴ Srov. in STRÍLKOVÁ, Patricie a Marek FRYŠTÁK. *Vykázání jako prostředek ochrany před domácím násilím*. Vyd. 1. Ostrava: Key Publishing, 2009, s. 21-22. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-020-0.

Mezi projevy **sebezničující reakce** je především řazeno přesvědčení oběti DN o vlastní viny a s tím související popírání viny agresora. Toto přesvědčení je podporováno silnou bagatelizací prožitých traumat, zlehčování nebezpečnosti útoků a popírání samotného násilí. Může se objevit i tzv. **psychogenní amnézie** a vzácně i **mnohočetná porucha osobnosti**. Pod sebezničující reakce patří i již zmíněné popírání řešení situace. Jedná se však o popírání pomoci zvenčí, tedy sníženou důvěru v okolí a jeho pomoc. Oběť pak pomoc ani nemusí vyhledávat a je tak odkázána vlivu a slovům pachatele, stejně tak jako svému vnitřnímu hlasu, jenž znehodnocuje oběť jako právoplatnou a svobodnou osobu.

Snížená schopnost reakce na násilí u obětí DN přetrvává i po ukončení DN. Projevy vzteku, zlosti, agrese a negativních emocí v ní totiž vyvolávají vzpomínky na prožitá traumata, a tak dochází k tomu, že má tendence se těchto podobných situací vyvarovat, jak je popsáno u PTSP. V okamžiku, kdy k takovým okolnostem dojde, se chování ženy vyznačuje extrémní vstřícností, snahou vyhovět autoritativně vystupujícímu jedinci a předním motivem je vyhnout se vyhocenému stavu.

Hronová a spol.⁶⁵ popisují období, jimiž týrané ženy procházejí. Prvním obdobím je tzv. odmítání a vyznačuje se pocity studu, neschopností přiznat si aktuální stav vztahu, tedy že se nachází v násilném vztahu, a toto násilí zároveň podceňuje. Druhé období je typické sebeobviňováním, tedy přijímáním viny za vše špatné, co se ve vztahu přihodí, a hledáním chyb u sebe. Třetí období se vyznačuje hledáním pomoci, kdy oběť hledá podporu v okolí. Obvykle se tak stane až po tom, co je ohrožen život oběti nebo dítěte. Čtvrté období je typické ambivalentním postojem, kdy oběť prochází rozkolem svých citů k pachateli, jeho slibů zlepšení situace, jimž chce věřit, a motivací zachovat rodinu, oproti čemuž stojí neúnosné násilné jednání pachatele. Posledním krokem je pak odchod.

Z hlediska prožívání popisují Ježková a Štěpánková⁶⁶ základní oblasti, v nichž dochází ke změnám. Patří mezi ně emocionální změny, jež se vyznačují pocity studu, strachu, viny, smutku, extrémní laskavostí a zablokování vlastních negativních emocí. Dalšími změny probíhají v postoji a hodnocení vlastní osoby, okolí a světa. Dochází k sebeobviňování, nedůvěře v možnost řešení, generalizovaná představa o nebezpečnosti

⁶⁵ HRONOVÁ, Martina, Zuzana ILEČKOVÁ a Eva ŠILAROVÁ. ROSA. *Dětská svědectví násilí*. Praha: SONDY, 2008, s. 13.

⁶⁶ ÚLEHLOVÁ, Dagmar, Martina JEŽKOVÁ a Olga ŠTĚPÁNKOVÁ. *Problematika domácího násilí pro zdravotnické pracovníky*. Vyd. 1. Brno: Národní centrum ošetřovatelství a nelékařských zdravotnických oborů v Brně, 2009, s. 66. ISBN 978-807-0135-020.

světa a naučená bezmoc. Mezi nejhorší změny patří vznik symptomů distresu a dysfunkcí psychických procesů. Oběti trpí depresemi, úzkostností, flashbaky, poruchami spánku, sníženou imunitou, disociativními poruchami a dalšími.

Tamtéž je uvedeno též snížení tzv. **agency**, nebo-li akceschopnosti, jež spočívá v popírání možnosti záchrany. Kvůli extrémnímu strachu z násilníka a opakovaným neúspěšným pokusům oběti o ukončení DN dochází k ochromení aktivní snahy a snížení či zastavení spolupráce s pomáhajícími institucemi.

Méně známým syndromem je Stockholmský syndrom, při němž se oběť identifikuje s jednáním násilníka a vzniká tak mezi nimi emocionální vztah. Ježková a Štěpánková (tamtéž) vysvětlují chování oběti tak, že zpočátku se jedná o ochranu svého života, a to formou shovívavosti, díky níž si od agresora vykoupí svůj život. Postupně se však zvyšuje submisivita oběti a vlivem dlouhodobého zajetí v moci pachatele ztrácí vůli k životu a násilníkovi se podvolí (viz pasivita).

Pro vznik tohoto syndromu jsou nutné čtyři podmínky⁶⁷: život oběti v ohrožení, přesvědčení oběti o nemožnosti úniku ze stávající situace, izolace oběti od lidí a přechodné pocity náklonnosti oběti k násilníkovi. Tímto syndromem je odborníky vysvětlována přetrvávající vazba oběti k pachateli a její nevěle ho předat do rukou spravedlnosti.

V problematice zkoumání následků DN se objevily i postoje terapeutů, kteří s oběťmi pracovali z perspektivy osobnostního deficitu. Tento pohled však dává základ sekundární viktimizaci, jež je další složitou újmou pro oběti. Marvánová-Vargová a spol.⁶⁸ uvádějí, že dochází i k tomu, že je na oběti DN pohlíženo jako na osoby, jejichž schopnost vyrovnat se s náročnými situacemi nebyla dostatečně rozvinuta, či se na ni pohlíží jako na osobnost, jež je v nějakém psychickém směru oslabena. Tento přístup však popírá životní zkušenosti oběti a dochází tak k mylným přesvědčením. Bylo totiž prokázáno (uvedeno tamtéž, Hansen and Harway, 1993), že týrané ženy naopak prokazují obzvlášť vyvinutou sílu pro přežití násilných a stresových situací.

⁶⁷ SOBKOVA, E. Násilie páchané na ženách a jeho důsledky. In Piata žena. Aspekty násilia páchaného na ženách. Bratislava: Aspekt. 2001. 385 s. ISBN 808554928X.

⁶⁸ VARGOVÁ, Branislava, Dana POKORNÁ a Marie TOUFAROVÁ. *Partnerské násilí*. Praha: Linde, 2008, s. 27. ISBN 978-808-6131-764.

4 Řešení domácího násilí

Jak je patrné z výše popsaného, oběti DN postupně ztrácí schopnosti svou situaci řešit. Vzhledem ke skrytému průběhu DN je tedy zapotřebí zásahu zvenčí. Je však složité podchytit veškeré vyskytující se DN, a to hlavně z důvodu ambivalentního postoje obětí a jejich bagatelizační snahy a přetrvávající náklonnosti k pachateli či extrémního strachu z něj. Z tohoto důvodu byla vytvořena jistá opatření, jež by měly tyto překážky překonat a situaci DN i přesto úspěšně a adekvátně řešit.

Policie České republiky a její role ve věci domácího násilí

Výše je zmíněna Policie České republiky (dále jen „PČR“ nebo „Policie ČR“) jako zasahující státní orgán ve věci domácího násilí. PČR je dle § 1 Zákona č. 273/2008 Sb. o Policii České republiky jednotný ozbrojený bezpečnostní sbor, který plní funkci dle § 2 téhož zákona.⁶⁹ Na základě této skutečnosti má v případech DN nezastupitelnou, ba dokonce zásadní roli a její účast je přímo žádoucí.

Hlava III (tamtéž) upravuje základní povinnosti Policie ČR. Případů DN se týkají zejména tyto: zdvořilost, iniciativa, přiměřenost postupu, poučování a zajištění osoby.⁷⁰ Tento výčet je důležité zmínit z toho důvodu, že zavazuje policejní příslušníky řídit se jimi ve všech případech, k nimž jsou povoláni. Jak je vysvětleno níže, přístup PČR hraje mnohdy zásadní roli v dalším jednání oběti DN i pachatele DN. Dodržování výše uvedených povinností je pro oběti DN určující zkušeností. Přístup policejních příslušníků k oběti DN totiž ovlivňuje motivaci oběti angažovat se v řešení situace. Pozitivní zkušenost pak napomáhá k eliminaci nežádoucích vlivů viktimizace i následků DN, mezi něž patří snížená sebedůvěra a snížená důvěra v možnost pomoci ze strany vnějšího činitele. Adekvátní přístup policejních příslušníků tak může pomoci oběti DN znovu nabyt realistický náhled na celou problematiku a zbavit se tak mylného přesvědčení, že jednání násilníka je běžnou normou.

⁶⁹ Zákon č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů.

⁷⁰ Česká republika. Zákon o policii. In: *Zákon o Policii České republiky*. 2008, č. 273. Dostupné na: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2008-273>

Náležitosti pro jednání policistů s oběťmi DN jsou též popsány organizací Bílý kruh bezpečí o. s. a jsou dostupné online.⁷¹

Skupina Domácí násilí – specializovaná jednotka PČR

Zvláštní pozornost si zasluhuje **Skupina Domácí násilí**, neboť je dnes jedinou specializovanou jednotkou, která spadá pod působnost PČR, a zaměřuje se na šetření a potírání případů domácího násilí. Její existence je velikým přínosem v boji proti domácímu násilí. Její působení je však omezeno na oblast města Brna, což s sebou nese možnosti porovnání úspěšnosti policejních útvarů působících v ostatních oblastech ČR, kde takovéto specializované jednotky nejsou.

Skupina Domácí násilí (dále jen „Skupina DN“) je zcela přesně definována a vymezena v knize P. Střílkové a M. Fryštáka následovně: *„Skupina Domácí násilí byla v rámci Policie ČR Městského ředitelství Brno zřízena rozkazem ředitele tohoto ředitelství č. 31/2005 jako specializovaná skupina na problematiku domácího násilí a to v souladu s ustanovením čl. 3§ odst. 3 závazného pokynu policejního prezidenta č. 130/2001, kterým se upravuje postup Policie ČR při plnění úkolů v trestním řízení⁷² a organizačním řádem Policie ČR Městské ředitelství Brno.“* Dále je v knize popsáno, že Skupina DN plní úkoly Policie ČR v případech incidentů, ke kterým je PČR přivolána a je u nich podezření, že se jedná o případ se znaky DN. Jejím hlavním úkolem pak není jen šetření incidentu v rámci přestupkového či trestního řízení, nýbrž zejména poskytování ochrany ohrožené osobě. Speciálním znakem této skupiny oproti jiným útvarům PČR je přednostní zaměření pozornosti policisty právě na pomoc ohrožené osobě a na zastavení nebezpečného útoku.⁷³

Petra Vitoušová ve zpravodaji Bílého kruhu bezpečí o.s. zodpověděla šest zásadních otázek týkajících se fungování Skupiny DN. Vypovídá o příčině utvoření této specializované jednotky, jakožto reakci na názor občanů a neziskových organizací zabývajících se DN ve městě Brně. V rámci jejich názorů byla vyslovena myšlenka, že Policie ČR problém DN neřeší adekvátně a jakmile se k takovému incidentu PČR dostane,

⁷¹ Policista v kontaktu s obětí TČ. *Bílý kruh bezpečí* [online]. 2005 [cit. 2015-01-31]. Dostupné na: <http://www.bkb.cz/pro-odborniky/policiste-straznici/policista-v-kontaktu-s-obeti-tc/>

⁷² Uvedený interní akt řízení byl nahrazen závazným pokynem policejního prezidenta č. 130/2007, kterým se upravuje postup PČR v trestním řízení, účinným od 1.1.2008, respektive závazným pokynem policejního prezidenta č. 30/2009, o plnění úkolů v trestním řízení, účinným od 21.4.2009.

⁷³ STŘÍLKOVÁ, Patricie a Marek FRYŠTÁK. *Vykázání jako prostředek ochrany před domácím násilím*. Vyd. 1. Ostrava: Key Publishing, 2009, s. 10. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-020-0.

snaží se jej spíše nevidět. Ředitel Vaněk tehdy změnil přístup k problematice DN a jejím specifickým potřebám řešení. V rámci těchto protestů totiž zjistil, že je třeba k DN přistupovat citlivě a přitom do hloubky, k čemuž na obvodních odděleních nejsou podmínky. Proto zřídil jednotku, jež se bude na tuto problematiku specializovat a bude k incidentům se znaky DN přistupovat jinak než k ostatním běžným případům, k nimž je PČR přivolána, a které vyžadují jiný přístup než případy DN.⁷⁴

Je tedy zřejmé, že v oblastech, v nichž takovýto specializovaný útvar utvořen není, je situace řešení DN značně komplikovanější. Jak dále vypovídá Vitoušová (tamtéž), práce Skupiny DN je odlišná hlavně v přístupu k ohroženým osobám a také větší spolupráci s orgány a organizacemi činnými v této problematice. Uvádí, že z praxe vyplývá, že většina návrhových přestupků s projevy DN v přestupkových komisích projednávány nejsou, jelikož je zapotřebí, aby návrh podala ohrožená osoba. Ta však z mnoha subjektivních důvodů obvykle návrh nepodá. V takovém případě by násilná osoba nepocítila žádné následky svého jednání, čemuž se Skupina DN snaží zabránit, a to předvoláním násilné osoby a vysvětlením všech možných postihů v případě, že by násilná osoba ve svém násilném a protiprávním jednání pokračovala. Tato prevence mnohdy zabrzdí eskalaci jejich násilného jednání. V Brně se také potvrzuje, že tato zvýšená pozornost dosahuje většího rozsahu informovanosti občanů města, a to včetně ohrožených osob, jež pak získávají v činnosti tohoto útvaru důvěru a jsou pak více a lépe motivovány k učinění patřičných kroků řešení svého problému, což je veliký rozdíl oproti jiným oblastem ČR a ve spolupráci s těmito ohroženými osobami z těchto oblastí.

Institut vykázání a jeho uplatnění v problematice domácího násilí

Vykázání je prostředek ochrany oběti domácího násilí před hrozbou opakovaného násilí ze strany pachatele. Jedná se o oprávnění Policie ČR vycházejícího ze **zákona č. 135/2006 Sb. na ochranu před domácím násilím**, který nabyl účinnosti dnem 1. 1. 2007, „*k zakročení v situaci domácího násilí a možnosti rozhodnutí o vykázání násilné osoby ze společného obydlí, domu nebo společně obývaného prostoru s ohroženou osobou, a to na základě zhodnocení dané situace a skutečnosti, že tato situace splňuje všechny podmínky domácího násilí*

⁷⁴ VITOUŠOVÁ, Petra. COPYRIGHT BÍLÝ KRUH BEZPEČÍ, o.s. Šest otázek. *Dona linka: Zpravodaj BKB* [online]. 2008, roč. 2008, č. 1 [cit. 2015-02-04]. Dostupné na: <http://www.donalinka.cz/aktuality/n39-sest-otazek/>

a vykázaní je nezbytně nutné.“⁷⁵ Vykázání je stanoveno na základní lhůtu 10 dní a tuto dobu nelze zkrátit ani prodloužit. Je možné podat žádost o předběžné opatření, jež bude předáno soudu, a je tak možné tuto lhůtu prodloužit a případ je předán k soudnímu řízení. O opatření je možné zažádat v případě, že je prokazatelný předpoklad ohrožení oběti domácího násilí i po uplynutí základní lhůty 10 dní.

Vzhledem k charakteru pocitů a chování ohrožených osob má institut vykázaní pro oběti DN nesporný význam z několika důvodů:

- Není nutný souhlas ohrožené osoby. Je totiž obvyklé, že si ohrožená osoba, ať už ze strachu z reakce násilné osoby po uplynutí doby vykázaní nebo z lítosti či vracejícím se vřelým citům k pachateli, vykázaní nakonec rozmyslí a snaží se výkonu vykázaní zabránit. Pakliže ale PČR o vykázaní již jednou z výše uvedených prokázaných důvodů rozhodne, 10 denní lhůtu není možné zrušit ani zkrátit.

- Pakliže padne rozhodnutí o vykázaní, intervenční centrum působící v daném regionu musí do 48 hodin ohroženou osobu kontaktovat s nabídkou svých služeb, v přední řadě podpory. Díky tomu dostane ohrožená osoba mnoho užitečných informací týkajících se reálných možností jak řešit vzniklou situaci, jak se zorientovat v této složité životní situaci, a má k dispozici profesionální sociální, právní a psychologické poradenství. Oběť DN má tak možnost vystoupit z kruhu násilí a pohlédnout na svůj život očima specializovaných pracovníků, kteří ji podpoří, a pomáhají vytvářet důvěryhodné a stabilní podmínky pro posílení sebejistoty, úcty sama k sobě a uvědomění si svých základních práv.

- V případě ambivalentního postoje ohrožené osoby, jenž je typický kolísající odvahou k vyhledání pomoci a naopak ujišťováním se, že pachatelovo chování je v normě či sebeobviňováním z nastalé situace, pak vyhledání pomoci není stavěno na iniciativě oběti. Ze zákona je totiž povinností intervenčního centra, aby ohroženou osobu kontaktovalo. Oběti je tak nabídnuta pomoc proškolenými pracovníky, kteří situaci a pocity oběti chápou, což je pro ni neobvyklý stav, ačkoliv k progresu žádoucí a nutný.

- Vykázáním násilné osoby ze společného obydlí má oběť možnost vnímat svůj každodenní život bez přítomnosti násilníka. Může si tak zpětně uvědomit, v jakém se

⁷⁵ VITOUŠOVÁ, Petra a Tomáš DURDÍK. Zákon na ochranu před domácím násilím. *Bílý kruh bezpečí* [online]. 2009 [cit. 2014-11-02]. Dostupné na: <http://www.bkb.cz/aktuality/n144-zakon-na-ochranu-pred-domacim-nasilim/>

nacházela permanentním stresu a v obavách a je jí tak dána možnost připustit si, že dosavadní soužití s pachatelem není v pořádku.

- 10 denní lhůta dává oběti časový prostor chopit situaci do svých rukou, a to bez obvyklého nátlaku násilné osoby. Během této doby je možné učinit z vlastní vůle patřičné kroky, spojené například s vyřízením úředních náležitostí týkajících se odchodu ze společného obydlí, podání návrhu na rozvod či podání trestního oznámení. A není-li tato lhůta dostačující, má oběť nárok podat návrh o vydání předběžného, za účelem prodloužení lhůty vykázání.

Zákon na ochranu před domácím násilím

Vítoušová a Durdík uvádí, že návrh zákona č. 135/2006 Sb. na ochranu před domácím násilím vypracovala externí skupina **Aliance proti domácímu násilí**, která vznikla na půdě Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR v roce 2004 z iniciativy **Bílého kruhu bezpečí** a **Philip Morris ČR a.s.** Zákon zavádí systémový, komplexní přístup k prevenci a ochraně před domácím násilím.

Policista je tímto zákonem zplnomocněn rozhodnout o vykázání nebo zákazu vstupu na základě znaků zjištěných na místě činu, jež musí splňovat podmínky domácího násilí. Tyto podmínky musí zasahující policisté identifikovat podle čtyř znaků popsanych v témže zákoně. A o svých zjištěních musí policisté vždy pořádit úřední záznam. V případě, v němž jsou znaky DN rozpoznány, musí policisté dále zjišťovat, zda ohroženým osobám hrozí vysoké riziko dalšího útoku a na základě tohoto zjištění pak rozhodnou o nutnosti uplatnění vykázání pachatele.

V případě uplatnění institutu vykázání je pak PČR povinna informovat intervenční centra s místní působností ve lhůtě 24 hodin. Toto kompetentní intervenční centrum pak vyplývá další povinnost intervenčního centra ve lhůtě 48 hodin od obdržení této zprávy kontaktovat ohroženou osobu s nabídkou svých služeb.⁷⁶ (O intervenčním centru více níže.)

Od 1. 1. 2009 vstoupil v platnost **zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky**, konkrétně § 44 až 47, jenž opravňuje vykazat násilnou osobu z bytu nebo domu i z jeho bezprostředního okolí. Bílý kruh bezpečí o.s. prezentuje online přehled hlavních změn:

⁷⁶ VITOUŠOVÁ, Petra a Tomáš DURDÍK. Zákon na ochranu před domácím násilím. *Bílý kruh bezpečí* [online]. 2009 [cit. 2014-11-02]. Dostupné na: <http://www.bkb.cz/aktuality/n144-zakon-na-ochranu-pred-domacim-nasilim/>

„Vykázání je jedinou formou rozhodnutí a zákaz vstupu v tomto znění není platný. Policie ČR poskytuje ohrožené osobě vždy personální i teritoriální ochranu (dříve byla pouze ochrana teritoriální).“⁷⁷ Tato změna může poukazovat na nutnost individuálního přístupu v případech DN. Je totiž běžné, že pachatel i přes vykázání ohroženou osobu vyhledává v jejím obvyklém prostředí a z jeho strany je pak vyvíjena snaha o opětovné manipulování s obětí psychickým nátlakem. V praxi se ukázalo, že pak tyto ohrožené osoby nátlaku pachatele podléhají a snaží se rozhodnutí o vykázání zabránit, přičemž jsou pak vtaženy zpět do cyklu násilí a PČR takovou situací nemá dále kompetence měnit, pakliže je oběť opětovně k případu nezavolá. Jakmile pachatel nabude opět moc nad ohroženou osobou, násilí pak obvykle probíhá brutálněji a oběť pocítuje natolik umocněný pocit strachu, že se již nemusí vzchopit a o pomoc znovu nepožádá.⁷⁸

Bílý kruh bezpečí o. s. v tomto příspěvku (tamtéž co ⁷⁷) dále tyto změny popisuje: „Dříve policista rozhodoval ve správním řízení, ale tímto zákonem policista vystupuje faktickým úkonem, jímž je opatření preventivního charakteru. Změnila se i forma užití vykázání, jež je povinné učinit ústním oznámením osobám ohroženým i násilným, o vykázání se vydává jen potvrzení o vykázání a předání proti podpisu.“⁷⁹ Tato změna usnadňuje práci policistům, ale i průběh řešení případu. Pakliže dojde k vykázání, stačí oficiálně aktéry o této skutečnosti informovat ústně, což urychluje sled veškerých událostí s případem souvisejících. Je podchycena i možnost nepřítomnosti vykázané osoby. Ta je poučena

o právech a povinnostech při prvním kontaktu s policií i na lince 158. Pachatel může také podat námitku proti vykázání. V takovém případě „je tato námitka zapsána do potvrzení o vykázání nebo musí být podána písemně do tří dnů a rozhoduje o ní krajské ředitelství Policie ČR.“ V témže přehledu Bílého kruhu bezpečí o. s. je zmíněna i oznamovací povinnost Policie ČR. Tato spočívá v tom, že: „kopii úředního záznamu o vykázání zprostředkuje neprodleně intervenčnímu centru, OSPOD (jsou-li přítomny děti) a nově i příslušnému civilnímu soudu. Tato oznámení je Policie ČR povinna podat do 24 hodin od

⁷⁷ Přehled hlavních změn v nové právní úpravě institutu vykázání. CENTRÁLA BÍLÉHO KRUHU BEZPEČÍ,o.s. *Domácí násilí* [online]. 2007 [cit. 2014-11-02]. Dostupné na: <http://www.domacinasili.cz/pravni-uprava/prehled-hlavnich-zmen-v-nove-pravni-uprave-institutu-vykazani/>

⁷⁸ Srov. in MARTINKOVÁ, Milada, Vladan SLAVĚTÍNSKÝ a Jiří VLACH. *Vybrané problémy z oblasti domácího násilí v ČR*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014, 127 s. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 9788073381394.

vstupu do společně obývaného bytu nebo domu. Dále je Policie ČR povinna kontrolovat dodržování povinností vykázané osoby do tří dnů od vykázaní.“ Postup takové kontroly je ustanoven v tomtéž zákoně a je vymezený danými kroky, jimiž se PČR řídí.

Obydlí v kontextu domácího násilí a vykázaní

Obydlí je určující pojem ve věci posuzování vykázaní. Je jedním z faktorů určujících znaky DN a v závazném pokynu policejního prezidia je vymezeno následovně: „*Obydlím se rozumí byt či dům nebo jiný objekt, jehož prostor násilná a ohrožená osoba obývají společně, přičemž se vyžaduje jen faktický stav společného bydlení, nikoliv vedení společné domácnosti; právním titulem **společného bydlení** může být např. vlastnictví nemovitosti, nájemní či podnájemní vztah, ale i faktické společné bydlení na základě rodinných i jiných vztahů.*“⁸⁰

Na základě této definice je zřejmé, že se v rámci DN jedná o osoby v blízkém vztahu, které zároveň obývají společný prostor. Toto sdílení podléhá nutnosti koexistence za současných vzájemných zásahů do intimity a soukromí. Na základě této skutečnosti je patrná ambivalence postoje ohrožených osob, jež by opuštěním násilného vztahu nepřišly pouze o kontakt s násilnou osobou, ale také o střechu nad hlavou a zažité jistoty. Nejhůře vnímaným aspektem této ambivalence je však pocit, že oběť odchodem přichází o bezpečí domova, které po dlouhá léta budovala. Zároveň je ve většině případů v násilném vztahu přítomno dítě. Za takových okolností je uvažování oběti silně ovlivňováno ohledy na dítě, neboť ztráta domova by u něj mohla zapříčinit hlubší deprivaci než u matky. K tomuto stavu nejistoty se přidává i nepříjemný pocit způsobený nejasným výhledem budoucnosti. Oběti obvykle netuší, kam jít a jak se dále ve svém životě zorientovat. Obvykle je pak pro ně řešením ubytování v azylových domech, kde nacházejí útočiště.

Ve chvílích tohoto zmatku potřebují oběti DN profesionální vedení a poradenství. Potřebují někoho, kdo se v problematice vyzná a dokáže je vyslechnout a ukázat jim, že z této svízelné situace vede cesta ven a je možné jejich životy řešit s pozitivním výhledem do budoucnosti. K tomuto slouží intervenční centra, jež byla vybudována přímo za účelem bezprostřední pomoci obětem DN po uplatnění institutu vykázaní na násilné osoby.

⁸⁰ Čl. 1 písm. h) závazného pokynu policejního prezidenta č. 200/2008, o provádění vykázaní

Intervenční centrum a jeho role v životě oběti DN

Bílý kruh bezpečí o. s. datuje vznik intervenčních center (dále jen „IC“) na území České republiky od 1. ledna 2007. Jedná se o pracoviště poskytující krizovou pomoc osobám ohroženým domácím násilím a jejich úkolem je poskytovat sociálně právní pomoc obětem domácího násilí. Zároveň „*koordinují interdisciplinární spolupráci mezi dalšími navazujícími službami na úrovni kraje. V případě **vykázání** spolupracují s Policií ČR.*“⁸¹

Tamtéž je dále vysvětleno, že IC poskytují psychologickou a poradenskou pomoc obětem domácího násilí, **osobám ohroženým domácím násilím a osobám v ochranném režimu vykázání**. Osobami v ochranném režimu vykázání se myslí ty osoby, v jejichž případě došlo k vykázání násilníka. Osobami ohroženými domácím násilím se myslí ty osoby, jež jsou aktuálně oběťmi domácího násilí a hledají pomoc, radu a informace za účelem řešení svého problému. Zároveň je výsadou IC, že jsou jejich služby poskytovány bezplatně.

V rámci zákona č. 135/2006 Sb. vyplývají povinnosti IC v incidentech DN, v nichž dojde k vykázání, jak je zmíněno výše. IC jsou povinna do 48 hodin kontaktovat ohroženou osobu s nabídkou svých služeb, a tím se stávají hlavním činným orgánem s nejbližším kontaktem s ohroženou osobou. Vzhledem k zaměření IC a poskytovaným službám (sociálně terapeutická činnost zahrnující dle výběru klientky krizovou intervenci, psychologické poradenství či podpůrnou psychoterapii) lze předpokládat, že díky intenzivnímu kontaktu pracovníc s klientkami pracovníce znají mnohá úskalí klientek a to včetně jejich prožívání a subjektivního vnímání.

⁸¹ BÍLÝ KRUH BEZPEČÍ O.S. A IC RAKOVNÍK PRO SČK. Intervenční centra. *Bílý kruh bezpečí* [online]. 2007, 9.1.2007 [cit. 2014-10-24]. Dostupné na: <http://www.bkb.cz/pomoc-obetem/domaci-nasili/intervencni-centra/>

5 Výzkumné šetření

Empirické šetření, v návaznosti na teoretická východiska, analyzuje vliv uplatnění institutu vykázání na následný průběh subjektivního prožívání u obětí domácího násilí, a to z pohledu obětí domácího násilí a pracovníků intervenčních center.

Fakta získaná díky vyhodnocení tohoto šetření podávají bližší náhled do psychologického dění obětí domácího násilí. Tato data by mohla přispět ke komplexnějšímu zmapování situace týkající se domácího násilí, pakliže je mapování zaměřeno právě na uplatnění institutu vykázání.

Z mého předběžného zkoumání zaměřením dosavadních výzkumů k této problematice vyšlo najevo (viz výzkumné zdroje výše), že výzkumné výsledky objasňovaly průběh domácího násilí, monitorovaly kvantitativně výskyt domácího násilí, konkrétně například četnost vykázání násilného pachatele v případech DN nebo genderové a věkové skupiny ohrožených osob domácím násilím. Dále pak výzkumy zabývající se efektivitou institutu vykázání, samotného průběhu institutu vykázání nebo postojů osob činných v institucionálních sítích zabývajících se tímto fenoménem. Nicméně na základě mého zkoumání vyšlo najevo, že není mnoho výzkumů, jež by se zabývaly situací po vykázání, a to hlavně se zaměřením na oběť. Proto se domnívám, že by pak výsledky mého šetření mohly přispět k doplnění této oblasti dané problematiky.

Tyto výzkumné výsledky jsou dostupné na oficiálních webových stránkách **Bílého kruhu bezpečí, o.s.**, dále pak **APIC** (asociace pracovníků intervenčních center), **STEM** (Středisko empirických výzkumů) a jiných.

5.1 Cíl výzkumného šetření

Ve výzkumném šetření je cíl práce specifikován do analýzy subjektivních změn v životě obětí domácího násilí po uplatnění institutu vykázání.

Východiskem výzkumného šetření je značný rozsah výskytu domácího násilí. Pakliže došlo k zavedení institutu vykázání jako preventivního opatření domácího násilí, je, dle mého názoru, zapotřebí zaměřit pozornost na situaci, v níž se oběť nachází i po uplatnění institutu vykázání. V tomto směru je šetření zaměřeno na subjektivní vnímání situace obětí DN, na její prožitky a pocity po uplatnění vykázání a také na to, zda a k jakým změnám v jejím životě podle ní došlo.

K výzkumnému šetření jsem tedy zvolila následující výzkumnou otázku:

- K jakým subjektivně vnímaným změnám dochází u obětí domácího násilí po uplatnění institutu vykázání v porovnání s obdobím před uplatněním institutu vykázání?

5.2 Výzkumný design

Vzhledem ke stanoveným výzkumným otázkám je zapotřebí použít výzkumné šetření kvalitativní. V tomto směru jsem zvolila metodu interview, jež měla probíhat s oběťmi domácího násilí a s pracovníky intervenčního centra. Výběr této metody se opírá o skutečnost, že v rámci sociologicko-psychologického výzkumu, jež má za cíl zkoumat postoje respondentů, je interview nejvhodnější metodou ke sběru dat tohoto charakteru. Je tomu tak z důvodu, jež vysvětluje Hendl,⁸² tedy metodou rozhovorů lze vytvořit komplexní obraz o zkoumaném obrazu s důrazem na interpretaci respondenta, jež se opírá o respondentovo subjektivní vnímání jevů sociálního světa a osobní zkušenosti s takovými jevy.

Připustíme-li i choulostivost daného tématu a nutnost zprostředkovat respondentovi možnost dotazy zodpovídat dle svého uvážení s ohledem na jeho psychické možnosti, pak interview zprostředkovává možnost volnosti odpovědí. Díky tomu pak metoda přináší nové a i nepředpokládané informace.⁸³

Dále pak Hendl (tamtéž, s. 96) doplňuje: „*Pokud nás zajímá, co si lidé myslí, jak cítí, čemu věří, atd., použijeme interview, dotazník nebo postojové škály.*“ Z tohoto důvodu byl jako další výzkumná metoda zvolen dotazník.

Vzhledem k volbě dvou výzkumných metod je nutné obě metodické cesty analyzovat odděleně, ačkoliv se výzkumné výsledky prolínají. V první řadě bude tedy rozbor výzkumného šetření zaměřen na dotazníkové šetření, dále pak na metodu interview.

⁸² HENDL, Jan. *Úvod do kvalitativního výzkumu*. Praha: Karolinum, 1999, s. 12. ISBN 80-246-0030-7.

⁸³ GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000, s. 111. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-85931-79-6.

5.3 Výzkumné šetření metodou dotazníku

Struktura dotazníku

Dotazníkové šetření by mělo sloužit k ověření hypotéz výzkumníka. Hypotézy musí být založeny na vztahu kauzality, jejíž korelační hodnoty je dosaženo porovnáním proměnných, tedy konkrétně určených znaků hodnot. V případě hypotéz musí být splněny dva typy příčin v pravděpodobnostních modelech, jež Šafr přehledně stanovuje a vysvětluje následovně:

„1. bezpodmínečně nutná příčina – podmínka, která musí být přítomna pro následek, který přijde.

2. dostatečná příčina – podmínka, která, pokud je přítomna, bude dostatečně zajišťovat vliv, který uvažujeme.“⁸⁴

Na základě výsledků výzkumu provedeného Institutem pro kriminologii a sociální prevenci vyšlo najevo, že rozhodujícím momentem k odchodu oběti DN od násilného partnera byla v polovině případů přítomnost dítěte v rodině a jeho ohrožení násilnou osobou. Tato hodnota byla získána v rámci dobrovolnosti respondentek tento fakt uvést na otevřenou položku dotazníku. Dále pak dotazník skýtal i položky týkající se ukončení násilného vztahu poté, co oběť odešla do azylového domu.⁸⁵

Na základě výše stanovených platných podmínek stanovení hypotéz dotazníkového šetření a dále na základě výpovědí z výzkumu, byly zvoleny k ověření validity tyto hypotézy:

1. Pakliže je v rodinném systému přítomno dítě, jeho přímé ohrožení násilnou osobou iniciuje oběť domácího násilí k nahlášení situace Polici ČR.
2. V případě obětí domácího násilí, u nichž došlo k uplatnění institutu vykázaní násilné osoby, byl následně ukončen násilný vztah mezi obětí a pachatelem.

V tomto případě jsou pak podmínky proměnných nastaveny takto:

⁸⁴ ŠAFR, Jiří. Kvantitativní metody v praxi. In: [online]. 2014, 14.01.2014 [cit. 2014-11-05]. Dostupné na: <http://www.kmvp.wz.cz/>

⁸⁵ MARTINKOVÁ, Milada, Vladan SLAVĚTÍNSKÝ a Jiří VLACH. *Vybrané problémy z oblasti domácího násilí v ČR*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014, 127 s. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 9788073381394.

Hypotéza č. 1 (dále jen „H1“)

Je stavěna příčinnosti pravděpodobnostního modelu č. 2 uvedeného výše a zní následovně: Za podmínky, že je v rodinném systému přítomno dítě, pak proměnná **A** (přímé ohrožení dítěte násilnou osobou) podnítl proměnnou **B** (iniciuje oběť domácího násilí k nahlášení situace Policii ČR).

K tomu, aby mohlo dojít k potvrzení H1, musí být splněna podmínka přítomnosti dítěte v rodinném systému. Pakliže je podmínka splněna, dojde k potvrzení H1 v případě, že je dále splněna proměnná A, na základě jejíž existence dojde k naplnění proměnné B.

Hypotéza č. 2 (dále jen „H2“)

Je stavěna na příčinnosti pravděpodobnostního modelu č. 1 uvedeného výše a zní: Pakliže je splněna proměnná **C** (došlo k uplatnění institutu vykázaní na násilnou osobu), je také splněna proměnná **D** (byl následně ukončen násilný vztah mezi obětí a pachatelem). Proměnná D je tedy zpětnovazebnou podmínkou v návaznosti na proměnnou C. Hypotéza je tedy potvrzena v případě, že došlo k naplnění obou proměnných, a to včetně časové linie uskutečnění proměnných hodnot.

Položky dotazníkového šetření

V dotazníkovém šetření jsou použity položky uzavřené, otevřené i polouzavřené. Položky byly formulovány s cílem zjistit co nejvíce okolností DN, vykázaní a subjektivního vnímání situace v případě respondentky.

Položky byly tedy tvořeny v rámci tří oddílů, jež se zaměřovaly na různé oblasti výzkumného šetření, aby tak mohlo dojít ke komparaci kauzality různých případů DN. První oddíl položek byl určen k získání dat kategorického charakteru, jež podají všeobecný přehled o situaci respondentky. V tomto ohledu bylo využito hlavně uzavřených a polouzavřených položek.

Další oddíl položek byl zaměřen na subjektivně vnímané změny obětí DN. V rámci tohoto zaměření byla zkoumána shodnost otevřených výpovědí respondentek, jež byly v následné analýze získaných dat zpracovány kvantitativně, tedy matematicko-statisticky, a slouží k vytvoření souhrnu vnímaných změn a pocitů obětí DN. Tyto výsledky jsou později komparovány s výsledky interview a analyzovány dle výzkumných otázek.

Třetí oddíl položek byl užit k ověření výše formulovaných hypotéz, a to včetně splnění podmínek k těmto hypotézám. Jedná se o následující⁸⁶:

2. Máte děti? Pokud ano, jakého jsou věku?

a) Nemám.

b) Ano, mám. (Počet dětí, jejich věk?):

- Tato položka slouží k ověření přítomnosti dítěte v rodinném systému, tedy podmínce k hypotéze č. 1.

3. Bylo dítě svědkem útoku násilné osoby?

a) Ano. Bylo zároveň i obětí útoku.

b) Ano. Bylo svědkem útoku na mou osobu.

c) Ne. Dítě nebylo přítomno.

- Ověření podmínky k hypotéze č. 1 a hodnoty proměnné A.

4. Žijete nebo jste žila s násilnou osobou v jedné domácnosti?

a) Ano, žila. (Již nežiji.)

b) Ano. Stále s ním žiji.

- Ověření proměnné D.

8. Co Vás přimělo (například jaká událost/slova/inspirace ...) bránit se útokům násilné osoby institucionálně? (Vysvětlení: bránit se institucionálně – kontaktovat Policii ČR, intervenční centrum, nebo jiné zařízení/instituci/organizaci ...)

.....

- Slouží k ověření příčinnosti proměnné A a proměnné B. Forma otevřené položky byla zvolena za účelem neovlivnit subjektivní výpověď respondenta.

12. Došlo ve Vašem případě k vykázaní násilné osoby?

a) Ne, nedošlo k vykázaní.

b) Ano, násilná osoba BYLA vykázána.

c) Ano, násilná osoba JE vykázána.

d) Možnost vykázaní je momentálně projednávána.

- Ověření proměnné C.

23. Jak probíhal Váš další vztah s násilnou osobou po uplatnění vykázaní? (Například, zda jste v kontaktu, ne/stýkáte se, ne/komunikujete spolu, ...)

.....

- Nepřímé ověření proměnné D v závislosti na otevřené odpovědi respondenta.

⁸⁶ Kompletní podoba dotazníku včetně položek je uvedena v jako příloha 1 na konci práce.

Charakteristika zkoumaného vzorku

K dotazníkovému šetření byly vybrány respondentky splňující následující podmínky:

- Respondentka je nebo byla obětí domácího násilí.
- Respondentka je ochotna dobrovolně vypovídat v otázkách týkajících se průběhu domácího násilí.
- Respondentka ví o možnosti vykazání násilné osoby.

K výzkumnému šetření se podařilo získat 30 respondentek. V první fázi byla kontaktována všechna intervenční centra působící v České republice e-mailovou formou. Pracovníkům intervenčních center byly vysvětleny cíle výzkumného šetření, struktura dotazníkového šetření a souhrnný obsah okruhů položek. Pracovníci byli ubezpečeni o ochraně osobních údajů respondentů, anonymním zpracování údajů výpovědí šetření a užití výzkumných výsledků výhradně pro účely závěrečné práce. Byla jim představena Univerzita Hradec Králové včetně všech identifikačních údajů výzkumné osoby. Zároveň byla zdůrazněna možnost volby odpovědí na položky dotazníkového šetření zcela neomezeně, a to i v případě, rozhodne-li se respondent odpověď vynechat, ať už z jakéhokoliv osobního důvodu. Přeskočení položek je výzkumnou osobou respektováno s přihlédnutím k závažnosti zkoumaného tématu a s cílem zamezení ohrožení psychického stavu výzkumného vzorku z důvodu nebezpečí regresi obětí domácího násilí.

Vyhodnocení dotazníkového šetření

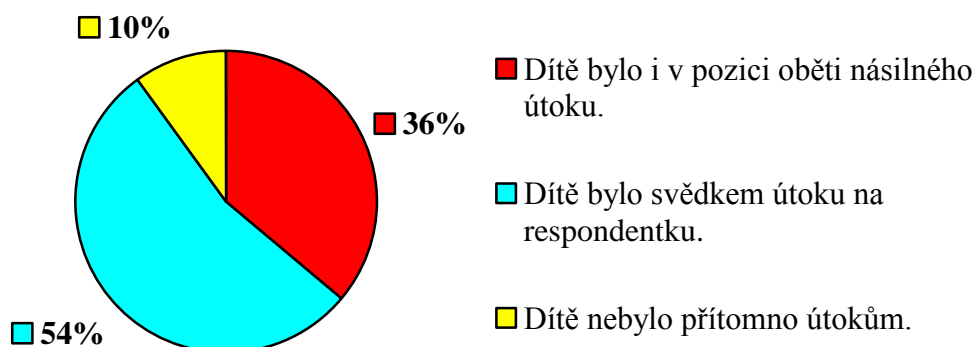
Validita hypotézy č. 1: *Pakliže je v rodinném systému přítomno dítě, jeho přímé ohrožení násilnou osobou iniciuje oběť domácího násilí k nahlášení situace Polici ČR.*

Splnění *podmínky (přítomnosti dítěte v rodinném systému)* bylo prokazováno položkami č. 2 a č. 3. Z odpovědí respondentek vyšlo najevo, že tuto příčinnou podmínku splňuje 100% dotazovaných. Položka č. 3 má pak samostatně vypovídající hodnotu i k ověření proměnné A (viz níže).

Proměnná A (přímé ohrožení dítěte násilnou osobou) a její hodnota je ověřována položkou č. 3.

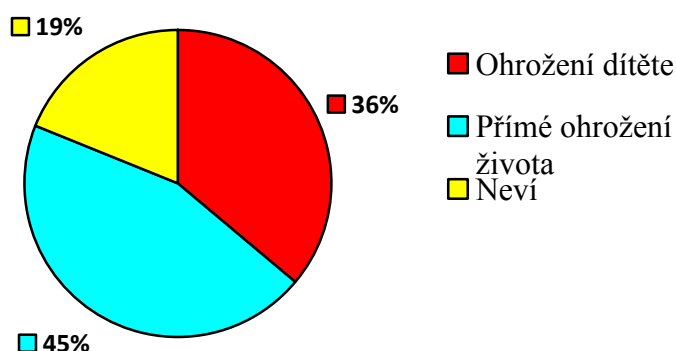
Položka č. 3 se zaměřuje na skutkovou podstatu násilného aktu, tedy zda bylo násilí mířeno proti dítěti. Respondentky v 36% uvedly, že dítě bylo přímou obětí útoku násilné osoby. Výsledky položky č. 3 jsou níže znázorněny graficky (G1).

G1: Výsledky položky č. 3. (Bylo dítě svědkem útoků násilné osoby?)

Proměnná B (iniciuje oběť domácího násilí k nahlášení situace Policii ČR) je ověřována položkou č. 8. V rámci určení hodnoty proměnné B je nutno nahlížet k výpovědím pouze těch respondentek, u nichž byly naplněny požadované příčinné znaky proměnné A spolu se splněním podmínek hypotézy. Položka č. 8 tedy ověřovala, v kolika případech respondentka subjektivně označí ohrožení dítěte jako hlavní důvod k nahlášení domácího násilí. Vzhledem k otevřené formě otázky pak byl přímo tento podnět uveden ve 36 % případů. Dále pak 45% respondentek uvedlo přímé ohrožení života a 19% respondentek si není vědomo konkrétního spouštěče svého jednání.

G2: Výsledky položky č. 8 (Co respondentku přimělo k řešení situace?)

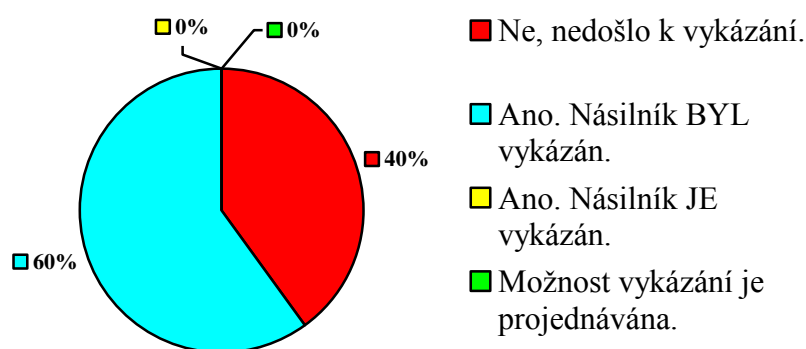

Na základě těchto získaných dat splňuje podmínku hypotézy, proměnnou A a proměnnou B, 36 % respondentek z celkového počtu. Z tohoto výzkumného vzorku k H1 byla ve 100 % výpovědí H1 potvrzena. Hypotéza č. 1 je tedy validní.

Validita hypotézy č. 2: *V případě obětí domácího násilí, u nichž došlo k uplatnění institutu vykázání násilné osoby, byl následně ukončen násilný vztah mezi obětí a pachatelem.*

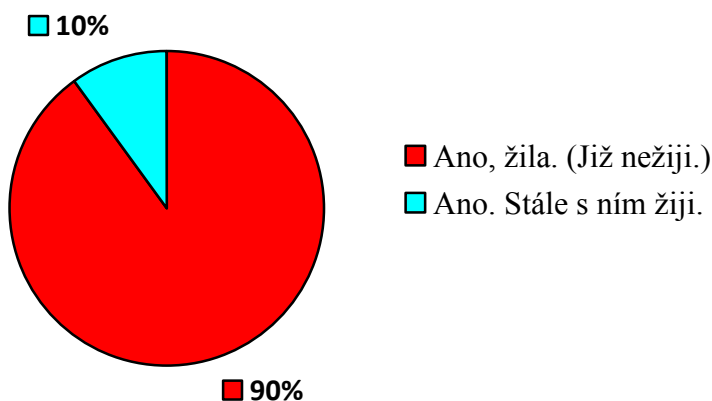
Proměnná C (došlo k uplatnění institutu vykázání na násilnou osobu) byla ověřována položkou č. 12. Podmínky proměnné C jsou splněny u 60 % respondentek z celkového počtu.

G3: Výsledky položky č. 12 (Došlo ve Vašem případě k vykázání násilné osoby?)

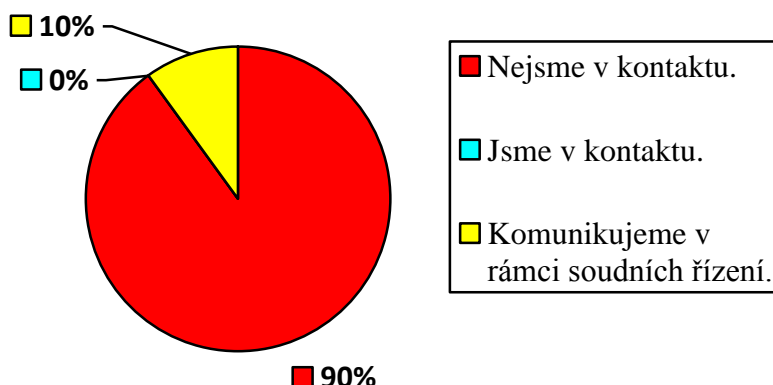

Proměnnou D (byl následně ukončen násilný vztah mezi obětí a pachatelem) ověřují položky č. 4 a č. 23. Výsledky položky č. 4 dokládají, že v 90% výzkumného vzorku splňujícího proměnnou C došlo k ukončení násilného vztahu (aktéři spolu již nežijí, tzn. je ukončen jejich vzájemný vztah). Položka č. 23 tuto reliabilitu u týchž respondentek potvrzuje, tedy výzkumný vzorek v 90% uvedl ukončení kontaktu s násilnou osobou.

G4: Výsledky položky č. 4 (Žijete nebo jste žila s násilnou osobou v jedné domácnosti?)

G5: Výsledky položky č. 23 (Jak probíhal vztah subjektů po vykázání?).

Shrnutí výsledků výzkumného šetření metodou dotazníku

Dle výše popsaného rozboru vyšlo najevo, že hypotéza č. 1 je validní ve 100% případech splňujících všechny podmínky příčinnosti. Hypotéza č. 2 je validní v rámci 90% výpovědí. Zbýlých 10% uvádí, že kontakt s násilnou osobou pokračuje z důvodu soudního řízení, jež aktuálně probíhá. Jedná se o rozvodové soudní řízení a soudní řízení o svěřeni dítěte do péče. Uvážíme-li účelovost těchto doplňkových informací, dá se i těchto 10% považovat za podmínky splňující hodnoty.

Výsledky výzkumného šetření dokládají 100% validitu hypotézy č. 1. Je tedy prokázáno, pakliže je v rodinném systému přítomno dítě, jeho přímé ohrožení násilnou osobou iniciuje oběť domácího násilí k nahlášení situace Polici ČR.

Hypotéza č. 2 byla potvrzena přímými výsledky v hodnotě 90%. Z výzkumného šetření tedy vyplývá, že téměř ve všech případech domácího násilí, u nichž došlo k uplatnění institutu vykázání násilné osoby, byl násilný vztah mezi obětí a pachatelem následně ukončen.

5.4 Výzkumné šetření metodou interview

Struktura rozhovoru

Rozhovory byly formulovány v návaznosti na výzkumné otázky. Sběr dat probíhal formou nestrukturovaného (volného) interview s průběžnou tvorbou doplňujících otázek. Respondentky byly tedy na začátku interview vybídnuty, aby popsaly situaci klientky ve smyslu průběhu DN, okolností vykázání a aktuální (současného stavu) situace klientek.

Zároveň byly požádány, aby se během výpovědi zaměřily na popis pocitů, prožitků a subjektivních projevů klientky.

Charakteristika zkoumaného vzorku

Dle cíle výzkumného šetření byl výběr respondentů zaměřen na pracovníky intervenčních center a oběti domácího násilí (klientky intervenčních center), v jejichž případech došlo k uplatnění institutu vykázaní. Na základě předchozí domluvy měly být u rozhovorů s oběťmi DN přítomné i pracovnice IC, a to z důvodu zajištění pocitu psychického bezpečí klientek. Vedoucí IC však následně domluvená interview s klientkami anulovala. V rámci profesních kompetencí pracovníc, mezi něž patří ochrana klientek a jejich psychického zdraví, bylo zjištěno, že důsledkem interview s jinými než zúčastněnými osobami může docházet k závažným regresům psychického stavu a k návratu traumatických symptomů, jež se mohou projevit dokonce ve větší míře, než na počátku terapie.

Za těchto okolností bylo nutno změnit výzkumný vzorek pro interview a omezit jej na pracovnice IC, jež souhlasily své výpovědi pojmout v povaze interpretace klientkou, o níž se jedná.

Pro výzkumné šetření se podařilo získat tři respondentky (pracovnice IC), jež v souhrnu hovoří o čtyřech svých klientkách (dále jen „K1“, „K2“, „K3“ a „K4“).

Respondentka č. 1. (*dále jen „R1“*) – vedoucí daného IC

Respondentka č. 2. (*dále jen „R2“*)

Respondentka č. 3. (*dále jen „R3“*)

Výsledky analýzy dat a jejich interpretace

Vzhledem k charakteru otevřeného interview byla k analýze výzkumných dat zvolena metoda **otevřeného kódování**.⁸⁷ V rámci užití této metody a v návaznosti na zvolené výzkumné otázky pak byly z výzkumných dat vytvořeny následující kategorie:

- 1. Vnitřní pohnutky klientek jakožto motivace k řešení DN*
- 2. Sociální okolí vede oběť k řešení DN*
- 3. Ohrožení života oběť přiměje DN hlásit*

⁸⁷ Více in ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEDOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007, s. 106. ISBN 9788073673130.

4. *Oběti vykazují znaky PTSP a syndromu týrané ženy*
5. *Kladné hodnocení vlivu vykázaní na obnovu psychické stability klientek*
6. *Kladné hodnocení vlivu spolupráce s IC na obnově samostatnosti klientek*
7. *Sekundární viktimizace a kontakt s násilnou osobou po vykázaní jakožto negativně působící vlivy na klientku*
8. *Hodnocení pozitivních změn u klientek z pohledu pracovníků IC*
9. *Negativní důsledky DN přetrvávající po vykázaní*

Veškeré údaje výzkumného šetření byly s respondenty předem konzultovány, k zveřejnění má výzkumná osoba svolení a respondent je o všech náležitostech v plném rozsahu informován. S citacemi použitými v práci je respondent obeznámen a užití citací je též schváleno. Probíhalo i citování klientek ze strany respondentek a tyto citace jsou též odsouhlaseny ke zveřejnění.

Výzkumná osoba se respondentovi zavazuje dodržet všechna pravidla a podmínky související se zpracováním údajů výzkumného šetření. Zároveň se výzkumná osoba zavazuje nezveřejnit žádná data, jež by mohla poškodit, ohrozit nebo jinak negativně ovlivnit činnost instituce, jíž se údaje týkají.

Respondentky mi v rámci interview zprostředkovaly kazuistické údaje vždy jedné či dvou jejich klientek. R1 hovořila o jedné klientce (*dále jen K1*). R2 sdělila kazuistické údaje též o jedné klientce (*dále jen K2*). R3 představila situaci a průběh dvou svých klientek (*dále jen K3 a K4*).

Interview s pracovníci proběhlo v celkovém čase 2 hodin. Parciálně pak s R1 po dobu 80 minut, s R2 po dobu 20 minut a R 3 též po dobu 20 minut.

Zvolené kazuistiky klientek, jež byly předmětem dotazování, byly respondentkami vybrány na základě jejich odlišnosti od běžného vzorku klientek. Na základě těchto výpovědí je tak zdůrazněna jedinečnost každého příběhu, jež je vždy determinována mnoha okolnostmi.

K interpretaci kategorií je použita technika „**vyložení karet**“, jež na základě svých vlastností danému úkolu nejlépe poslouží.⁸⁸

ad. 1. Vnitřní pohnutky klientek jakožto motivace k řešení DN

- náhle si uvědomí závažnost situace

⁸⁸ Více in ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007, s. 226. ISBN 9788073673130.

- uvědomí si, že má DN vliv i na dítě
- má akutní potřebu situaci řešit
- uvědomí si, že je na tom špatně psychicky, ale i fyzicky
- připustí, že je nutné DN zastavit
- neúnosnost násilí ji přiměje toužit po svobodě

K1 si v průběhu DN začala uvědomovat, že své nezletilé dceři vytváří negativní vzor. K1 konkrétně uvedla: *„Začala jsem si uvědomovat, že už nejde jenom o mě. Ale moje dcera, která ty situace viděla, tak si z toho brala špatnej příklad. To jsem nemohla dopustit. Došlo mi, že může moji submisivitu vnímat jako normální a pak by se mohla chovat stejně, a to nechci.“* Tyto pocity v ní postupně vyvolávaly potřebu situaci změnit.

Dále pak všechny klientky uváděly, že jedním z hlavních vnitřních motivů k řešení DN byl dlouhodobý pocit hrůzy a psychické i fyzické vyčerpání a toužily tak tyto procesy zastavit. Klientky konkrétně uváděly například: *„Už jsem ten teror nemohla vydržet. Pocit hrůzy mě doprovázel všude, už jsem nemohla dýchat.“* Na základě těchto zkušeností pak všechny začaly pociťovat potřebu vymanit se z cyklu násilí. Hlavním atributem se pak ve všech případech stal akutní psychický stav, jenž neměl sice dlouhého trvání, nicméně probíhal velmi intenzivně. Tento stav se projevoval zvýšeným pocitem odhodlání a odvahy v daných chvílích.

ad. 2. Sociální okolí vede oběť k řešení DN

- OSPOD klientku informoval o možnosti vykázaní
- dcery přesvědčily matku k nahlášení násilné osoby
- snaha o zachování rodinné koherence (pachatelem byl bratr)

V případě K1 se jednalo o její dvě zletilé dcery, jež následující den po posledním útoku násilné osoby přesvědčily matku k nahlášení situace na PČR. K3 se rozhodla nahlásit svého partnera, a to na základě doporučení z OSPOD. R3 dále představila K4, na níž se násilných aktů dopouštěl bratr. V tomto případě sehrála roli jejich rodina, která je přesvědčovala k vyřešení situace (DN). Klientka tedy bratra nahlásila na PČR a došlo k vykázaní. Poté bylo projednáváno i podání žádosti o předběžné opatření prodloužení vykázaní, ale K4 se rozhodla tak neučinit. R3 popisuje motivy klientky: *„Rodina pro ni hodně znamená. Rodiče ji podpořili ve vykázaní, ale pak se společně shodli, že žádost o předběžné opatření už není potřeba. Měla pak dobrý pocit z toho, že už byl bratr z vykázaní poučený a udělala tak dobrý čin a bratrovi nakonec dala šanci.“*

ad. 3. Ohrožení života přiměje oběť hlásit DN

- pachatel vyhrožuje zabitím
- pachatel přímo ohrozí oběť na životě
- pachatel vyhrožuje ublížením dítěti

R2 popisuje chování K2, jež se rozhodla situaci řešit po tom, co jí partner vyhrožoval zabitím. Cituji vyprávění R2: „Pachatel se vrátil do společného obydlí pod vlivem alkoholu, klientka v danou chvíli ležela na posteli. No a jak byl pod vlivem, tak byl víc agresivní. Přišel ke klientce, stoupl si nad ní a balancoval na pelesti postele. Přitom měl nohu nad krkem oběti a naznačoval, že na krk šlápne. U toho vykřikoval, že ji zabije, a v opilosti hodně vrávoral. V tu chvíli jí došlo, že by ji vážně mohl zabít a že k tomu může dojít i nehodou.“ Partner také několikrát vyhrožoval ublížením dítěti.

V případě K1 se jednalo o neustálé vyhrožování zabitím, až jednoho dne incident vyústil v pokus o zabití. Podrobnosti klientka nechtěla sdělit, ale svěřila se, že jí tento čin přesvědčil k tomu, aby situaci řešila.

ad. 4. Oběti vykazují znaky PTSP a syndromu týrané ženy

- chovají se dezorientovaně
- mají nízké sebevědomí
- projevují se znaky deprese
- mají psychosomatické komplikace
- zažívají flashbacky
- cítí se provinile
- těžko někomu důvěřují

Dle slov pracovníc IC k nim klientky přicházely vždy velmi zmatené, plné chaosu, strachu a úzkostí. Respondentky též podotýkaly, že se u všech klientek silně projevovaly znaky syndromu týrané ženy a ve vysoké míře i posttraumatického syndromu, jež se objevovaly hlavně u dětí klientek. Konkrétně byly u obětí DN uváděny problémy se spánkem, noční můry, opakované prožívání traumat přes den i v noci (tzv. flashbacky), neustálý strach o život a naprosté vyčerpání. U většiny klientek sahalo vyčerpání do takové míry, že docházelo k omdlávání, výraznému váhovému úbytku, zvýšenému vypadávání vlasů apod. R2 vysvětluje, že se klientky nevyznají samy v sobě. Mají pocit, že neexistují možnosti řešení. Nestíhají si uvědomovat, co se děje a jak je pro ně jednání násilné osoby nebezpečné. Jak jsou stále v násilném kolotoči, zažívají neustálou paniku.

R1 o stavu K1 říká: „Byla zezačátku hodně zmatená. Vlastně byla ve stavu *neustálého chaosu*.” R1 dále popisuje, že je u obětí DN typický pocit, že jim nikdo nevěří. A zároveň mají ony samy potíže svěřit se, jelikož jsou zvyklé, že jim je jejich názor vyvrácen, že nemají právo být vyslyšeny a že za všechno pachatelovo jednání nesou vinu ony. Dochází tak i k situacím, kdy se klientky pracovnícím stále omlouvají.

R2 dále vysvětluje: „...*pak policie ani neví všechno, co potřebuje, protože je oběť zvyklá bagatelizovat a vše snášet. ... Policie se ptá na fakta a časová osa vnímání oběti je hodně zkreslená, protože ty incidenty jsou tak časté a dost se opakují, takže si pak ani nedokáže uvědomit, jestli se udály před týdnem nebo před měsícem. A potom v očích policie působí nedůvěryhodně.*“

ad. 5. Kladné hodnocení vlivu vykázaní na obnovu psychické stability klientek

- má čas si vše promyslet
- vstřícné jednání PČR v ní budí důvěru
- má čas si odpočinout
- má možnost o sobě rozhodovat sama
- prožije dny bez násilí
- popisuje pozitivní pocity
- uskutečnění vykázaní mobilizuje sociální okolí klientek podpořit je

Respondentky se do jedné shodují na velmi pozitivním vlivu uplatnění vykázaní na následný psychický vývoj oběti. R1 označuje chování K1 za zcela unikátní a klientka se jí jeví jako velmi statečná. Tvrdí, že vykázaní násilné osoby jí pomohlo postavit se na vlastní nohy. Je na ní znát více sebedůvěry. A vysvětluje: *“Dokázala si rychle uvědomit sama sebe a uvědomit si, co od života chce a potřebuje.”*

R2 dodává, že po vykázaní je u všech klientek znatelný veliký rozdíl. Důležitou roli přisuzuje skutečnosti, že vykázaním násilné osoby na 10 dní je tak vytvořen prostor, aby se oběť DN mohla na chvíli zastavit, srovnat si myšlenky a uvědomit si svou situaci. Velikým přínosem je pak pocit úlevy, jenž oběť obvykle v rámci cyklu DN dlouho nezažila. Zároveň dojde k poukázání na existenci problému, což vede k mobilizaci okolí oběti DN. Ta po dlouhé době pocítí oporu a podporu, což vede k značně pozitivní motivaci. Výrazným momentem je pro klientky i nový pocit, že jim někdo věří.

Dle slov R3 si K3 takové změny ani neuvědomovala, ale bylo znatelné, že je odpočatá a uvolněnější. K3 tvrdí, že nyní je spokojená a přiznává, že získává čím dál větší

sílu a motivaci vše zvládnout. V případě K4 pak došlo k rodinnému semknutí, bratr si díky vykázaní uvědomil dopady svých činů, a tak se stav s bratrem též lepší, což přináší klientce pocit úlevy a radosti.

Jak je zmíněno výše, pracovnice IC sdělily, že po uplatnění institutu vykázaní obvykle dochází k mobilizaci nejbližšího okolí klientek. Klientky tak zažívají podporu, jež je velmi cenným přínosem k upevnění jejich motivace situaci řešit.

ad. 6. Kladné hodnocení vlivu spolupráce s IC na obnově samostatnosti klientek

- získá přehled v možnostech dalšího řešení
- využívá služby krizové intervence
- využívá služby psychologické poradenství
- IC jako druhá rodina
- výrazná psychická podpora a opora
- díky poradenství si našla práci
- má nové sociální kontakty
- má znovu pocit podpory
- dobrovolně udržují kontakt s IC
- už myslí na bezpečnost

R1 popisuje situaci K1, kdy se ze zmatené a úzkostné klientky postupně stala soběstačnou a prosperující ženou. K1 využívala služby IC, prvotně krizovou intervenci a poté psychologická poradenství a lze hovořit o výrazném pokroku v jejím psychickém stavu. R1 doplňuje: *„Na základě vykázaní jsme ji kontaktovali a vysvětlili jsme jí možnost předběžného opatření, na základě čehož ona 3 dny po vykázaní přišla a měla zájem na osobních schůzkách. Sepsali jsme žádost o předběžné opatření prodloužení vykázaní, tomu bylo vyhověno ve lhůtě 30 dní a klientka tak měla možnost si rozmyslet a zajistit, co bude dál.“* Klientka si za podpory pracovnic IC našla práci a v dané lhůtě 30 dní si obstarala podnájem mimo dosah násilné osoby, podala žádost o svěření dítěte do vlastní péče a žádost o rozvod.

K2 byla zpočátku velmi motivována situaci dále řešit. Ačkoliv se rozhodla žádost o prodloužení vykázaní nepodávat, s pracovnicí IC sestavily bezpečnostní plán útěku a s násilnou osobou po návratu z vykázaní setrvala. R2 konstatuje, že důležitou změnu v přístupu K2 je to, že motivaci neztratila a nyní výrazněji myslí na bezpečnost.

K3 za podpory R3 využila možnosti prodloužení opatření a žádost podala. Té bylo vyhověno ve lhůtě 30 dní a klientka pak pravidelně do IC docházela na sezení. R3 jejich spolupráci popisuje: *„Dávala zpětnou vazbu na naši společnou práci, že jsme pro ni významní, že jsme jí objasnili možnosti a vyjadřovala silná slova, což se nestává tak často, že jsme pro ni druhá rodina, a že s náma chce sdílet informace.“*

ad. 7. Sekundární viktimizace a kontakt s násilnou osobou po vykázání jakožto negativně působící vlivy na klientku

- soudní jednání o svěření dítěte do péče umocňuje strach
- svědectví v soudním jednání vytváří flashbacky
- opětovný kontakt s násilnou osobou působí regresivně
- direktivní jednání klientku traumatizuje
- různorodé zacházení ze strany PČR degraduje motivaci k řešení

R1 popisuje negativní následky vzniklé sekundární viktimizací. Cituji vyjádření R1: *„I přesto, jak byla schopná vzít svůj život do vlastních rukou rychle, vykazovala závažné znaky PTSP. Hlavně tedy v době soudního řízení, kdy byla nutná její svědectví a musela znovu prožívat okamžiky násilných napadení. Hlavně tedy posledního napadení, kdy měla strach o holý život. Tento incident se jí vracel ve snech, měla noční můry a nedokázala se zbavit pocitů úzkosti a velkého strachu ani přes den.... Dokonce jsme i uvažovaly, zda by bylo příhodné přejít i do psychiatrické péče, protože její stav byl pro ni v té době velice neúnosný.“*

Zásadní roli v psychickém vývoji klientek respondentky připisují i tomu, jakým způsobem s klientkami jednala Policie ČR. V tomto aspektu se klientky intervenčního centra setkávají s velmi odlišným způsobem zacházení. U klientek č. 1 a č. 2 respondentky poukazují na výjimečně pozitivní přístup policistů. Nicméně jsou obeznámeny i s případy, kdy dochází k uplatnění vysoké míry subjektivity během posuzování znaků DN. A tak mají klientky četnou zkušenost s odmítnutím ze strany PČR, což vede k degradaci snah situaci opakovaně řešit. K3 má špatné zkušenosti i s organizací ADRA. R3 popisuje: *„Měla špatnou zkušenost s ADROU, kde jí direktivně sdělovali, co je potřeba udělat. My jí říkáme sice informace stejné, ale přistupujeme k ní jinak. Direktivnost jí připomínala vlastně další nátlak, jako tomu bylo i v době nátlaku od partnera.“*

R3 také popisuje stav K3, jež soudně s pachatelem jednala ohledně svěření dítěte do vlastní péče: *„Dnes jsem s ní mluvila, že dostala od soudu informaci, že k soudu dojde*

v lednu, což je dobře – hýbe se to. Ale ona byla vyděšená, protože bylo v dopise napsáno, že opatrovníkem se stane magistrát města a měla strach, že jí děti seberou. Musela jsem jí vysvětlit, že to může nastat za okolností, který u ní ale nejsou. Tak se nakonec uklidnila.“

R2 objasňuje okolnosti vykázaní u K2 následovně: „K vykázaní došlo, ale vyšetřování bylo přetransformováno na úroveň vyšetřování trestné činnosti vyhrožování. K tomu je na rozdíl od vykázaní potřeba souhlas klientky. Takže jakmile pak došlo k vyslyšení sousedů a dalšímu vyšetřování, klientka se situace zalekla a své rozhodnutí partnera stíhat vzala zpátky. Do té doby byla hodně aktivní.“ R2 dále vysvětluje postupy PČR, kdy se může stát, že některý z činů pachatele začne být vyšetřován jako trestný čin, tzn. pozbude legislativního rámce domácího násilí, kde klientka nemusí se stíháním souhlasit. Dodává: „Tady šlo o ohrožení života a celé jednání pak nabralo rychlý spád. Takže kvůli nutnosti jejího souhlasu ona všechno ze strachu vzala zpátky.“

ad. 8. Hodnocení pozitivních změn u klientek z pohledu pracovníků IC

- popisují uvolněnost a radost ze života
- mají motivaci do budoucnosti
- psychicky se stabilizují
- mají zájem o nové informace a možnosti dalšího řešení
- vyšší sebevědomí posiluje odvahu k životním změnám

Respondentky popisují, že mezi hlavní atributy pozitivních změn patří především oprostění se klientek od vlivu násilné osoby. Klientky jim popisují, že cítí úlevu a znovu mají radost ze života. Vzhledem k tomu, že klientky pocítují opět podporu okolí, ať ze strany pracovníků IC nebo rodiny, vykazují i známky posílení sebeúcty a působí uvolněnějším dojmem. Respondentky dále poukazují na velmi pozitivní posun v oblasti zájmu klientek o další spolupráci. Některé totiž nadále dobrovolně udržují kontakt s pracovníky IC, docházejí na poradenská sezení a jednají s pracovníky i ohledně otázek týkajících se zaměstnání, bydlení a v případě, že u nich probíhá i soudní řízení, hojně využívají služeb právního poradenství. R1 vypověděla, že si K1 našla práci a je nyní finančně soběstačná.

ad. 9. Negativní důsledky DN přetrvávající po vykázaní

- emoční ambivalence
- přetrvávající negativní vnímání sebe sama
- tendence navracet se do násilného cyklu

Respondentky vysvětlují, že ne všem klientkám se podaří vzchopit a novou situaci přijmout pozitivně. Některé klientky totiž setrvaly v násilném vztahu tak dlouho, že si již nedokážou život bez násilníka představit a projevují se u nich přetrvávající ambivalentní postoje. Cituji R1: *„Z praxe se mi spíš potvrzuje, že ženy – coby ohrožené osoby – mají dost často problém si své emoce vůbec uvědomit (natož pojmenovat a být s nimi v kontaktu).“*

R1 dále vysvětluje, že pocit osamělosti mnohdy vychází z toho, že jsou klientky zvyklé se ostatním přizpůsobovat. Jsou zvyklé myslet na potřeby druhých, vycházet všem vstříc a pak nevědí, co si počít samy se sebou. R1 v souvislosti s předešlým popisuje i potencialitu dalšího nebezpečí: *„Často mají hrůzu ze samoty, která by nastala, kdyby násilnou osobu opustily (to jsou často ovšem nevědomé věci), i to je drží dlouho ve vztahu. Také to vysvětluje i fenomén, že po rozchodu s násilnou osobou skončí opět brzy v novém partnerském vztahu (a tam se projeví opět stejné tendence – být submisivní, nechat se ovládnout...), zkrátka takový cyklus dokola.“*

Vyhodnocení

Z výpovědí pracovníků intervenčního centra vyšlo najevo, že v případech domácího násilí lze i přes značné individuální rozdíly shledat několik společných znaků. Mezi tyto znaky lze zařadit podobné pocity obětí domácího násilí v první fázi kontaktu s IC, jež jsou popisovány vždy jako chaotické a plné zmatku. Klientky jsou nejisté, bez vize budoucnosti, svazovány úzkostmi a strachem vysoké intenzity.

Dalším shodným znakem je vyhrožování násilné osoby, jež se v krajních situacích směřuje obvykle na dítě oběti. Násilná osoba pak s obětí domácího násilí jedná podmíněčným způsobem. Od oběti je vyžadován skutek, jehož nesplnění ji vystavuje sankci od násilné osoby. Tato sankce je obvykle prezentována jako odebrání dítěte z péče oběti nebo v některých případech dokonce vyhrožováním zabitím dítěte nebo ohrožené osoby.

Respondentky se shodly na kladném hodnocení vlivu vykázaní na procesu obnovy psychické stability klientek. Samotná skutečnost, že je díky vykázaní alespoň pozastaven cyklus domácího násilí, přináší klientkám výraznou úlevu a možnost zaměřit se na sebe a uvědomit si možnosti řešení situace a schopnosti čelit jí.

Zároveň je však dle výsledků šetření zřejmé, že některé aspekty uplatnění institutu vykázaní jsou v reálném užití sporné. Zaměříme-li se na samotný zlomový akt, jímž je

rozhodnutí policisty o uskutečnění nebo neuskutečnění vykázaní, nelze v takovém případě určit objektivně výchozí stanoviska pro jeho uplatnění.

Rozhodnutí o vykázaní má probíhat na základě přesně určených kroků, jež jsou závazně popsány v **Metodické příručce č. 1/2010 ředitele ředitelství služby pořádkové policie Policejního prezidia České republiky k realizaci závazného pokynu policejního prezidenta č. 166/2009 o provádění vykázaní**. V této příručce jsou přesně definovány znaky domácího násilí a další podmínky, jejichž naplnění zavazuje policistu k rozhodnutí o vykázaní násilné osoby. Z výzkumného šetření je však patrné, že klientkami IC jsou oběti domácího násilí, v jejichž případech tyto znaky naplněny jsou, a i přesto policista vykázaní neuplatnil. Tato skutečnost poukazuje na složitost posuzování domácího násilí a jejího trestněprávního zakotvení. Z výpovědí respondentek vyplynulo, že některé výsledky policejního rozhodnutí vedou klientky k silné demotivaci opakovat potřebné kroky k ukončení cyklu domácího násilí. Klientky pak propadají těžkým frustracím, prohlubuje se u nich nedůvěra v sebe a své okolí a zároveň dochází ke zhoršení násilného jednání ze strany pachatele, jenž se dozvídá o aktivitě ohrožené osoby a její snaze zákonně se bránit.

Závěr

Dle výsledků výzkumného šetření je patrné, že řešení domácího násilí je v současné době stále aktuálním problémem. Jak předkládá teoretické východisko, je tomu 7 let, co byl v České republice tento fenomén poprvé zakotven v legislativním rámci.

Výzkumné šetření odhalilo mnoho vnějších faktorů, jež ovlivňují účinnost uplatnění institutu vykázání. I přesto, že výzkumná data prokazují vysokou efektivitu vykázání v zastavení domácího násilí, nelze opomíjet přítomnost souběžných psychosociálních komplikací, jež mají trvalejší charakter a vykázáním nemusí dojít k jejich ukončení. Řeč je zejména o patologických následcích domácího násilí, které kromě přímých obětí domácího násilí mají dopad též na nepřímé oběti – děti.

Výzkumné šetření prokázalo, že ohrožené osoby dbají primárně na bezpečnost dětí přítomných v rodinném systému. Ve výpovědích pracovníků intervenčního centra docházelo často k reflektování jejich zkušeností ve spolupráci s klientkami. Z těchto zkušeností vyplývá, že motivace klientky k ukončení domácího násilí nejsou ve všech případech natolik silné, aby se klientky posléze znovu nezalekly a nezměnily názor ohledně rozhodnutí požádat o vykázání pachatele ze společné domácnosti. Klientky to často odůvodňovaly tím, že si uvědomují nutnost v první řadě udržet rodinu pohromadě a ochránit dítě před zkušenostmi souvisejícími s případným rozpadem rodiny.

Z výzkumného šetření dále vyplývají odlišnosti v policejním vyhodnocování naplnění znaků domácího násilí. Domnívám se, že tato skutečnost poukazuje na potřebu dalšího vývoje těchto postupů. Činnost policie týkající se domácího násilí se jeví jako velmi nelehké poslání a rozpoznání znaků domácího násilí se jeví v praxi, i přes jasně formulované zákonitosti, jako obtížně splnitelné. Dle mého názoru by této situaci napomohlo, kdyby došlo k vymezení většího počtu policejních jednotek, jež by se specializovaly především na problematiku domácího násilí, jak je tomu například u Skupiny domácí násilí v Brně (viz kapitola 4).

Ve směru k Policii ČR považuji zároveň za nutné vyzdvihnout jejich aktivitu při potírání prokázaných případů domácího násilí. Jak totiž vyšlo najevo z výpovědí pracovníků intervenčního centra, setkaly se mnohdy s vysokou angažovaností Policie ČR, kdy v případě trestněprávního kontextu řešených incidentů neváhala a okamžitě přikročila k trestnímu stíhání pachatele a vyšetřování trestného činu.

Výzkumná část byla zaměřena na získání dat, jež zodpoví zvolené výzkumné otázky. Domnívám se, že i přes konečný nízký počet výzkumného vzorku dotazníkového šetření se podařilo dosáhnout vcelku aplikovatelných výsledků. Podařilo se popsat subjektivní pocity obětí domácího násilí a zároveň byly vyhodnoceny i patrné změny v jejich prožívání. Zároveň došlo k porovnání psychického stavu obětí před, během a po uplatnění institutu vykazání.

Výzkumné šetření bylo zpočátku doprovázeno obavami ohledně reliability získávaných informací týkajících se subjektivního pohledu klientek, jež byly určeny jako hlavní cílová skupina výzkumné práce. Nicméně vysoká míra empatie pracovníků intervenčního centra a jejich profesionální přístup, dle mého názoru, přispěly i tak k validním výsledkům šetření.

Na základě rozsáhlého teoretického základu bakalářské práce, jenž obsahuje všechny podstatné elementy diskutovaného tématu, se domnívám, že má orientace v problematice dosáhla dostačující úrovně k naplnění vytyčených cílů. Data potřeba k analýze situace domácího násilí jsou získána oběma výzkumnými metodami. Ve výzkumném šetření nejsou probírány všechny dosažené výsledky dopodrobna, jelikož to považuji za bezúčelné vzhledem k vytyčeným hypotézám. Nicméně přispěly ke všeobecnému přehledu v problematice.

Dále považuji za důležité poukázat na limity provedeného šetření. Ve snaze obsáhnout dotazníkovým šetřením i kvalitativní údaje týkající se subjektivních pocitů klientek mám dojem, že volba formulací položek a zároveň začlenění velkého množství položek nebyly zcela vhodné vzhledem k záměru výzkumného šetření. Jak lze vidět v analýze získaných dat dotazníkového šetření, došlo k vyhodnocení jen několika položek. Ostatní položky posloužily k získání údajů, jež by bylo možné získat metodou interview.

Práce by mohla být zajímavá pro pracovníky intervenčních center a další osoby profesně se dotýkající této problematiky. Mohla by přispět k otevření nového pohledu na oběti domácího násilí, tedy zaměření na prožívání obětí po uplatnění institutu vykazání a jejich celkovou situaci, v níž se oběti po uplatnění institutu vykazání nachází. Toto hledisko není mnoho projednáváno, ačkoliv se domnívám, že se jedná o důležitý vývojový aspekt této problematiky. Bylo by pak možné stanovit i teoretická východiska, na jejichž základě by bylo možné určit vlastnosti spolupráce s těmito oběťmi po zkušenosti s vykazáním (s důrazem na změny v jejich prožívání a v životě celkově). Zároveň by se tak dal rozvíjet i preventivní program zaměřený na eliminaci psychických standardů, jež vedou oběti domácího násilí k soužití s novým partnerem obdobných vlastností (tato inklinace

probíhá na podvědomé úrovni, jak je známo, a tyto osoby se pak mohou ocitnout v cyklu domácího násilí opětovně). Téma je možné rozvíjet i se zaměřením na potírání sekundární viktimizace obětí domácího násilí apod. (Tato situace je však již zasazena v Akčním plánu 15-18.)

S přihlédnutím ke všem okolnostem výzkumného šetření a se zřetelem na množství a kvalitu získaných údajů považuji cíle bakalářské práce za splněné, nicméně zpracování dotazníku mohlo být pojato vhodněji.

Seznam použitých zdrojů

Literární zdroje:

1. BEDNÁŘOVÁ, Zdeňka, Kateřina MACKOVÁ, Petra WÜNSCHOVÁ a Kateřina BLÁHOVÁ. *Domácí násilí: Zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*. Praha: Acorus, 2009. 92 s. ISBN 978-80-254-5422-0.
2. BECHYŇOVÁ, V., et al. *Syndrom CAN a způsob péče o rodinný systém*. 1. Praha: IREAS, 2007, s. 85-124. ISBN 978-80-86684-47-5.
3. BUSKOTTE, Andrea. *Z pekla ven: žena v domácím násilí*. Vyd. 1. Překlad Monika Burger. Brno: Computer Press, 2008, 176 s. ISBN 9788025117866.
4. ČECH, Ondřej. *Domácí násilí z pohledu pracovníků v oblasti sociálních služeb*. Vyd. 1. České Budějovice: Theia, 2011, 140 s. ISBN 978-80-904854-0-2.
5. ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Domácí násilí. *Kriminalistika*. 2006, XXXIX/2006, č. 3, s. 187-198.
6. EVANS, Patricia. *Jedovatá slova: jak rozpoznat verbální násilí a jak na ně reagovat*. Vyd. 1. Překlad Petra Žižlavská. Brno: Computer Press, 2010, 176 s. ISBN 9788025127902.
7. GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000, 207 s. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-85931-79-6.
8. HEISE, Lori L, Jacqueline PITANGUY a Adrienne GERMAIN. *Násilie páchané na ženách: skrytá ujma na zdraví*. 1. vyd. Humenné: Pro familia, 1998, 71 s. ISBN 8096796402.
9. HENDL, Jan. *Úvod do kvalitativního výzkumu*. Praha: Karolinum, 1999, 278 s. ISBN 80-246-0030-7.
10. HERMAN, Judith Lewis. *Trauma a uzdravenie: násilie a jeho následky: od týrania v súkromí po politický teror*. 1. vyd. Bratislava: Aspekt, 2001, 342 s. Knižná edícia feministického kulturného časopisu Aspekt. ISBN 80-855-4924-7.
11. HRONOVÁ, Martina, Zuzana ILEČKOVÁ a Eva ŠILAROVÁ. ROSA. *Dětská svědectví násilí*. Praha: SONDY, 2008, 96 s.

12. JEŽKOVÁ, Martina, Olga ŠTĚPÁNKOVÁ. *Problematika domácího násilí pro zdravotnické pracovníky*. Vyd. 1. Brno: Národní centrum ošetřovatelství a nelékařských zdravotnických oborů v Brně, 2009, 116 s. ISBN 9788070135020.
13. KONRÁD, Z., BANGO, D. *Metodika vyšetřování trestných činů souvisejících s domácím násilím*. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2007, s. 8.
14. KOUKOLÍK, František a Jana DRTILOVÁ. *Život s deprivanty*. 1. vyd. Praha: Galén, 2001, 390 s. ISBN 8072620886.
15. MARTINKOVÁ, Milada, Vladan SLAVĚTÍNSKÝ a Jiří VLACH. *Vybrané problémy z oblasti domácího násilí v ČR*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014, 127 s. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 9788073381394.
16. MATOUŠEK, O. et al. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál, 2005. 351 s. ISBN 807367002X.
17. Metodický pokyn ředitele úřadu Služby kriminální policie a vyšetřování Policejního prezidia Policie ČR č. 2/2004 z 10.9. 2004.
18. POSPÍCHALOVÁ, Eva, Jana LEVOVÁ. *Problematika domácího násilí pro zdravotnické pracovníky*. Vyd. 1. Brno: Národní centrum ošetřovatelství a nelékařských zdravotnických oborů v Brně, 2009, 116 s. ISBN 978-807-0135-020.
19. SPURNÝ, J. *Psychologie násilí*. 1. vyd. Praha: EUROUNION, 1996, s. 7. ISBN 80-85858-30-4.
20. STŘÍLKOVÁ, Patricie a Marek FRYŠTÁK. *Vykázání jako prostředek ochrany před domácím násilím*. Vyd. 1. Ostrava: Key Publishing, 2009, 91 s. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-020-0.
21. ŠÁMAL, Pavel a Stanislav RIZMAN. *Trestní zákon: komentář*. 6. dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2004, xxi, 721 s. Beckova edice Komentované zákony. ISBN 8071798967.
22. ŠEVČÍK, Drahomír, Naděžda ŠPATENKOVÁ. *Domácí násilí: Kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011, 144 s. ISBN 978-80-7367-690-2.
23. ŠKODA, Jiří a Slavomil FISCHER. *Sociální patologie: Analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. 1. vyd. Praha: Grada, 2009, 218 s. ISBN 978-80-247-2781-3.
24. ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007, 377 s. ISBN 9788073673130.

25. ÚLEHLOVÁ, Dagmar. *Problematika domácího násilí pro zdravotnické pracovníky*. Vyd. 1. Brno: Národní centrum ošetřovatelství a nelékařských zdravotnických oborů v Brně, 2009, 116 s. ISBN 978-807-0135-020.
26. VARGOVÁ, Branislava, Dana POKORNÁ a Marie TOUFAROVÁ. *Partnerské násilí*. Praha: Linde, 2008, 159 s. ISBN 978-808-6131-764.
27. VOŇKOVÁ, Jiřina a Markéta HUŇKOVÁ. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. Praha: ProFem, 2004, 194 s. ISBN 80-239-2106-1.
28. Zákon č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů.

Zdroje dostupné online:

1. „STEM PRO BÍLÝ KRUH BEZPEČÍ A PHILIP MORRIS ČR“. Domácí násilí II.: Shrnutí základních výsledků reprezentativního výzkumu pro občanské sdružení Bílý kruh bezpečí a Philip Morris ČR a.s. [online]. 2006, s. 1-24 [cit. 2014-10-24]. Dostupné na: <http://www.stem.cz/clanek/1145>
2. Akční plán prevence domácího a genderově podmíněného násilí na léta 2015 – 2018. In: 2015. Dostupné na: <http://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/pri-uradu-vlady/jiri-dienstbier/aktualne/vlada-schvalila-akcni-plan-prevence-domaciho-a-genderove-podmineneho-nasili-na-leta-2015--2018-126943/>
3. BÍLÝ KRUH BEZPEČÍ O.S. A IC RAKOVNÍK PRO SČK. Intervenční centra. *Bílý kruh bezpečí* [online]. 2007, 9.1.2007 [cit. 2014-10-24]. Dostupné na: <http://www.bkb.cz/pomoc-obetem/domaci-nasili/intervencni-centra/>
4. Č.j. PPR-175/ČJ-2010-0099UP. *METODICKÁ PŘÍRUČKA č. 1/2010 ředitele ředitelství služby pořádkové policie Policejního prezidia České republiky k realizaci závazného pokynu policejního prezidenta č. 166/2009 o provádění vykázaní*. Praha, 2010. Dostupné na: <http://www.policie.cz/clanek/zverejnene-informace-vykazani.aspx>
5. Česká republika. Zákon o policii. In: *Zákon o Policii České republiky*. 2008, č. 273. Dostupné na: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2008-273>
6. ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Oběti domácího násilí. [online]. [cit. 2014-11-02]. Dostupné na: http://help24.cz/index.php?page=clanky&view=obeti_domaciho_nasili

7. Čl. 1 písm. c) závazného pokynu policejního prezidenta č. 200/2008, o provádění vykázání. Dostupné na: <http://www.policie.cz/clanek/zverejnene-informace-vykazani.aspx>
8. Čl. 1 písm. d) závazného pokynu policejního prezidenta č. 200/2008, o provádění vykázání. Dostupné na: <http://www.policie.cz/clanek/zverejnene-informace-vykazani.aspx>
9. Čl. 1 písm. h) závazného pokynu policejního prezidenta č. 200/2008, o provádění vykázání. Dostupné na: <http://www.policie.cz/clanek/zverejnene-informace-vykazani.aspx>
10. Domácí násilí. PŘEDSTAVENSTVO O. S. BÍLÝ KRUH BEZPEČÍ. *Domácí násilí* [online]. 2007 [cit. 2014-10-23]. Dostupné na: <http://www.domacinasili.cz/domaci-nasili/>
11. EXPERTNÍ SKUPINA ALIANCE PROTI DOMÁCÍMU NÁSILÍ. Domácí násilí. In: COPYRIGHT BÍLÝ KRUH BEZPEČÍ, O.S. [online]. 2007 [cit. 2014-10-24]. Dostupné na: <http://www.domacinasili.cz/domaci-nasili/>
12. INTERVENCNI-CENTRUM.CIPSLK.cz *Mýty o domácím násilí* [online]. [cit. 2014-10-24]. Dostupné na: <http://www.intervencni-centrum.cipslk.cz/domaci-nasili/myty-o-domacim-nasili>
13. MKN-10. WHO. ÚZIS ČR (*Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR*) [online]. 2014 [cit. 2014-11-01]. Dostupné na: <http://www.uzis.cz/cz/mkn/F40-F48.html>
14. Národní akční plán prevence domácího násilí na léta 2011-2014. In: 2011. Dostupné na: <http://www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/Narodni-akcni-plan-prevence-domaciho-nasili-na-leta-2011-2014.pdf>
15. Policista v kontaktu s obětí TČ. *Bílý kruh bezpečí* [online]. 2005 [cit. 2015-01-31]. Dostupné na: <http://www.bkb.cz/pro-odborniky/policiste-straznici/policista-v-kontaktu-s-obeti-tc/>
16. Přehled hlavních změn v nové právní úpravě institutu vykázání. CENTRÁLA BÍLÉHO KRUHU BEZPEČÍ, o.s. *Domácí násilí* [online]. 2007 [cit. 2014-11-02]. Dostupné na: <http://www.domacinasili.cz/pravni-uprava/prehled-hlavnich-zmen-v-nove-pravni-uprave-institutu-vykazani/>
17. SOBKOVÁ, E. Násilie páchané na ženách a jeho důsledky. In *Piata žena. Aspekty násilia páchaného na ženách*. Bratislava: Aspekt. 2001. 385 s. ISBN 808554928X.

18. ŠAFR, Jiří. Kvantitativní metody v praxi. In: [online]. 2014, 14.01.2014 [cit. 2014-11-05]. Dostupné na: <http://www.kmvp.wz.cz/>
19. VITOUŠOVÁ, Petra a Tomáš DURDÍK. Zákon na ochranu před domácím násilím. *Bílý kruh bezpečí* [online]. 2009 [cit. 2014-11-02]. Dostupné na: <http://www.bkb.cz/aktuality/n144-zakon-na-ochranu-pred-domacim-nasilim/>
20. VITOUŠOVÁ, Petra. COPYRIGHT BÍLÝ KRUH BEZPEČÍ, o.s. Šest otázek. *Dona linka: Zpravodaj BKB* [online]. 2008, roč. 2008, č. 1 [cit. 2015-02-04]. Dostupné na: <http://www.donalinka.cz/aktuality/n39-sest-otazek/>

Příloha A: Dotazníkové položky

1. Kolik Vám je let?

2. Máte děti? Pokud ano, jakého jsou věku?

a) Nemám.

b) Ano, mám. (Počet dětí, jejich věk?):

3. Bylo dítě svědkem útoků násilné osoby?

a) Ano. Bylo zároveň i obětí útoku.

b) Ano. Bylo svědkem útoku na mou osobu.

c) Ne. Dítě nebylo přítomno.

4. Žijete nebo jste žila s násilnou osobou v jedné domácnosti?

a) Ano, žila. (Již nežiji.)

b) Ano. Stále s ním žiji.

5. Jak dlouho jste s násilnou osobou žila/žijete?

(Vyberte jedno z nabízených časových rozmezí.)

a) méně než 1 rok

b) 1 rok – 3 roky (včetně)

c) 3 roky – 5 let (včetně)

d) 5 let – 8 let (včetně)

e) 8 let – 12 let (včetně)

f) více než 12 let

6. Jak dlouho domácí násilí trvalo/trvá?

(Vyberte jedno z nabízených časových rozmezí.)

a) méně než 6 měsíců

b) 6 měsíců – 1 rok (včetně)

c) 1 rok – 3 roky (včetně)

d) 3 roky – 5 let (včetně)

e) 5 let – 8 let (včetně)

f) více než 8 let

7. Měla jste v někom oporu/psychickou podporu v době, kdy domácí násilí probíhalo? Koho? (Stačí uvést např. příbuzný, kamarád/ka, ...) Pokud se nejedná o konkrétní osobu, měla jste nějakou činnost, díky které jste dokázala od těchto událostí odpoutat svou pozornost? Jakou?

.....

8. Co Vás přimělo (například jaká událost/slova/inspirace ...) bránit se útokům násilné osoby institucionálně? (Vysvětlení: bránit se institucionálně – kontaktovat Policii ČR, intervenční centrum, nebo jiné zařízení/instituci/organizaci ...)

.....

9. Kam jste se obrátila poprvé pro pomoc? Pokud se jednalo o instituci, jak jste se o její činnosti dověděla?

a) K blízké osobě.

.....

b) Intervenční centrum.

.....

c) Policie ČR.

.....

d) Krizová linka.

.....

e) Jiná instituce. (Jaká a proč?)

.....

10. Víte o možnosti vykázaní násilníka? Pokud ano, od koho nebo odkud jste se o této možnosti dověděla? (Doplňte.)

a) Ne, nevím o této možnosti.

b) Ano, vím o této možnosti:

.....

11. Máte pocit, že máte dostatečný přístup k informacím o domácím násilí a možnosti vykázaní? Uvítala byste větší aktivitu v řešení domácího násilí? Jaké máte stanovisko k této problematice? (Vyplňte dle vlastního uvážení.)

.....

12. Došlo ve Vašem případě k vykázání násilné osoby?

- a) Ne, nedošlo k vykázání.
- b) Ano, násilná osoba BYLA vykázána.
- c) Ano, násilná osoba JE vykázána.
- d) Možnost vykázání je momentálně projednávána.

13. Popište okolnosti, za jakých ve Vašem případě došlo nebo naopak nedošlo k vykázání. (Vyplňte dle vlastního uvážení.)

.....

14. Jakým způsobem momentálně řešíte svou situaci (domácí násilí)?
(Doplňte dle vlastního uvážení.)

.....

15. (Pokud ve Vašem případě k vykázání nedošlo, otázku přeskočte.)

Došlo ve Vašem případě k prodloužení vykázání na základě žádosti o předběžné opatření? Na jak dlouhou dobu bylo vykázání ve výsledku stanoveno?

(Vyberte jedno z nabízených časových rozmezí.)

- a) Došlo pouze k vykázání. – Základní lhůta 10 dní.
- b) 11 dní – 1 měsíc (včetně)
- c) 1 měsíc – 3 měsíce (včetně)
- d) 3 měsíce – 6 měsíců (vyjma)
- e) Maximální lhůta 6 měsíců.

16. (Pokud ve Vašem případě k vykázání nedošlo, otázku přeskočte.)

Uveďte rok, ve kterém proběhlo vykázání ve Vašem případě.

.....

17. (Pokud ve Vašem případě k vykázání nedošlo, otázku přeskočte.)

Docházela jste během vykázání na poradenská či terapeutická sezení do nějaké instituce? Pokud ano, do jaké instituce?

- a) Ano, docházela. Již nedocházím.

.....

- b) Ano, docházela a stále docházím.

.....

- c) Ne, nedocházela.

.....

18. (Pokud ve Vašem případě k vykázaní nedošlo, otázku přeskočte.)

Docházela násilná osoba během vykázaní na poradenská či terapeutická sezení?

- a) Ano, docházel. již nedochází.
- b) Ano, docházel a stále dochází.
- c) Ne, nedocházel.
- d) Nejsem si vědoma této skutečnosti.

19. (Pokud ve Vašem případě k vykázaní nedošlo, otázku přeskočte.)

Máte pocit, že došlo ve Vašem životě po uplatnění vykázaní k nějakým změnám? K jakým?

.....

20. (Pokud ve Vašem případě k vykázaní nedošlo, otázku přeskočte.)

Jak jste se cítila během vykázaní násilné osoby? Vnímala jste/vnímáte nějaké výhody či naopak nevýhody tohoto opatření? Jaké? (Vyplňte dle vlastního uvážení. V této položce je možné vybrat více odpovědí.)

a) Mé pocity během vykázaní:

.....

b) Zhodnocení výhod:

.....

c) Zhodnocení nevýhod:

.....

21. (Pokud ve Vašem případě k vykázaní nedošlo nebo pokud vykázaní stále trvá, otázku přeskočte.)

Jak byste zhodnotila chování násilné osoby po ukončení vykázaní? Všimla jste si nějakých změn v jeho chování? O jaké změny se jedná?

.....

22. (Pokud ve Vašem případě k vykázaní nedošlo, otázku přeskočte.)

Doporučila byste institut vykázaní i jiným osobám ohroženým domácím násilím?

- a) Nepřemýšlela jsem nad tím.
- b) Ano, doporučila.
- c) Ne, nedoporučila.

**23. Jak probíhal Váš další vztah s násilnou osobou po uplatnění vykázaní?
(Například, zda jste v kontaktu, ne/stýkáte se, ne/komunikujete spolu, ...)**

.....

**24. Znáte někoho, kdo má s vykázaním své osobní zkušenosti? Jak probíhala
situace v jeho případě? (Doplňte dle vlastního uvážení.)**

.....

**25. Zde je k dispozici prostor pro Vaše poznámky, komentáře, doplňující
informace. (Doplňte dle vlastního uvážení.)**

.....

.....

.....